

ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภค

ณัฐนันท์ วงศ์ปัญญา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2554

Legal Problems on Consumer Litigation

NATTANAN WONGPANYA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของท่านรองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ ที่ได้กรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็น ตลอดจนเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ดียิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ และท่านอาจารย์ธีรวัฒน์ จันทรมบูรณ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไขจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

และขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่อังคริมา ทับประสิทธิ์ ที่เป็นกำลังใจสำคัญและให้การสนับสนุนผู้เขียนในทุกๆ ด้านจนสามารถสำเร็จการศึกษาถึงระดับมหาบัณฑิต และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จด้วยดี

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์นี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาและค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้เขียนขอมอบความดีให้ทุกท่านที่กล่าวมาด้วย ส่วนความผิดพลาดและข้อบกพร่องใดๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ณัฐนันท์ วงศ์ปัญญา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. ความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ คุ้มครองผู้บริโภค	8
2.1 ความหมายของผู้บริโภค	9
2.2 แนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภค	11
2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค.....	12
2.3.1 ทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา.....	12
2.3.2 ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางละเมิด.....	15
2.4 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค	17
2.4.1 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย	18
2.4.2 ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของ ต่างประเทศ.....	21
2.4.2.1 ประเทศสิงคโปร์	23
2.4.2.2 ประเทศเยอรมัน	27
2.4.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค.....	38
2.5.1 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค.....	38
2.5.2 สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง	40
2.5.3 มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง	43
2.5.4 สำนักงานอัยการสูงสุด.....	46
2.5.5 ศาลยุติธรรม.....	48
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีผู้บริโภคของผู้บริโภคของประเทศไทยและ ต่างประเทศ.....	49
3.1 การฟ้องคดีของผู้บริโภคตามกฎหมายไทย	49
3.1.1 ความหมายของคดีผู้บริโภค	50
3.1.2 การฟ้องคดี.....	54
3.1.3 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี	54
3.1.4 การพิจารณาคดี	55
3.1.5 การพิพากษาคดี.....	56
3.1.6 ผลแห่งคดี	57
3.1.7 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง	57
3.1.8 การอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่ง	58
3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีผู้บริโภคของต่างประเทศ.....	60
3.2.1 ประเทศสิงคโปร์.....	60
3.2.2 ประเทศเยอรมัน	61
3.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	68
4. วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคของประเทศไทย	77
4.1 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลในการฟ้องคดีผู้บริโภค	78
4.2 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับ ความเสียหายอย่างเดียวกัน	81
4.3 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องและการดำเนินคดีแทน ผู้บริโภคที่เป็นมูลนิธิ.....	85

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องระบบการสืบพยาน.....	87
4.5 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในการอุทธรณ์และฎีกา	91
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	94
5.1 บทสรุป	94
5.2 ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก.....	104
ประวัติผู้เขียน.....	122

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ค่าธรรมเนียมในการยื่นคำร้องเพื่อเสนอต่อศาลพิเศษที่พิจารณาเกี่ยวกับคดี ผู้บริโภคร.....	25

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภค
ชื่อผู้เขียน	ณัฐนันท์ วงศ์ปัญญา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ศึกษาถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภค ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและหาแนวทางที่เหมาะสมมากำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อบริโภค โดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน และ สิงคโปร์ ทั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือ บทความในวารสาร เอกสารวิจัย กฎหมายที่เกี่ยวข้องและคำวินิจฉัยของศาลตลอดจนการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

จากการศึกษาพบว่าเมื่อนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไปใช้ได้ระยะหนึ่งแล้วก็พบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติตามมาหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลในการฟ้องคดีผู้บริโภค ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบธุรกิจที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับกรณีผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นมูลนิธิ ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับอุทธรณ์และฎีกา ปัญหาข้อกฎหมายเรื่องระบบการสืบพยาน ซึ่งปัญหาข้อกฎหมายเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจและบริโภคต่างไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างแท้จริง อันเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะรวมห้าประการ กล่าวคือ ประการแรก ในเรื่องเขตอำนาจศาลในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภค โดยเพิ่มเติมให้ผู้ประกอบธุรกิจสามารถเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีถิ่นที่อยู่อันแท้จริงในเขตศาลได้อีกแห่งหนึ่งด้วย ประการที่สอง การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้นำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติไว้ทั้งหมด เนื่องจากยังขาดหลักการในการเรียกร้อง

ค่าสินไหมทดแทนจากผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นจำเลยในการกระทำเดียวกัน ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายพร้อมกันในคราวเดียวกัน

นับว่าไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่นที่ไม่ได้นำคดีมาฟ้องศาล ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้คดีผู้บริโภคเป็นคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ประการที่สาม ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นองค์กรรับรองมูลนิธิให้มีอำนาจฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ด้วย ประการที่สี่ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติกฎหมายในเรื่องการสืบพยานไม่ชัดเจนไว้หลายมาตรา ทำให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในทางปฏิบัติทั้งต่อผู้พิพากษา ทนายความ ผู้ประกอบธุรกิจผู้บริโภคว่าระบบการสืบพยานควรเป็นระบบกล่าวหาหรือไต่สวน ผู้เขียนขอเสนอแนะให้การสืบพยานควรใช้ระบบไต่สวน ประการที่ห้า ในเรื่องการอุทธรณ์และฎีกา ผู้เขียนขอเสนอแนะควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 51 ซึ่งเดิมบัญญัติให้คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท โดยให้ตัดข้อความในส่วนที่อนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทออกไปจากมาตราดังกล่าวเพื่อจำกัดสิทธิของคู่ความในการยื่นฎีกา

Thesis Title	Legal Problems on Consumer Litigation
Author	Nattanan Wongpanya
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Kalaya Tansiri
Department	Law
Academic Year	2010

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study Consumer Case Procedure Act B.E. 2551 regarding legal problems on consumer litigation. This thesis also study legal problems and investigate for the appropriate way on stipulating the liability of business operators on consumers by comparing with those of foreign laws, namely, United States, German and Singapore. This thesis is studied by Documentary Research by searching from books, articles, research documents, relevant laws, judge's decision and data from internet.

According to this thesis, it is found that after a period of the promulgation of Consumer Case Procedure Act B.E. 2551, there are some legal problems in practice such as problems on jurisdiction of Consumer Cases, Class action, case filing competence and case proceeding of foundation on behalf of consumers, appeal and dika appeal and witness trial procedure. These legal problems affect business operators and consumers regarding compensation of the injured which is incompatible with the intention of this law.

For resolving these problems, the researcher opinionates that, firstly, regarding jurisdiction it should be added a provision on filing competence of consumers, to allow consumer to sue consumer case at the jurisdiction of its own domicile. Secondly, there is no principle of Class Action prescribed in Consumer Case Procedure Act B.E. 2551, which does not allow other injured persons who do not sue in the same action to be compensated in one proceeding. Therefore, there should be provision of class action in consumer cases. Thirdly, there should be provision authorizing Consumer Protection Commission to certify foundations to sue and proceed Consumer Cases on behalf of consumers in Consumer Case Procedure Act B.E. 2551 and Consumer Protection Act B.E 2522. Fourthly, there is no clarification in some articles on witness trial, affecting doubts in practice for judges, lawyers and business operators whether the witness

trial should be accusatorial or inquisitorial system. The researcher opinionates that it should be inquisitorial system. Fifthly, regarding appeal and dika appeal, there should be revised provision in Consumer Case Procedure Act B.E. 2551, which presently limit the dispute capital for dika appeal at 200,000 baht. Therefore, the aforementioned limit of dispute capital should be deleted.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจแข่งขันกันผลิตสินค้าและบริการ ส่งผลดีต่อผู้บริโภคในแง่ที่มีสินค้าและบริการให้เลือกมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องยอมรับว่าสินค้าและบริการที่อยู่ในท้องตลาดมีทั้งที่มีคุณภาพและไม่มีคุณภาพ การคุ้มครองผู้บริโภคสินค้าหรือบริการให้ได้รับความเป็นธรรมและให้บริโภคแต่สิ่งที่มีคุณภาพและปลอดภัย จึงนับว่ามีความสำคัญ วิธีการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพคือการใช้มาตรการเชิงป้องกัน เช่น การให้ผู้บริโภคได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการครบถ้วนที่ถูกต้อง และการให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมตั้งแต่ในขณะทำสัญญา แต่ในทางความเป็นจริงแล้ว ยังมีผู้บริโภคจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการ แสดงให้เห็นว่ามาตรการเชิงป้องกันที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ จำเป็นที่จะต้องมีการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพด้วย จึงจะสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคได้

การฟ้องคดีที่ใช้กันอยู่ก่อนที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ใช้บังคับตกอยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งรัฐตราออกมาสำหรับการดำเนินคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสถานะที่เท่าเทียมกัน โดยมีได้คำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มความทั้งในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษาหรืออำนาจในการต่อรอง แต่คดีผู้บริโภคจะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากคดีแพ่งโดยทั่วไป เนื่องจากผู้ประกอบการจะเป็นฝ่ายที่มีความรู้และสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าฝ่ายผู้บริโภค จึงทำให้มีอำนาจในการต่อรองที่เหนือกว่า ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคจึงอยู่บนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกัน หลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงไม่อาจทำให้การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคบรรลุวัตถุประสงค์ได้ หากกระบวนการเยียวยาความเสียหายไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับคดีผู้บริโภคแล้ว จะทำให้ผู้ประกอบการที่ขาดจริยธรรมและมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่ายังคงดำเนินธุรกิจต่อไปโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค และในที่สุดผลที่ตามมาคือผู้บริโภคจะถูกเอารัดเอาเปรียบและทวีความรุนแรงมากขึ้น มาตรฐานของสินค้าและบริการก็จะไม่มีคุณภาพ จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของคนในสังคม และระบบเศรษฐกิจ

โดยรวมของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ออกมาเพื่อจัดระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเสียใหม่

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 และมีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 180 วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป หลังจากที่พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับแล้ว ปรากฏว่าคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลเป็นจำนวนมากจะเป็นคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเป็นส่วนใหญ่ คดีที่ผู้บริโภคนำมาฟ้องผู้ประกอบการมีจำนวนไม่มากนัก จากการศึกษากระบวนการเยียวยาความเสียหายของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 พบว่ามีปัญหาหลายประการด้วยกัน ดังนี้

1) ก่อนใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ใช้บังคับคดีผู้บริโภคตกอยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4 บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(1) คำฟ้องให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

(2) คำร้องขอให้เสนอต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล”

ภูมิลำเนาของจำเลยถ้าเป็นบุคคลธรรมดาต้องถือภูมิลำเนาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 37 ถึงมาตรา 47 ซึ่งถือตามภูมิลำเนาในขณะที่ยื่นฟ้อง ดังนั้น หลังจากมูลคดีเกิดจำเลยอาจย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่อื่นก็ได้ จึงต้องตรวจสอบให้แน่ชัดว่าขณะยื่นฟ้องจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ที่ใด โดยผลของมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว จะฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป เป็นการยกเว้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4

(1) จึงก่อให้เกิดปัญหาในการฟ้องคดีเป็นอย่างมาก เนื่องจากจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่หลายแห่ง เช่น จำเลยมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา จำเลยมาทำงาน โรงงานที่จังหวัดสมุทรปราการและพักอาศัยอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการแล้วจำเลยมาทำสัญญาเช่าซื้อกับ โจทก์ที่จังหวัดสมุทรปราการ หากจำเลยผิดสัญญาเช่าซื้อ โจทก์ต้องฟ้องจำเลยเป็นคดีผู้บริโภคต่อศาลจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน จะฟ้องต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นศาลที่มูลคดีเกิดไม่ได้อีกต่อไป แม้ตัวจำเลยจะอยู่ที่โรงงานสมุทรปราการซึ่งถือว่าเป็นถิ่นที่อยู่อีกแห่งหนึ่งก็ตาม ทำให้จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากจำเลยมิได้อยู่ตามทะเบียนบ้านที่แท้จริง

2) การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้สิทธิแก่ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องผู้บริโภคได้ด้วย โดยนำหลักการวิธีพิจารณาความอย่างเดียวกันมาใช้บังคับทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิมที่ใช้หลักการดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้นคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องผู้บริโภคจะได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจ ทำให้ผู้บริโภคไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีและเจรจาต่อรองกับผู้ประกอบการธุรกิจ เนื่องจากศาลจะต้องพิพากษาคดีในเวลาอันรวดเร็วตามที่กฎหมายกำหนด จึงเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้มีได้มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง แต่กลับไปคุ้มครองผู้ประกอบการ ทำให้ผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจต่อรองที่น้อยกว่าได้รับความเสียหายมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม

3) การบริโภคสินค้าหรือบริการ บางกรณีอาจมีผู้บริโภคได้รับความเสียหายในขณะเดียวกันหลายราย เช่น กรณีสินค้าผลิตออกมาโดยใช้ส่วนผสมที่เป็นอันตรายเหมือนกันทุกชิ้น หรือกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดในกระบวนการผลิต ทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาในช่วงเวลาเดียวกันมีความชำรุดบกพร่องเหมือนกัน แม้ภายหลังศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีบริโภค แต่ก็ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบการรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีกโดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกันกับคดีก่อน และศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยได้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกันกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องที่ผู้บริโภคต่างคนต่างฟ้องคดี ไม่ได้ฟ้องคดีรวมกันมาในคราวเดียวกัน ทำให้ผู้บริโภคที่ฟ้องคดีในภายหลังได้รับความเสียหาย เนื่องจากทรัพย์สินของผู้ประกอบการลดลง และไม่เพียงพอในการชดเชยค่าเสียหาย บางครั้งผู้ประกอบการไม่มีทรัพย์สินให้บังคับคดีหรือล้มละลายไปแล้วพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้นำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (CLASS ACTION) มาใช้ เพื่อให้ผู้บริโภครายอื่นที่ไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีต้องผูกพันหรือได้รับประโยชน์ ในผลแห่งคดีของผู้บริโภคที่ฟ้องเป็นรายแรกด้วย โดยไม่ต้องยื่นฟ้องเข้ามาเป็นคดีใหม่ อันจะเป็นการช่วยลดภาระของคู่ความให้ไม่ต้องดำเนินคดีในเรื่องที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกันซ้ำอีก

4) หน่วยงานที่จะฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค แต่ปรากฏว่าในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นอกจากจะกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้แล้วยังกำหนดให้มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองมีอำนาจฟ้องคดีและเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ด้วย เมื่อพระราชบัญญัติคุ้มครอง

ผู้บริโภคน พ.ศ. 2522 กำหนดให้หน่วยงานที่มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคนมีได้แต่เฉพาะคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมเท่านั้น โดยเฉพาะสมาคมจะฟ้องคดีได้ก็ต่อเมื่อได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแล้วเท่านั้น การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคไม่ได้กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองมูลนิธิได้ด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ในกรณีที่เป็นมูลนิธิ ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวกำหนดให้หน่วยงานที่ดำเนินคดีแทนผู้บริโภคไว้แตกต่างกัน อีกทั้งหน่วยงานที่เป็นมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองก็ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงทำให้เกิดปัญหาว่ามูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองจะมีสิทธิรับฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภคได้หรือไม่

5) พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่จะให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาให้เร็วที่สุด จึงกำหนดให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความรวดเร็ว แต่เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาแล้วปรากฏว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้เปิดโอกาสให้มีการฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นที่สุดได้ในปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายได้อีก ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นจำนวนมากเนื่องจากคดีผู้บริโภคมีได้แต่เฉพาะคดีที่ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังมีคดีที่ผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคด้วย ซึ่งคดีที่ผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคมีเป็นจำนวนมากและในขณะเดียวกันผู้พิพากษาศาลฎีกามีจำนวนจำกัด จึงควรจำกัดคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกา โดยให้ฎีกาได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และจะต้องเป็นเรื่องที่สำคัญแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงควรให้คดีถึงที่สุดที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค

6) ปัญหาระบบสืบพยานกฎหมายบัญญัติไม่ชัดเจน ตามทฤษฎีระบบกล่าวหาเป็นหน้าที่ของคู่ความที่ต้องเสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ และควบคุมกระบวนการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย หน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์เป็นสิ่งสำคัญของคู่ความในระบบกล่าวหา ในการสืบพยานบุคคลจึงเป็นสิทธิของคู่ความที่อ้างพยานเข้าสืบที่จะถามพยาน ทั้งการซักถามและถามติง เพื่อให้เป็นไปตามภาระการพิสูจน์ แต่ตามทฤษฎีระบบไต่สวนเป็นหน้าที่ของศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานมุ่งพิสูจน์ความจริงไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องความเป็นกลางของศาล พยานหลักฐานที่ศาลแสวงหาขึ้นอาจมาจากที่คู่ความเสนอ หรือจำที่อื่นที่ศาลเห็นสมควร ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องภาระการพิสูจน์ของคู่ความการไต่สวนพยานบุคคลเป็นหน้าที่ของศาลในการที่จะถามพยานเอง คู่ความจะถามพยานได้ต้องได้รับ

อนุญาตจากศาล การถามพยานของคู่ความในลักษณะนี้ไม่ใช่การซักถามหรือถามค้าน แต่เป็นการถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนขึ้น

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 มาตรา 34 บัญญัติว่าในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้าง หรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานคู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

เฉพาะการซักถามเท่านั้นที่ศาลเป็นผู้ซักถาม และคู่ความทนายความฝ่ายที่อ้างพยานจะซักถามต้องขออนุญาตศาลถาม การถามค้านเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยานจึงเป็นสิทธิของคู่ความทนายฝ่ายตรงกันข้ามที่จะถามค้านโดยไม่ต้องขออนุญาต และการถามค้านเป็นสิ่งสำคัญยิ่งผู้บริโภคในภาคประชาชนที่ไม่รู้กฎหมายและไม่มีทนายความย่อมถามค้านไม่เป็น เจ้าพนักงานคดีไม่มีอำนาจหน้าที่เชื่อว่าความให้แก่ผู้บริโภคที่จะถามค้านพยานแทน ตามตัวบทกฎหมายมาตรา 34 ดังกล่าว ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจที่จะถามค้านพยานแทนผู้บริโภค มีอำนาจเพียงในชั้นซักถามเนื่องจากกฎหมายไม่ได้ระบุว่าพิจารณาสืบพยานให้ใช้ระบบใดส่วน เช่น คดีปกครองตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด พ.ศ. 2543 ข้อ 5 คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 ซึ่งหากกฎหมายระบุให้ใช้ระบบใดส่วน ปัญหาเรื่องการถามค้านพยานย่อมหมดไป เพราะระบบใดส่วนไม่มีการถามค้าน เป็นหน้าที่ของศาลที่จะใดส่วนถามพยานเอง คู่ความทนายความจะถามพยานได้โดยขออนุญาตศาลถาม และไม่ใช่การถามค้าน แต่เป็นการถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงปรากฏเพิ่มขึ้นเท่านั้น กระบวนการพิจารณาสืบพยานตามมาตรา 34 จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ควรปรับปรุงแก้ไขเช่นกัน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ยังมีข้อบกพร่องและไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาคดีผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัญหาและทำการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ให้มีความเหมาะสมในการเยียวยาความเสียหายของผู้บริโภคในประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

1.2.2 เพื่อศึกษาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกฎหมายต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของการฟ้องคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทย

1.2.4 เพื่อศึกษาและหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ยังมีปัญหาในการบังคับใช้ในบางประการ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลในการฟ้องคดีผู้บริโภค ปัญหาข้อกฎหมายกรณีผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องคดีผู้บริโภค ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นมูลนิธิ ปัญหาข้อกฎหมายในการอุทธรณ์และฎีกา ปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องระบบการสืบพยาน ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ไขกระบวนการเยียวยาความเสียหายของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีประสิทธิภาพและมีผลการใช้บังคับระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภคให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา ได้แก่ ศึกษาหลักทั่วไปของการคุ้มครองผู้บริโภคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะตามประเด็นปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลในการฟ้องคดีผู้บริโภค ปัญหาข้อกฎหมายกรณีผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องคดีผู้บริโภค ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทน

ผู้บริโภครที่เป็นมูลนิธิ ปัญหาข้อกฎหมายในการอุทธรณ์และฎีกา และปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องระบบการสืบพยาน

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษานี้จะศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร จากตำรา กฎหมาย บทความในวารสาร แนวคำพิพากษาของศาลทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Document Research) ตลอดจนบทความในเอกสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมารวบรวมและวิเคราะห์ให้เป็นระบบเพื่อทำการศึกษา หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

1.6.2 ทำให้ทราบถึงข้อกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และข้อกฎหมายต่างประเทศ

1.6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาของการฟ้องคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทย

1.6.4 ทำให้ทราบถึงปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน

บทที่ 2

ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ประวัติความเป็นมา และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

การดำรงชีวิตประจำวัน มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคสินค้าและบริการ สมัยก่อนการค้าและเศรษฐกิจของโลกจำกัดเฉพาะในท้องถิ่นหรือในเมืองหนึ่งเท่านั้น สภาพของสินค้าและบริการยังไม่มีความสลับซับซ้อนและเป็นแบบง่ายๆ ใครมีสินค้าที่แตกต่างกันก็มาแลกเปลี่ยนกัน ไม่มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องจัดหาเครื่องมือหรือมาตรการเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม ประกอบกับประชาชนมีอิสระและเสรีภาพเท่าเทียมกัน รัฐจึงไม่จำเป็นที่จะเข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงของเอกชน จึงเกิดหลักกฎหมายการค้าเกิดขึ้นก็คือ ในการซื้อขายนั้นผู้ซื้อต้องระวัง กล่าวคือ หากมีความเสียหายใดๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้น ความเสียหายตกเป็นของผู้ซื้อ หลักนี้เรียกกันตามภาษาโรมันว่า “Caveat Emptor” หรือ “Let the Buyer Beware”

ปัจจุบันเมื่อโลกเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมการค้าขายหรือบริการต่างๆ มีกระบวนการที่สลับซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ทันสมัย ผู้บริโภคไม่มีความรู้เพียงพอที่จะล่วงรู้ไปถึงกรรมวิธีการผลิต ผู้ผลิตก็พยายามทุกวิถีทางที่จะลดค่าใช้จ่ายการผลิตและลดกำไรให้มากที่สุด บางครั้งความละเอียดรอบคอบในการผลิตสินค้าทำให้คุณภาพสินค้าลดลงจากเดิม ประกอบกับการขยายตัวทางการค้าจากหมู่บ้านและเมืองไปสู่ระดับโลก ทำให้ปริมาณสินค้ามีจำนวนมากอยู่ในตลาดทั่วโลก หลักที่เคยถือว่าผู้ซื้อจะต้องระวังจึงขาดความยุติธรรม เนื่องจากผู้บริโภคไม่สามารถปรับตัวเข้ากับความจริงทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ ได้ และสินค้าบางชนิดที่ผู้บริโภคซื้อมาอาจจะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้โดยคาดไม่ถึง ทำให้ประเทศต่างๆ หันมาคำนึงถึงสิทธิผู้บริโภคที่จะต้องคุ้มครองและปกป้องรักษาประโยชน์เป็นการเฉพาะ นอกเหนือจากสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายตามสัญญา หรือสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีละเมิดตามกฎหมายเดิม ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย จึงได้ออกกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายที่เคยมีอยู่เดิมทั้งในแง่ความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือละเมิดให้เอื้ออำนวยต่อการเยียวยาผู้ใช้ค่าเสียหายที่เกิดจากการบริโภคให้มากขึ้น เปลี่ยนมาเป็น “ผู้ขายต้องระวัง (Let the Seller Beware)” และรัฐเป็นผู้ควบคุมกำกับกิจกรรมทางการผลิตเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาของผู้บริโภคจึงจำเป็นที่

จะต้องทราบถึงความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของผู้บริโภค

ในการคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องพิจารณาถึงตัวบุคคลที่กฎหมายประสงค์จะให้ความคุ้มครอง ปัญหาเบื้องต้นคือการให้คำจำกัดความ (Definition) คำว่า “ผู้บริโภค” ซึ่งความหมายของผู้บริโภคนี้มีบุคคลให้คำจำกัดความหลายความหมายด้วยกัน เช่น

ธงชัย สันติวงศ์ และฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ ได้แสดงทัศนะว่า “ตราบใดที่คนเราทุกคนต้องใช้สิ้นเปลืองหรือบริโภคสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ เมื่อนั้นคนเราก็จะมีฐานะเป็นผู้บริโภคด้วย ผู้บริโภคจึงหมายถึงใครก็ตามที่ใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการมาเพื่ออุปโภคบริโภคตอบสนองความต้องการของตน ทั้งนี้เป็นความต้องการทางร่างกายและเพื่อความพึงพอใจ”¹

วิวัฒน์ โชติเลอศักดิ์ และสุริยะ เจียมประชนารากร ให้ความหมายของผู้บริโภคว่า หมายถึง ใครก็ตามที่มีความต้องการที่จะกินหรือใช้สินค้าหรือบริการมาตอบสนองความต้องการของตนไม่ว่าจะเป็นความต้องการทางร่างกาย เช่น การกินอาหาร การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ความต้องการทางด้านจิตใจ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็ตาม ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า คนทุกคน ทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย เป็นผู้บริโภคนั้น เพราะตราบใดก็ตามที่มนุษย์มีชีวิตอยู่ย่อมต้องกินหรือใช้สินค้าและบริการ²

อดุลย์ จาตุรงค์กุล ได้กล่าวถึงความหมายของผู้บริโภคว่า คือบุคคลต่างๆ ที่มีความสามารถในการซื้อหรืออีกนัยหนึ่งถ้ามองในแง่เศรษฐกิจ คือ ใช้เงินเป็นสื่อกลางก็คือ ทุกคนที่มีเงิน นอกจากนั้นผู้บริโภคจะต้องมีความเต็มใจในการซื้อ (Willingness to Buy) สินค้าหรือบริการด้วย³

ยุทธนา ธรรมเจริญ ได้กล่าวถึงความหมายของผู้บริโภคว่า หมายถึงบุคคลหนึ่งหรือหลายคน que แสดงออกซึ่งสิทธิที่ต้องการและใช้สินค้าหรือบริการที่ถูกเสนอขายในตลาด⁴

Ralph Nader ซึ่งเป็นพวกลัทธิผู้บริโภคนิยม (Consumerism) กล่าวว่าผู้บริโภคควรเท่ากับคำว่า พลเมือง (Citizen) และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคควรถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของพลเมือง⁵

¹ ศรัณย์ ศรัณยสุนทร. (2549). วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล. หน้า 18.

² แหล่งเดิม.

³ แหล่งเดิม.

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ แหล่งเดิม.

ชาลส์ เกลน วอลเตอร์ส ได้ให้ความหมายของผู้บริโภค คือ บุคคลที่ซื้อหรือมีความสามารถในการซื้อสินค้าหรือบริการที่ตลาดเสนอขาย เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ผู้บริโภคอาจจะเป็นบุคคลที่กำลังซื้อสินค้าและบริการในปัจจุบัน หรือตัดสินใจจะซื้อในอนาคตก็ได้⁶

ประเทศออสเตรเลียให้ความหมายคำว่า “ผู้บริโภค” ไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่เรียกว่า The Trade Practices Act 1974 ว่าผู้บริโภคหมายความว่าผู้ที่ได้มาซึ่งสินค้าในราคาที่ไม่เกินกว่าราคาที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้ หรือมากกว่านั้น ถ้าหากว่าเป็นการได้มาเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้บริโภคตามปกติในครัวเรือน มิได้เพื่อการค้าขายต่อ จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคมีความหมายไม่ครอบคลุมถึงการซื้อเพื่อขายต่อ (Re-supply) หมายความว่า ถ้าซื้อหรือได้มาโดยมุ่งหมายเพื่อขายต่อไป ไม่ถือว่าเป็น “ผู้บริโภค” และเน้นที่ราคาสินค้าและบริการโดยไม่จำกัดว่าผู้บริโภคจะเป็นบุคคลหรือนิติบุคคล⁷

ประเทศฟินแลนด์ ได้กำหนดความหมายของคำว่าผู้บริโภคไว้ใน (Consumer Protection Act 1978) ไว้ว่า “ผู้บริโภค” หมายถึง บุคคลใดๆ ที่ได้มาซึ่งสินค้าโภคภัณฑ์โดยนำมาใช้เพื่อการส่วนตัวเป็นหลัก หรือจํานำมาใช้ในครัวเรือน⁸

สำหรับประเทศไทยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้ให้คำนิยามของคำว่าผู้บริโภคหมายความว่า ผู้ซื้อสินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือ ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ ซึ่งจำกัดแต่เฉพาะผู้ที่ต้องเสียค่าตอบแทนเท่านั้นหรือเป็นคู่กรณีที่ถูกพันกันตามหลักนิติกรรมสัญญา ดังนั้นบุคคลที่มีใช้คู่สัญญาหรือเสียค่าตอบแทนจากการใช้สินค้าหรือบริการย่อมไม่อยู่ในความหมายของคำว่าผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2541 จึงได้มีการแก้ไขคำนิยามคำว่าผู้บริโภคเสียใหม่ โดยให้หมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้จะได้เสียค่าตอบแทนก็ตาม ดังนั้นหลังจากที่มีการแก้ไขคำนิยามใหม่แล้ว ผู้บริโภคจึงมีความหมายว่า ผู้ซื้อสินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือ ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ

⁶ แหล่งเดิม.

⁷ พัทธนี วีระกันต์. (2541). การดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. หน้า 8-9.

⁸ สุขุม สุนันต์ย์ ก (2540). คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 154.

2.2 แนวคิดในการคุ้มครองผู้บริโภค

การดำรงชีวิตในประจำวัน มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคสิ่งต่างๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นสินค้าหรือบริการ การผลิตสินค้าในอดีตจะทำด้วยตนเอง หรือทำภายในครอบครัว เนื่องจากมนุษย์มีความรู้ยังไม่มากนัก วิธีการผลิตก็ไม่สลับซับซ้อน บุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันจะผลิตสินค้าขึ้นมาใช้เอง เมื่อสินค้าที่ผลิตขึ้นมาเหลือจากการบริโภคแล้ว ก็จะนำสินค้าที่ผลิตขึ้นมาไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับบุคคลอื่นที่มีสินค้าแตกต่างไปจากสินค้าของตนเอง การผลิตสินค้าในสมัยก่อนจึงเป็นไปในลักษณะที่เรียบง่าย แต่เมื่อวิธีการทางการค้าได้เปลี่ยนแปลงไปมีการจัดองค์กรธุรกิจเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของระบบการค้าแล้ว ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตด้วยฝีมือไปสู่ระบบโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งที่เรียกกันว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรม เนื่องจากมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องจักร เครื่องกลมาใช้ในการผลิต เช่น เครื่องขึ้นด้าย เครื่องจักรไอน้ำ เป็นต้น การใช้เครื่องยนต์มาใช้ในการผลิตสินค้าทำให้การผลิตสินค้าในครัวเรือนไม่เหมาะสมอีกต่อไป จึงมีการสร้างโรงงานขึ้นมาทำการผลิตสินค้า และแนวความคิดดังกล่าวเป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก รวมทั้งมีการพัฒนาระบบการผลิตติดต่อกันเรื่อยมา จนกระทั่งมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิตสินค้าและทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลงซึ่งเป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีส่งผลให้วิทยาการทางด้านเศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยในสมัยที่การค้าขายยังอยู่ในวงจำกัด เฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง สภาพของสินค้าและบริการไม่มีความซับซ้อน ขบวนการผลิตเป็นแบบง่ายๆ โดยมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันในตลาด ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ผู้ที่มีฝีมือกลายเป็นผู้ผลิตสินค้าขายให้แก่ผู้อื่น และมีการรวมตัวกันในระหว่างพ่อค้าด้วยกัน ซึ่งในประเทศอังกฤษมีการจัดตั้งสมาคมอาชีพ 2 ลักษณะในสมัยกลาง (ค.ศ. 1100 – 1150) คือ สมาคมพ่อค้า (Merchant Quilds) และสมาคมช่างฝีมือ (Craft Quilds)⁹ การรวมตัวกันเป็นสมาคมดังกล่าวทำให้เกิดการจัดระบบการผลิตให้มีปริมาณ คุณภาพ และราคาสินค้าเป็นไปตามที่ผู้ผลิตต้องการ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1760 เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป และประเทศอังกฤษทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิต จากการใช้ช่างฝีมือมาเป็นการผลิตโดยใช้เครื่องจักร และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิตสินค้า ทำให้การผลิตสินค้าได้ปริมาณมาก อีกทั้งยังลดต้นทุนการผลิตได้ด้วยในขณะเดียวกัน การปฏิวัติอุตสาหกรรมยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวคิดทางการปกครองอีกด้วย กล่าวคือ ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมระบบการปกครองในยุโรปและประเทศอังกฤษมีลักษณะเป็นฟิวดัล (Feudal) ประชาชนจะอยู่ภายใต้การปกครองของ

⁹ พิเชษฐ เมลานนท์. (2537). ความคิดทางสมาคม-กฎหมายเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ (เอกสารการสอนวิชากฎหมายพาณิชย์ 4). หน้า 20.

ขุนนางซึ่งเป็นชนชั้นปกครองในแต่ละท้องถิ่น และเป็นผู้ตั้งข้อกำหนดกฎหมายให้ประชาชนซึ่งอยู่ในอาณาเขตปกครองของตน โดยชนชั้นปกครองได้ใช้อิทธิพลในการสนับสนุนบุคคลเพียงบางกลุ่มในการทำการค้า การปกครองในลักษณะดังกล่าวทำให้ประชาชนไม่พอใจ จนเกิดแนวคิดทางปรัชญาการปกครองแบบปัจเจกชนนิยม (Liberalism) ซึ่งประชาชนมีความเห็นร่วมกันว่ารัฐไม่ควรที่จะเข้ามากำหนดกฎหมายขึ้นมาจำกัดการประกอบอาชีพของประชาชน แต่ควรปล่อยให้ประชาชนมีเสรีภาพในการใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่ตนเองและประเทศได้ แนวความคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานแบบระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม (Laissez Faire) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักกฎหมายในระหว่างศตวรรษที่ 19–20 และในระหว่างเวลาดังกล่าวนี้ได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายขึ้นมาในหลายประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมัน กฎหมายที่เกิดขึ้นจึงยึดหลักการปัจเจกชนนิยมและหลักเศรษฐกิจเสรีเป็นพื้นฐาน ซึ่งในการจัดทำประมวลกฎหมายของทั้งสองประเทศดังกล่าวได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อประมวลกฎหมายของไทยที่เกิดขึ้นในระหว่างรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7¹⁰

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค จะเริ่มศึกษาตั้งแต่หลักทฤษฎีที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) และทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางละเมิด (Tortuous Liability) เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ว่าทฤษฎีใดมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาคดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้นในการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมีดังนี้¹¹

2.3.1 ทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา

ทฤษฎีว่าด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) เป็นหลักกฎหมายที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ ซึ่งอยู่บนรากฐานของเจตนาของบุคคลเจตนาเป็นแหล่งกำเนิด และเป็นมาตรการของสิทธิ การที่กล่าวว่าเจตนามีความศักดิ์สิทธิ์นี้ไม่ได้หมายความว่าเจตนามีความเป็นอิสระที่จะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่

¹⁰ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2543). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 13 – 14.

¹¹ ปรีดี เกษมทรัพย์. (2515). คำบรรยายหลักกฎหมายแพ่งทั่วไปชุดที่ 1. หน้า 19.

ต่างๆ ตามที่เจตนาต้องการเท่านั้น แต่เป็นหลักที่ให้ความสำคัญแก่เจตนาถึงขนาดกล่าวได้ว่า ที่ไหนไม่มีเจตนาที่นั่นก็ไม่มีสิทธิด้วย¹²

ความคิดเกี่ยวกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา เกิดจากหลักปรัชญากฎหมายเรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) และหลักเศรษฐศาสตร์ เสรีนิยม เรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ซึ่งจะอธิบายเป็นเหตุผลของทฤษฎีกฎหมายดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้คือ

2.3.1.1 หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism)

ปรัชญากฎหมายดังกล่าวถือว่า เจตนา มีความศักดิ์สิทธิ์เป็นหลักพื้นฐานของเสรีภาพของธรรมชาติของมนุษย์ หลักวิถีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปรัชญาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นผลจากความผิดทางการเมืองที่ต้องการยืนยันหลักปัจเจกชนนิยมต่อผู้กับรัฐ โดยยืนยันหลักที่ว่ารัฐจะต้องรับรองเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ รัฐจะต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคล บุคคลทุกคนมีเสรีภาพ เว้นแต่ในบางเรื่องที่เป็นกรณีอันสมควรจึงจะมีข้อจำกัดเสรีภาพได้ นอกจากนั้นแล้วเสรีภาพของบุคคลจะถูกจำกัดลงได้ก็ด้วยความสมัครใจของบุคคลเองเท่านั้น ดังนั้น เจตนาของบุคคลจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอิสระ

2.3.1.2 หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract)

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาถูกยอมรับด้วยเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนหลักนี้ คือหลักเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีระบบเศรษฐกิจการค้าแบบเสรี (Laissez Faire) คือ หลักที่ว่าบุคคลทุกคนจะต้องมีเสรีภาพ เว้นแต่ในทางกรณีที่เป็นการสมควรที่จะวางข้อจำกัดเสรีภาพลง กฎเกณฑ์ที่ดีที่สุดที่สังคมควรมีนั่นคือ กฎเกณฑ์ที่คู่สัญญาที่มีความเท่าเทียมกันเป็นผู้ตกลงกันเอง โดยถือว่ากฎเกณฑ์ที่ตกลงกันได้นั้น เป็นกฎเกณฑ์อันหนึ่งที่เกิดจากเจตนาที่ให้อำนาจแก่กรณีของตน โดยเฉพาะ ซึ่งจะเป็นกฎเกณฑ์ที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่เอกชนด้วยตนเอง ข้อความคิดนี้นำไปสู่หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาที่ให้การคุ้มครองเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการทำสัญญา รัฐจะไม่บัญญัติกฎหมายไปบีบบังคับการทำสัญญาของเอกชน ปล่อยให้เอกชนสามารถวางกฎเกณฑ์ที่จะให้อำนาจแก่สัญญาของตนได้ตามลำพัง กฎหมายจะเข้าไปเกี่ยวข้องเฉพาะกรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น

ทฤษฎีความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาจะเห็นได้ว่าเจตนาเป็นกลไกที่สำคัญในขั้นตอนของการเจรจาตกลงทำสัญญาและจะต้องประกอบด้วยความยินยอมสมัครใจที่บุคคลแสดงออกมาซึ่งจะต้องไม่มีความผิดพลาดหรือความบกพร่องของเจตนา เช่น กรณีการสำคัญผิด การข่มขู่ การฉ้อฉล อันจะเป็นผลให้เจตนาที่นั้น ไม่สมบูรณ์ ดังนั้น เจตนาจึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด

¹² คาราวอร์ อีระวัตน์. (2538). กฎหมายสัญญาสถานะใหม่ของสัญญา ปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม. หน้า 9 - 10.

สัญญา นอกจากจะก่อให้เกิดสัญญาแล้วคู่สัญญามีเสรีภาพที่จะตกลงทำสัญญาตามความสมัครใจของตน โดยสามารถกำหนดเนื้อหาของข้อตกลงไว้ได้ หากคู่สัญญาเห็นว่ามีเหมาะสมถึงแม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการทำสัญญาไว้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของแบบของสัญญา การกำหนดสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบในสัญญารูปแบบต่างๆ เอาไว้ก็ตาม คู่สัญญาก็ยังสามารถจะกำหนดรายละเอียด เพื่อให้มีผลผูกพันระหว่างกันเพิ่มขึ้นหรือกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดชอบที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ได้ เช่น การตกลง ยกเว้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 733 เกี่ยวกับความรับผิดชอบของลูกหนี้ เป็นต้น หากข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลแห่งสัญญาอันเป็นจุดมุ่งหมายของสัญญาด้วย เพราะ ผลแห่งสัญญาหากจำเป็นต้องอาศัยการตีความในกรณีที่มีข้อสงสัยแล้วจะต้องตีความไปตามเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา โดยถือว่าเจตนาเป็นกฎเกณฑ์ที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่ได้ หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ตกลงยินยอมด้วย การนำทฤษฎีดังกล่าวมาปรับใช้กับทฤษฎีกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น นักนิติศาสตร์เห็นว่าบทบาทในเรื่องของเจตนาที่คู่สัญญาแสดงออกเพื่อทำสัญญากัน ได้ลดความสำคัญลงรูปแบบในการทำสัญญาได้เปลี่ยนแปลงไปใน ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 สภาพเศรษฐกิจและสังคม ในด้านอุตสาหกรรมก็ดี ธุรกิจการค้าก็ดี ยังเป็นการประกอบธุรกิจแบบหัตถกรรมเป็นการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมแบบครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญา ไม่ว่าจะเป็นระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคหรือนายจ้างกับลูกจ้างมีลักษณะใกล้ชิดกันและเป็นส่วนตัว สัญญาที่เกิดขึ้นจึงมีบรรยากาศของการเจรจาต่อรองเป็นส่วนสำคัญ ส่วนสิทธิและหน้าที่อื่นๆ ก็คงเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ภายหลังจากช่วงสงคราม โลกครั้งที่ 2 มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม ฐานะของคู่สัญญาเปลี่ยนแปลงไปมาก การทำสัญญาในยุคระบบเศรษฐกิจเช่นนี้ส่วนใหญ่แล้วคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมักมีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเสมอ เช่น สัญญาระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคหรือนายจ้างกับลูกจ้าง เป็นต้น ทำให้สัญญาที่เกิดขึ้นมีความได้เปรียบเสียเปรียบอย่างมาก คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะต่อรองหรือกำหนดเนื้อหาของสัญญา เพื่อให้เกิดให้เกิดผลแห่งสัญญาได้ คงมีทางเลือกเดียวคือ มีความประสงค์ที่จะทำสัญญาหรือไม่เท่านั้น เช่น สัญญากู้เงินกับธนาคาร สัญญาจ้างงานสัญญาที่เกิดขึ้นใหม่นี้มักจะเรียกกันว่า สัญญามาตรฐาน (Standard Form Contract) หรือสัญญาสำเร็จรูป (Adhesion Contract)

การปล่อยให้เอกชนทำสัญญาตามความสมัครใจ อาจจะมีผลกระทบต่อสังคมรัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาแทรกแซงในการทำสัญญาบางอย่างของเอกชนที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม เช่น สัญญาผูกมัด สัญญาประกันภัย สัญญาเช่าซื้อ อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น ทฤษฎีกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภค จึงไม่อาจนำหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนามาใช้บังคับได้ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจำเป็นที่จะต้องละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญต่อหลักกฎหมาย

ดังกล่าว และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ไม่อาจนำเอาทฤษฎีและหลักกฎหมาย ในเรื่องสัญญามาใช้ บังคับในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กล่าวคือ การทำสัญญาของเอกชนจะมีผลผูกพันเฉพาะคู่สัญญา เท่านั้น เว้นแต่เป็นการทำสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก สำหรับกรณีของผู้บริโภคนั้น ผู้บริโภคมิได้บริโภคสินค้าหรือบริการโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสัญญาเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะ การบริโภคสินค้าหรือบริการเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมิได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขใน สถานะทางสังคม (Status) ความสามารถของบุคคล (Capability) หรือข้อตกลงในทางนิติกรรม สัญญา¹³ หากเกิดความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ และจำเป็นที่จะต้องมีการชดเชย ค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภค และการนำหลักกฎหมายเรื่องสัญญามาใช้บังคับย่อมบังคับได้แต่เฉพาะ คู่สัญญา คือ ผู้บริโภคกับผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการธุรกิจเท่านั้น หากผู้บริโภคมิได้เป็นคู่สัญญาก็จะ ไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย หลักกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคในการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้น แนวคิดของการคุ้มครองผู้บริโภคจึงปฏิเสธทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความรับผิดชอบ เฉพาะคู่สัญญาโดยสิ้นเชิง การบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจะต้องออกมาในรูปของการขยาย ความรับผิดชอบของผู้ขายไปสู่บุคคลอื่นๆ ที่มีผู้ใช้ซื้อ¹⁴ อาจเป็นบุคคลในครอบครัวซึ่งมิใช่ผู้ใช้หรือ คู่สัญญา แต่ถ้าได้บริโภคสินค้านั้นแล้วเกิดความเสียหายขึ้น ก็จะต้องได้รับความคุ้มครองตาม กฎหมาย ซึ่งเป็นข้อยกเว้นหลักทฤษฎีนี้ด้วย

2.3.2 ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางละเมิด

ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางละเมิด เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของ มนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม มีรัฐ มีผู้ปกครองรัฐ ซึ่งเห็นว่ากรณีที่บุคคลในสังคมฝ่าฝืนระเบียบ หรือข้อกำหนดความประพฤติของสังคมที่รัฐกำหนดขึ้นแล้ว รัฐมีหน้าที่ที่เข้าไปดูแลด้วยการ ลงโทษผู้กระทำผิดนั้นในทางอาญา ส่วนผู้เสียหายที่ต้องเสียหายจากการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืน ข้อกำหนดดังกล่าว ควรมีสติที่จะได้รับการชดเชย เพื่อความเสียหายที่ตนได้รับ จึงเกิดหลักในเรื่อง ของสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพื่อความเสียหายจากการกระทำละเมิด

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางละเมิด ในระบบ Common Law มี 2 แนวทาง คือ แนวคิดก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถือว่าเมื่อมีความเสียหายต้องมีการชดเชยเยียวยา แนวความคิด ดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ทำให้เสียหาย¹⁵ จะเห็นได้ว่า แนวความคิดดังกล่าวมุ่งตรงต่อการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคล

¹³ สุขุม สุภนิตย์ ข (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. หน้า 9-10.

¹⁴ แหล่งเดิม.

¹⁵ แหล่งเดิม.

ไม่ว่าบุคคลนั้นจะจงใจกระทำหรือมิได้ใช้ความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะวิสัยเช่นนั้นพึงมีและอาจใช้ความระมัดระวังได้หรือไม่ก็ตาม หากมีการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต้องมีการชดเชยเยียวยา แนวความคิดดังกล่าวก่อให้เกิดทฤษฎีรับภัย (Theory of Risk) ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ซึ่งมีหลักอยู่ว่า บุคคลต้องรับผิดไม่ว่าจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม

ส่วนแนวคิดอีกด้านหนึ่งถือว่าความเสียหายนี้จะมีผู้รับผิดชอบชดเชยเยียวยา ให้ได้นั้นต้องเกิดจากการกระทำของบุคคล ซึ่งจงใจกระทำหรือกระทำลงโดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น ทั้งนี้เพราะแนวความคิดนี้มีพื้นฐานมาจากหลักการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลผู้กระทำมากกว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย¹⁶ การชดเชยเยียวยาตามแนวความคิดนี้จึงต้องพิจารณาว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายหรือผู้กระทำนั้นได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือไม่ หากมิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้วก็ไม่จำเป็นต้องชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหาย แนวความคิดนี้ก่อให้เกิดทฤษฎีกฎหมายที่ว่าต้องมีความผิดจึงจะมีความรับผิดได้ (No Liability Without Fault หรือ Fault Theory)¹⁷

ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในทางละเมิดตามแนวความคิดทั้งสองกรณีดังกล่าวได้นำมาใช้ตามยุคสมัยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังจะเห็นได้จากก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผู้ปกครองรัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล ทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดในทางละเมิด ได้ใช้ทฤษฎีรับภัย ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็นทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด และทฤษฎีดังกล่าวได้รับการยอมรับจนกระทั่งถึงปลายคริสต์ ศตวรรษที่ 19 ต่อมาประชาชนได้รับอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจแบบการค้าอย่างเสรี และศาสนา ตลอดจนมีการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม หากให้ผู้ประกอบการธุรกิจมีความรับผิดโดยไม่มี การพิสูจน์ความรับผิดแล้ว จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการธุรกิจ ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจไม่กล้าที่จะลงทุน ย่อมมีผลกระทบไปถึงระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นทฤษฎีกฎหมายที่จะเข้ามารองรับในระบบการค้าเสรีควรจะมีการพิสูจน์ความผิด จึงเกิดการนำทฤษฎี Fault Theory มาใช้บังคับ และเป็นที่ยอมรับจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทยก็นำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้และบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การพิสูจน์ความรับผิดเกี่ยวกับการจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ความเสียหายเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่สลับซับซ้อนหรือกรรมวิธีการผลิตในระบบอุตสาหกรรม จึงทำให้นักนิติศาสตร์

¹⁶ แหล่งเดิม.

¹⁷ แหล่งเดิม.

มีความคิดเห็นว่าการใช้ทฤษฎี Fault Theory มาใช้ในกรณีดังกล่าวอาจจะไม่เหมาะสมกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นร่วมกันว่าเมื่อระบบการค้าแบบเสรีได้มีการพัฒนาไปมากแล้ว มีการแข่งขันเกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน โดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการผลิต ซึ่งจะทำให้เป็นการลดต้นทุนในการผลิตและทำให้ผู้ประกอบการสามารถประกอบการอีกต่อไปได้ การแข่งขันทางการค้าดังกล่าว ทำให้มีกรรมวิธีในการผลิตสินค้ามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ ในกรณีที่สินค้าเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคควรจะได้รับทราบสาเหตุให้ชัดเจน แต่การที่จะได้รับการชดเชยชดเชยนั้น ผู้บริโภคจะต้องเป็นผู้ที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความบกพร่องในตัวสินค้า นับว่าเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีการพิสูจน์ให้ได้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่า ผู้ผลิตมีความบกพร่องในสิ่งใด การพิสูจน์ความบกพร่องในการผลิตจึงไม่อยู่ในวิสัยที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ ดังนั้นในการคุ้มครองผู้บริโภค จึงไม่อาจนำเอาทฤษฎี Fault Theory มาใช้บังคับอีกต่อไป จึงต้องนำทฤษฎีความรับผิดชอบมาใช้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค แต่การนำทฤษฎีความรับผิดชอบมาใช้โดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุงเงื่อนไขในการยกเว้นความรับผิดชอบ ย่อมไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการมีการพิสูจน์เพื่อยกเว้นความรับผิดชอบได้ด้วย เช่น พิสูจน์ว่า ผู้บริโภคใช้สินค้านั้นโดยไม่ถูกวิธี ในกรณีที่มีคำอธิบายวิธีใช้หรือคำเตือนไว้แล้ว หรือพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อ หรือเป็นการบริโภคสินค้าที่ผิดปกติธรรมดาของผู้บริโภคเอง หรือความชำรุดบกพร่องมิได้มีอยู่ในขณะที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือผลิตภังก์นั้น หากแต่เกิดความชำรุดบกพร่องขึ้น เพราะการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งผู้ผลิตหาจำต้องรับผิดชอบ¹⁸

สำหรับประเทศไทยได้นำทฤษฎีความรับผิดชอบมาใช้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 บัญญัติว่า บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเกิดด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเพราะความรับผิดชอบของผู้ต้องเสียหายเอง เป็นต้น

2.4 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันตามสภาพของสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งในอดีตสังคมอยู่กันในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันการค้าขายจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน การซื้อขายสินค้าเป็นไปอย่างเสรีและขั้นตอนในการ

¹⁸ แหล่งเดิม.

ผลิตสินค้าจะเป็นแบบเรียบง่ายใช้ฝีมือและแรงงานคนและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะ เป็นเครื่องนุ่งห่มหรืออาหาร แม้แต่ยาสมุนไพรก็ตาม มนุษย์สามารถที่จะเรียนรู้ได้ ต่อมาสังคมมีการพัฒนาและมีการแบ่งงานกันทำ ผู้ที่มีฝีมือดีก็จะผลิตสินค้าขายให้แก่ผู้อื่น แต่ทุกคนก็ยังรู้ว่าสิ่งที่ผลิตขึ้นมานั้นทำขึ้นมาโดยกรรมวิธีใด ซึ่งสังคมในสมัยนั้น ความรู้ของผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภค จะมีความเท่าเทียมกัน แต่หลังจากที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมมีการนำเครื่องจักรไอน้ำมาใช้ในการผลิตสินค้า ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่าตัว ทำให้ตลาดมีการขยายตัวมากขึ้นกว่าเดิม และทำให้แต่ละคนมีการแข่งขันในทางการค้า ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจเสรีและสังคมยอมรับเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) กล่าวคือ หากมีการทำสัญญากันขึ้นมากแล้วก็ต้องมีการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาที่ทำกันไว้ ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของตน จึงเกิดหลักกฎหมายในเรื่องซื้อขายว่า “ผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor หรือ Let the Buyer Beware)” กล่าวคือเมื่อผู้ซื้อสินค้าไม่ระมัดระวังตรวจสอบดูสินค้าตามสมควรในขณะที่รับมอบสินค้าจากผู้ขาย หากต่อมาปรากฏว่าสินค้าที่ซื้อมามีข้อบกพร่องเกิดขึ้น ผู้ซื้อก็ต้องรับเคราะห์ในความเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้ซื้อจะไปเรียกร้องค่าเสียหายเอาจากผู้ขายไม่ได้ ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ก็ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 473 แต่ในปัจจุบันการผลิตสินค้ามีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้เพื่อแข่งขันกันในตลาด ผู้ประกอบธุรกิจแต่ละรายพยายามคิดหาหนทางในการผลิตสินค้าและบริการของตนที่มีกระบวนการผลิตที่มีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้ผู้ประกอบธุรกิจที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกันตามไม่ทันและผู้บริโภคมักจะถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ ทำให้รัฐบาลของแต่ละประเทศต้องเข้ามาดูแลผู้บริโภค เนื่องจากความรู้ของผู้บริโภคไม่เท่าเทียมกับผู้ประกอบธุรกิจอีกต่อไป บางครั้งผู้บริโภคตกอยู่ในภาวะถูกแสวงหาประโยชน์จากผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่ซื่อตรง จึงมีการนำกฎหมายเดิมที่ตราขึ้นบนพื้นฐานที่ผู้บริโภคมีความรู้เท่าเทียมกับผู้ประกอบธุรกิจจึงไม่มีความเป็นธรรมอีกต่อไป ดังนั้นหลักกฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่เดิมจึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อช่วยเหลือผู้บริโภค ซึ่งเป็นฝ่ายที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจบางรายให้ได้รับความเป็นธรรม รัฐจึงได้ตรากฎหมายเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ผู้ซื้อต้องระมัดระวังเปลี่ยนมาเป็นผู้ขายต้องระวัง

2.4.1 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาอันยาวนานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี เริ่มตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ซึ่งในสมัยนั้นได้ความจากหลักศิลาจารึกมีระบบการพิจารณาคดีและรับเรื่องราวร้องทุกข์อยู่แล้ว ส่วนระบบการปกครองมีลักษณะแบบพ่อปกครองลูก ส่วนระบบศาล

ของไทยในอดีตได้ใช้กฎหมายตราสามดวงเป็นหลักในการพิจารณาคดีจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ประเทศไทยถูกคุกคามด้วยการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก เมื่อชาวตะวันตกเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ไม่ยอมรับระบบกฎหมายและระบบศาลของไทย เนื่องจากไม่เป็นสากล จึงเกิดสนธิสัญญาสงวนสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นปัญหาต่อความมั่นคงทางการเมืองและการปกครองของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริให้ปฏิรูประบบกฎหมายและระบบศาลของไทยก่อนเป็นอันดับแรก¹⁹ พระองค์ทรงได้โปรดเกล้าให้ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายจากต่างประเทศเข้ามารับราชการในประเทศไทย เพื่อให้ดำเนินการปฏิรูประบบกฎหมาย ซึ่งในขณะนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ซึ่งใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) ที่ใช้อยู่ในภาคพื้นยุโรป พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าระบบกฎหมายของไทยมีแนวโน้มไปในแนวทางระบบประมวลกฎหมายจึงทรงตัดสินใจพระทัยเลือกระบบประมวลกฎหมายมาใช้ในการปฏิรูปกฎหมายของไทย ต่อมาปี พ.ศ. 2477 รัฐบาลไทยได้แต่งตั้งให้ Georges Padoux นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสเป็นที่ปรึกษาในการร่างกฎหมาย จึงเกิดประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทยขึ้นมา คือ ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งมีประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2451²⁰

การคำนึงถึงสิทธิของผู้บริโภคในประเทศไทย เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติหางน้ำนม พ.ศ. 2470 ต่อมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางด้านการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทมาเป็นสังคมเมือง กฎหมายที่มีอยู่เดิม เช่น ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวนี้ แม้รัฐจะตราออกมาเพื่อป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดต่อสังคม และเยียวยาชดใช้ความเสียหายต่อผู้ที่ถูกระทำละเมิดหรือผิดสัญญาก็ตาม แต่เมื่อสภาพของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป การบริโภคสินค้าหรือบริการของประชาชนนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ เนื่องจากผู้ประกอบการบางคนอาจจะเอาเปรียบผู้บริโภค รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาดูแลผู้บริโภคในการบริโภคสินค้าหรือบริการให้เกิดความปลอดภัยและเป็นธรรม ดังนั้นรัฐจึงได้ตรากฎหมายขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองและป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการบริโภคของประชาชนในประเทศ เช่น พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหาร พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 เป็นต้น กฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้รัฐมีอำนาจหน้าที่ในการ

¹⁹ ภิรัชญา วัฒนรุ่ง. (2544). หลักกฎหมายมหาชน. หน้า 86.

²⁰ แหล่งเดิม.

ควบคุมผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอุปโภคบริโภคของประชาชนจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ให้จดทะเบียนส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ทดสอบความปลอดภัย และหากมีการฝ่าฝืนจะต้องมีโทษทางอาญา แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้บัญญัติให้ผู้ประกอบการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคในกรณีที่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์เกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้บริโภค

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เริ่มจากสภาสตรีแห่งประเทศไทยได้เห็นถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อศึกษาถึงปัญหาต่างๆ ของผู้บริโภค ต่อมาพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีได้เล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อยกร่างกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวต่อรัฐสภา และผ่านการพิจารณาเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2522 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2522 ต่อมาวันที่ 2 กรกฎาคม 2522 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นมาเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี²¹ ต่อมาได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เมื่อปีพ.ศ. 2541 โดยเพิ่มบทนิยามคำว่าสัญญาเข้าไปในมาตรา 3 ซึ่งคำว่าสัญญาหมายความว่า ความตกลงกันระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบการเพื่อซื้อและขายสินค้า หรือให้และรับบริการ นอกจากนี้ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญาตลอดจนคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาไว้ในกฎหมายฉบับนี้ด้วย เนื่องจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและการบริหารงานคุ้มครองผู้บริโภคอันได้แก่ การตรวจตรากำกับดูแล และประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค ยังไม่เหมาะสม และโดยที่ในปัจจุบันปรากฏว่ามีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามที่กฎหมายเฉพาะว่าด้วยการนั้นๆ บัญญัติไว้มีประสิทธิภาพตลอดจนมีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากร้องเรียนว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญากับผู้ประกอบการมากขึ้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว เพื่อปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ปรับปรุงองค์การบริหารงานคุ้มครองผู้บริโภค คือ สำนักงานคณะกรรมการผู้บริโภคให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และปรับปรุงอำนาจของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคในการเสนอเรื่องให้

²¹ สำนักคณะกรรมการงานคุ้มครองผู้บริโภค. (2550). สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคกับการคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 2.

นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่งเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้ได้ในกรณีจำเป็นหรือรีบด่วนให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตลอดจนเพิ่มบทบัญญัติกำหนดสิทธิและการคุ้มครองของผู้บริโภคที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาไว้โดยเฉพาะ และทั้งเป็นการสมควรปรับปรุงอัตราโทษเกี่ยวกับการกระทำผิดในเรื่องการโฆษณาและฉลากให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.4.2 ประวัติความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของต่างประเทศ

ประเทศต่างๆ แถบทวีปยุโรปก่อนที่จะมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะมีการผลิตสินค้าโดยอาศัยวัตถุดิบจากธรรมชาติและใช้แรงงานทางด้านฝีมือ หากใครมีฝีมือดีก็สามารถที่จะผลิตสินค้าขายให้แก่ผู้อื่นได้ ซึ่งในขณะนั้นกรรมวิธีในการผลิตสินค้าต่างๆ ที่ใช้กันอยู่ในสังคมทุกคนสามารถทราบกรรมวิธีในการผลิตด้วยกันทั้งนั้น แต่จะแตกต่างกันก็แต่เฉพาะฝีมือเท่านั้น ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความรู้ทางด้านวิทยาการต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย รวมไปถึงกฎหมายด้วย ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปในศตวรรษที่ 16-17 ได้มีการค้าขายและมีการแข่งขันทางการค้ากันตลอดจนคิดค้นวิทยาการใหม่ๆ เข้ามา เนื่องจากในขณะนั้นกษัตริย์ให้การสนับสนุนบุคคลเพียงบางกลุ่มให้ทำการค้า ทำให้บุคคลฝ่ายที่เสียประโยชน์ไม่พอใจระบบการปกครองระบบบูรณาการลัทธิราชย์ จึงเกิดแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) กล่าวคือ ทุกคนมีความเป็นอิสระในทางการค้า ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการปกครอง ต่อมาเมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1760) ทำให้มีเครื่องจักรไอน้ำมาใช้ในการทำงานทำให้มีการผลิตสินค้าต่างๆ ได้มากขึ้นกว่าเดิมที่ใช้ฝีมือแรงงาน ผู้ประกอบธุรกิจมีความร่ำรวยและมีการแข่งขันทางการค้า ทำให้ตลาดมีการขยายตัว และทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจเสรี (Laissez – Faire)

Adam smith นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้เสนอทฤษฎีการแข่งขันอย่างเสรีไว้ในหนังสือ The wealth of nationจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตย โดยมีการประกาศอิสรภาพในประเทศสหรัฐอเมริกาและมีการปฏิวัติในฝรั่งเศส ในเวลาต่อมาเมื่อสังคมมีการพัฒนาจึงเกิดการยอมรับให้บุคคลมีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of contract) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นไปตามหลักปัจเจกชนนิยมที่ให้ทุกคนมีอิสระที่จะทำการสิ่งใดและมีความเสมอภาคกันทั้งในเรื่องของฐานะและความรู้ ทำให้ทุกคนมีหน้าที่ต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง จึงเกิดหลักกฎหมาย (Caveat emptor หรือ Let the buyer beware) เนื่องจากในขณะนั้นความรู้ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายยังมีความแตกต่างกันไม่มากนัก ต่อมาเมื่อสังคมได้พัฒนาในเรื่องของเศรษฐกิจและวิทยาการทางด้านต่างๆ ไปอีกระดับหนึ่ง จึงทำให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าระบบเศรษฐกิจดั้งเดิม (Classic Capitalism) มีข้อบกพร่องหากมีการแข่งขันกันโดยไม่มี การควบคุมจากรัฐ ก็จะทำให้เกิด

กิจการที่ผูกขาด (Monopoly) เนื่องจากกิจการขนาดเล็กต้องเลิกกิจการไปเพราะประสบกับภาวะที่ขาดทุน เมื่อมีกิจการที่ผูกขาดเกิดขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจอาจจะมีการตั้งราคาเอาเปรียบผู้บริโภคได้ จึงเกิดแนวความคิดสวัสดิภาพทางสังคม (Social Welfare) เกิดขึ้น และรัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทในการเข้ามาดูแลประชาชนเพื่อไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจที่มีการผูกขาด

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศต่างๆ เริ่มมีการออกกฎหมายมาควบคุมให้การแข่งขันกันทางการค้าเป็นไปอย่างเป็นธรรมมากขึ้น ตามแนวคิดเสรีเศรษฐกิจแบบใหม่ (Modern Capitalism) ซึ่งในช่วงนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจอย่างเห็นได้ชัด เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงจากเจ้าของธุรกิจคนเดียวมารวมตัวกันเป็นห้างหุ้นส่วนและบริษัท ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจมีการแสวงหาความรู้ทางด้านวิทยาการต่างๆ มีการวิจัยและพัฒนาสินค้าตลอดจนใช้วัสดุสังเคราะห์แทนวัสดุธรรมชาติ จึงทำให้สินค้าต่างๆ ที่ผู้ประกอบธุรกิจผลิตออกมามีความสลับซับซ้อนตามวิทยาการสมัยใหม่ และมีการปกปิดความลับทางกรรมวิธีการผลิต แม้ผู้ประกอบธุรกิจสินค้าชนิดเดียวกันก็มีความรู้ไม่เท่าเทียมกัน ส่วนผู้ประกอบธุรกิจประเภทขายส่งและขายปลีกก็มีความรู้ลดหลั่นกันลงมา แต่สำหรับตัวผู้บริโภคจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของสินค้า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจจึงอยู่บนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมกัน และผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ และได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการ ด้วยเหตุดังกล่าวประเทศต่างๆ จึงได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) จะให้ความสนใจเกี่ยวกับคดีละเมิดที่ใช้คดีค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีความชำรุดบกพร่องและผู้ผลิตมีหน้าที่ที่จะต้องควบคุมตรวจสอบไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้น เพื่อไม่ให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคความรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องละเมิด โดยปกติแล้วจะต้องมีความผูกพันในฐานะที่เป็นคู่สัญญามาก่อน จึงจะมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้ เช่น คดีระหว่าง Winter bottom กับ Wright (1842) ศาลพิพากษาว่าความเสียหายที่เกิดจากรถลากของกรมไปรษณีย์หักลงในขณะที่โจทก์บังคับรถอยู่ โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องจากจำเลยซึ่งเป็นคู่สัญญาตามสัญญาซื้อขายและซ่อมบำรุงกับกรมไปรษณีย์ได้ แม้จำเลยจะมีได้ทำตามสัญญาซ่อมบำรุง แต่โจทก์มิใช่คู่สัญญากับจำเลย จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกให้จำเลยรับผิดชอบ เพราะจำเลยประมาทเกินไป²² คดีนี้ศาลให้เหตุผลว่าผู้เสียหายจากการใช้ผลิตภัณฑ์ต้องมีความสัมพันธ์ทางสัญญาจึงจะเป็นโจทก์ฟ้องผู้ผลิตหรือผู้ขายให้รับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการใช้ผลิตภัณฑ์ได้ ต่อมาปลายศตวรรษที่ 19 แนวคำพิพากษาของศาลเริ่มมีแนวโน้มไปในทางคุ้มครองผู้เสียหายมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคดีระหว่าง Thomas กับ Winchester (1852) จำเลยเป็นผู้ขายกลั่นสังเคราะห์ปิดฉลากผิด โดยปิดฉลากขวดสารพิษว่าเป็น

²² สุขุม สุภนิษฐ์ ก (2539). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์. หน้า 23.

กลืนสังเคราะห์ เมื่อจำเลยขายขวดที่ปิดฉลากผิดให้แก่ผู้ขายยา โจทก์ซื้อขวดที่ปิดฉลากผิดไปจากผู้ขายยาไปใช้เกิดอาการแพ้อย่างรุนแรง โจทก์ฟ้องให้จำเลยผิด ศาลพิพากษาว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อ ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต แม้จำเลยจะไม่มี ความสัมพันธ์ทางสัญญา กับ โจทก์ก็ตาม²³ ต่อมาศาลในระบบกฎหมาย (Common law) ก็ได้มีการ พิพากษา และวางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่า แม้โจทก์กับจำเลยมิได้มีความสัมพันธ์ตามสัญญาก็ตาม ไม่เฉพาะแต่กรณีทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพเท่านั้น แต่ให้หมายความรวมถึงทรัพย์สินซึ่งสามารถทำให้ ชีวิตและร่างกายอาจเป็นอันตรายได้ หากผู้ผลิตประมาทเลินเล่อในการผลิต และทรัพย์สินนั้นเป็นที่ คาดหมายได้ว่าจะมีการบริโภคกันเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นผู้ซื้อเองหรือผู้อื่น

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1916 เป็นต้นมาหลักกฎหมายเดิมที่ให้ผู้ซื้อระวังในการซื้อสินค้าได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง โดยมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายบัญญัติให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายที่ มิใช่ผู้ซื้อโดยไม่ต้องอาศัยหลักนิติสัมพันธ์ (Privity Rule) เช่น Uniform Commercial Code ว่าด้วย การซื้อขายของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น หรือคดีระหว่าง Donoghue กับ Stevenson ศาลสูงของ ประเทศอังกฤษ พิพากษาว่าจำเลยต้องรับผิดชอบในกรณีที่มีซากหอยเน่าเปื่อยอยู่ในขวดน้ำจิงที่โจทก์ซื้อ จากร้านค้าเพื่อบริโภค เป็นเหตุให้โจทก์ป่วย แม้จำเลยจะไม่มีนิติสัมพันธ์ใดๆ กับ โจทก์ก็ตาม จากแนวคำพิพากษาของศาลในระบบจารีตประเพณี (Common Law) และการบัญญัติกฎหมาย เปลี่ยนแปลง หลักผู้ซื้อต้องระวังมาเป็นผู้ขายต้องระวังจึงเป็นที่มาของการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา โดยมีการขยายหลักความรับผิดชอบให้กว้าง ออกไป ไม่ถือหลักคู่กรณีในสัญญาเป็นสำคัญที่จะมีสิทธิเรียกร้องต่อกันกับให้นำเอาหลักข้อ สันนิษฐานความรับผิดชอบทางละเมิดที่ให้ถือว่าผู้ประกอบการกิจการต้องรับผิดชอบโดยไม่จำเป็นต้องมีความ ใจตามทีกฎหมายกำหนดนำมาใช้ในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้น เนื่องจากบริโภคสินค้าหรือ บริการ 24 ส่วนประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ก็ได้้นำแนวคิด และทฤษฎี ดังกล่าวมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในทำนองเดียวกันกับประเทศในระบบกฎหมายจารีต ประเพณี เช่น ประเทศเยอรมันและฝรั่งเศส เป็นต้น

2.4.2.1 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์มีศาลพิเศษที่พิจารณาคดีระหว่างผู้บริโภค และผู้จำหน่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความรวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยในการหาข้อยุติ

ศาลพิเศษที่พิจารณาเกี่ยวข้องกับคดีผู้บริโภคตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1985 โดยเป็นไปตามกฎหมายชื่อ “The Small Claims Tribunal Act” ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งใน

²³ แห่ล่งเคิม.

²⁴ สุขุม สุภนิษฐ์ ก เล่มเคิม. หน้า 13.

“Subordinate Court” ของประเทศสิงคโปร์ เพื่อให้เป็นกลไกการระงับข้อพิพาท Small Claim คือไม่เกิน \$10,000 โดยโจทก์จะแยกฟ้องเป็นหลายคดีไม่ได้ เช่น จะแยกใบเสร็จรับเงินฟ้องเพื่อให้เป็น Small Claim ไม่ได้ แต่หากโจทก์ประสงค์จะเรียกร้องไม่เกินทุนทรัพย์สูงสุดเพื่อที่จะดำเนินคดีใน Small Claim Tribunal หรือลดทุนทรัพย์ที่เรียกร้องลง เช่นนี้สามารถทำได้ Small Claim Tribunal ของสิงคโปร์ จะเน้นหน้าที่ไกล่เกลี่ยมากโดยจะถือว่า มีหน้าที่หลักสองประการ คือ หน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งหากทำไม่สำเร็จศาลจึงจะกลับมาทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญที่เด่นชัดของ Small Claim Tribunal คือ การใช้การไกล่เกลี่ยก่อนกระบวนการดำเนินคดีในศาล นอกจากนี้ ยังมีส่วนประกอบอื่นที่ช่วยองค์ประกอบหลักดังกล่าว เช่น การห้ามทนายดำเนินคดีแทนตัวความใน Tribunal ทั้งนี้ เพื่อให้ตัวความต้องเจรจาหรือข้อขัดแย้งกันโดยตรงโดยที่จะมีศาลหรือเจ้าพนักงานศาลคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ โดยในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับผู้บริโภคมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหาความรวดเร็ว และราคาถูกในการหาข้อยุติของเรื่องที่ขัดแย้งกันระหว่างผู้บริโภค และผู้จำหน่าย โดยแรกเริ่มแล้วศาลพิเศษนี้มีอำนาจในการตัดสินในวงเงินไม่เกิน \$2,000 ต่อมาในปี 1995 ได้เพิ่มวงเงินเป็นไม่เกิน \$5,000 แต่สามารถเพิ่มขึ้นได้ถึง \$10,000 ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายลงนามยินยอม

- 1) อำนาจในการพิจารณาคดีของศาลพิเศษที่พิจารณาเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค
  - การพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทในคดีประเภทนี้ จะกำหนดวงเงินไม่เกิน \$10,000 และจะต้องเกิดข้อพิพาทกันในเรื่องดังต่อไปนี้²⁵
    - (1) สัญญาสำหรับการซื้อสินค้า หรือ
    - (2) สัญญาสำหรับการจัดหาบริการ หรือ
    - (3) ความเสียหายในทรัพย์สินที่เกิดจากการกระทำละเมิด แต่ไม่รวมถึงความเสียหายที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุทางรถยนต์

แต่ถ้าผู้เรียกร้องและผู้รับผิดชอบทำความตกลงกัน โดยลงนามทั้งสองฝ่าย อำนาจในการพิจารณาคดีอาจเพิ่มได้เป็น \$20,000 บาท นอกจากนี้ สิทธิเรียกร้องทั้งหลายจะต้องถูกยื่นหรือเข้าสู่ศาลพิเศษนี้ ภายใน 1 ปี นับจากวันที่เกิดสิทธิเรียกร้องนั้น

สำหรับค่าธรรมเนียมในการยื่นคำร้องเพื่อเสนอต่อศาลพิเศษที่พิจารณาเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค คู่กรณีต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในอัตราดังต่อไปนี้

²⁵ ปุณณะ จงนิมิตสถาพร. (2550). ระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย (เอกสารการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 10, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม). หน้า 18 -26.

ตารางที่ 2.1 ค่าธรรมเนียมในการยื่นคำร้องเพื่อเสนอต่อศาลพิเศษที่พิจารณาเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค

ประเภท	วงเงินไม่เกิน \$5,000	เกินกว่า \$5,000 แต่ไม่เกิน \$10,000	เกินกว่า \$10,000 แต่ไม่เกิน \$20,000
การซื้อเพื่อบริโภค	\$10	\$20	1% สิทธิเรียกร้อง
การซื้อเพื่อธุรกิจ	\$50	\$100	3% ของสิทธิเรียกร้อง

2) การพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีเกี่ยวกับผู้บริโภคผู้ที่เรียกร้องสิทธินั้น เรียกว่า “Claimant” และผู้ที่ถูกเรียกร้อง เรียกว่า “Respondent” โดยที่ผู้ที่ถูกเรียกร้องสิทธิจะสามารถเรียกร้องต่อ “Claimant” ได้ ในการเรียกร้องเดียวกันสิ่งนี้จะเรียกว่า “Counterclaim” การเรียกร้องจะสามารถกระทำได้โดยยื่นคำร้องด้วยตนเองต่อศาลหรือส่งโทรสาร ซึ่งในปัจจุบันนี้กฎหมายของประเทศสิงคโปร์อนุญาตให้ผู้เรียกร้องสามารถยื่นสิทธิเรียกร้องโดยผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้²⁶

สำหรับวิธีการจ่ายเงินค่ายื่นคำร้องผ่านทางโทรสารสามารถชำระได้ด้วยตนเองหรือโดยทางไปรษณีย์ ถ้ามาชำระด้วยตนเองสามารถชำระได้ด้วยเงินสด เช็คบัตรเครดิต หรือระบบ NETS ถ้าชำระทางไปรษณีย์จะชำระได้เพียงเช็คเท่านั้น และต้องเป็นเช็คที่ใช้ในท้องถิ่นเท่านั้น สำหรับเช็คบัตรเครดิตต้องระบุส่งจ่าย “Registrar, Subordinate Courts” และจะต้องชำระเงินทั้งหมดภายใน 7 วันนับแต่วันที่ยื่นคำร้องนั้น

ในกรณีที่คู่กรณีที่เรียกร้องต่อบริษัทหรือธุรกิจต้องนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริษัทหรือธุรกิจนั้นมาแสดง ซึ่งสามารถขอใช้บริการของ “Registry of Companies and Business” ซึ่งรู้จักในนาม “Accounting and Corporate Regulatory Authority” โดยเสียค่าธรรมเนียม \$5.00 จะทำการปรึกษาหรือประนีประนอม โดยถ้าตกลงกันได้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายลงนามในใบถอนการเรียกร้อง

ก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลนั้น คู่กรณีจะต้องมีการปรึกษาหรือประนีประนอมต่อหน้า Registrar ก่อนซึ่งถ้าปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขหรือตกลงกันได้ Registrar จะออก Consent Order ซึ่งจะมีผลผูกพันต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้แล้ว คู่กรณีจะสามารถไปสู่การพิจารณาอีกชั้นต่อหน้า Referee ได้ หรือถ้าปัญหาดังกล่าวแก้ไขไม่ได้โดยการประนีประนอม ก็จะเข้าสู่การพิจารณาต่อหน้า Referee เช่นเดียวกัน

²⁶ แหล่งเดิม.

3) การอุทธรณ์

โดยหลักแล้ว Registrar จะมีอำนาจยุติคำร้องถ้าคำร้องนั้นอยู่นอกเหนืออำนาจของศาลพิเศษนี้ แต่คู่กรณียื่นอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งในการยุติคำร้องตาม Section 17 (4) พระราชบัญญัติศาลพิเศษที่พิจารณาคดีเล็กน้อย Chapter 308 ซึ่งในการอุทธรณ์คำสั่งของ Registrar จะต้องยื่นคำร้องภายใน 1 เดือน หลังจากที่มิคำสั่งดังกล่าว โดยเสียค่าธรรมเนียมในการอุทธรณ์คำสั่ง \$20²⁷ สำหรับการพิจารณาต่อหน้า Referee นั้น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องทราบข้อเท็จจริงทั้งหมด โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องนำพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือเข้ามาสนับสนุนคำกล่าวอ้างของตน ซึ่งพยานหลักฐานนั้นอาจเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคลก็ได้ ในกรณีที่พยานไม่เต็มใจจะแสดงหลักฐานต่อศาล ก็สามารถขอให้ศาลเรียกได้ สำหรับเอกสารที่คู่กรณีนำมาแสดงต่อศาลนั้น คู่กรณีดังกล่าวจะต้องทำสำเนาเพื่อให้แก่คู่กรณีฝ่ายตรงข้ามด้วย โดยที่เอกสารต้นฉบับควรจะต้องนำส่งศาลเพื่อพิสูจน์ ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกับการพิจารณาคดีแพ่งของไทย ในกรณีการพิจารณาต่อหน้า Referee นั้น ผู้ที่เป็น Referee ที่จะทำการตัดสินได้จะต้องผ่านการคัดเลือกตามกฎหมาย และจะเป็นผู้พิพากษา Magistrate, District จาก Subordinate Courts และเนื่องจากคดีประเภทนี้ จะมีระยะเวลาการพิจารณาที่จำกัด จึงมีการกำหนดเป็นตารางสำหรับการพิจารณา ภายใน 1 สัปดาห์ และหลังจากผ่านการปรึกษาหรือประนีประนอมแล้ว ผู้ถูกฟ้องสามารถยื่นคำร้องเพื่อทำการ Counterclaim ต่อผู้ฟ้องได้ ซึ่งคล้ายกับการใช้สิทธิเรียกร้องนั่นเอง แต่ถ้าคู่กรณีมีความขัดแย้งกับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน ผู้แทนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนดังกล่าวจะต้องมีจดหมายมอบอำนาจ ซึ่งจะต้องออกโดยผู้มีอำนาจในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนั้น และจดหมายนั้นจะต้องระบุถึงการเรียกร้องดังกล่าว

อนึ่ง ถ้าผู้ใช้สิทธิเรียกร้อง หรือ Counterclaim ไม่มาปรากฏตัวในวันพิจารณา Referee ก็จะทำให้การยกฟ้องในเรื่องดังกล่าว และ Referee จะพิจารณาจากคำร้องเดิมโดย Referee จะออกคำสั่งที่เหมาะสมแก่ผู้ถูกร้อง ซึ่งผู้ถูกร้องสามารถร้องขอให้ยกเลิกคำสั่งนั้นได้ภายใน 1 เดือนนับแต่วันที่มิคำสั่งดังกล่าว และถ้ามีการยกคำร้องตามคำร้องของผู้ถูกร้องแล้ว ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องจะต้องไปดำเนินการไต่เถียงต่อหน้า Registrar ใหม่ได้อีกครั้ง แต่ถ้าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาในวันพิจารณาของ Referee ก็จะมีกระบวนการที่จะพยายามให้คู่กรณีไต่เถียงปัญหาอีกครั้งหนึ่ง แต่ถ้ายังตกลงกันไม่ได้อีก Referee จะดำเนินการพิจารณาตามคำร้องดังกล่าวจากพยานหลักฐานที่ส่งให้โดยคู่กรณี หลังจาก Referee ก็จะใช้ดุลยพินิจออกคำสั่งที่เหมาะสม และคำสั่งนั้นจะมีผลผูกพันต่อคู่กรณีด้วย

²⁷ แห่่งเดิม.

4) การบังคับตามคำสั่งของศาล

คำสั่งของศาลที่กำหนดให้คู่กรณีจ่ายเงินนั้น ออกโดย Magistrates Court ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บังคับคดี ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือฝ่ายที่แพ้คดีไม่สามารถจ่ายเงินตามคำสั่งให้จ่ายเงินนั้นได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะต้องใช้หมายเพื่อทำการยึดและขายอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ สำหรับหมายยึดและขายนี้จะถูกออกโดยศาล ซึ่งเจ้าพนักงาน (Bailiff) ก็จะทำการยึดทรัพย์ที่เคลื่อนย้ายได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเตรียมการขายทอดตลาดทรัพย์ที่ยึดมาได้ หลังจากหักค่าบริการและค่าใช้จ่ายในการยึดแล้ว มีเจ้าพนักงานเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับอำนาจจากศาลให้ยึดทรัพย์ โดยกระทำการอยู่ภายใต้หมายยึดและขาย ซึ่งในกระบวนการบังคับคดีของประเทศสิงคโปร์ ก็มีลักษณะที่คล้ายๆ กับประเทศไทย แต่มีขั้นตอนการบังคับคดีให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถได้รับชดใช้เสียหายที่รวดเร็วกว่า

สำหรับขั้นตอนก่อนที่จะบังคับคดีตามหมาย โจทก์ต้องตรวจสอบและยืนยันสิ่งดังต่อไปนี้²⁸

- (1) จำนวนหนี้ที่ยังไม่ได้ชำระตามคำพิพากษา โดยเฉพาะถ้ามีหนี้บางส่วนที่ลูกหนี้ได้ชำระไปบ้างแล้ว
- (2) ลูกหนี้ถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาด้วยคดีอื่นอยู่ก่อนหรือไม่
- (3) สถานะทางการเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาว่าอยู่ในสถานะล้มละลายหรือไม่
- (4) ทรัพย์สินที่มีค่าอื่นๆ ของลูกหนี้ที่เข้าข่ายการถูกยึดทรัพย์
- (5) หลักฐานที่ระบุว่าทรัพย์ที่ยึดมานั้นเป็นของลูกหนี้จริงๆ มิใช่ของบุคคลภายนอก

สำหรับขั้นตอนหลังจากออกเลขหมายยึดและขายทอดตลาดทรัพย์เจ้าพนักงานจะกำหนดวันที่จะบังคับคดีตามหมายยึดและขายทอดตลาดทรัพย์ ซึ่งโจทก์จะได้รับกำหนดการดังกล่าวทางไปรษณีย์ของตนได้ ตัวแทนนั้นจะต้องมีหนังสือมอบอำนาจให้ทำการแทนจากโจทก์ด้วย

2.4.2.2 ประเทศเยอรมัน

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเกิดจากการรวมตัวของประเทศเยอรมันตะวันตกที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และประเทศเยอรมันตะวันออกที่มีการปกครองระบอบสังคมนิยม หลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง แต่เนื่องจากกฎหมายของประเทศเยอรมันตะวันออกเป็นกฎหมายในระบอบสังคมนิยม ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นการวางแผนจาก

²⁸ แหล่งเดิม.

ส่วนกลางที่รัฐเป็นผู้กำหนด แต่ในส่วนของประเทศเยอรมันตะวันตกที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น แนวคิดของระบบเศรษฐกิจถูกกำหนดบทบาทการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐโดยรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมันตะวันตกนั้นได้กำหนดกรอบของระบบเศรษฐกิจไว้ว่า จะต้องไม่เป็นแบบเสรีนิยมที่รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกระบวนการทางเศรษฐกิจเลย หรือจะต้องไม่เป็นแบบสังคมนิยมที่มีการวางแผนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เพราะหลักสังคมนิยมในรัฐธรรมนูญเยอรมันได้ให้หลักประกันความชอบธรรมในการที่รัฐจะเข้าแทรกแซงทางเศรษฐกิจได้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมในสังคม โดยกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องชดเชยหรือสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคกันด้วย นอกจากนี้หลักสังคมนิยมแล้วในทางทฤษฎีกฎหมายเยอรมัน กระบวนการแทรกแซงทางเศรษฐกิจยังถูกกำหนดด้วยรัฐธรรมนูญทางเศรษฐกิจของประชาคมยุโรป ซึ่งถือเสมือนเป็นกฎหมายพื้นฐานของเยอรมันด้วย

1) แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมัน

รัฐธรรมนูญไวมาร์ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้บัญญัติระเบียบแห่งชาติทางเศรษฐกิจจกต้องสอดคล้องด้วยหลักความเป็นธรรม และภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวเสรีภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลจกต้องได้รับความคุ้มครอง²⁹ นอกจากนี้ในกฎหมายพื้นฐานของเยอรมันยังมีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเข้าเป็นหุ้นส่วน³⁰ แนวความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือการยอมรับหลักการให้รัฐเข้ามาแทรกแซงการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนในการคุ้มครองผู้บริโภค นั้น จะเห็นได้จากการตรากฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า ชื่อย่อ UWG ในปี ค.ศ. 1909 ซึ่งถือเป็นกฎหมายพื้นฐานทางการแข่งขันทางการค้าเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและมีความสำคัญต่อการคุ้มครองผู้บริโภคของเยอรมันด้วย เพราะนอกจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าว จะเพื่อควบคุมการแข่งขันทางเศรษฐกิจแล้ว ในแต่ละมาตรา (Article) ยังมีการกำหนดถึงการควบคุมสปรประกอบธุรกิจด้านต่างๆ เช่น Article 1 บุคคลใดดำเนินธุรกิจที่เป็นการแข่งขันอันขัดต่อศีลธรรมอันดี ถือเป็นการกระทำความผิดและต้องชดใช้ความเสียหาย Article 2-3 กล่าวถึงผู้บริโภคในความเป็นมามีปรากฏในกฎหมายดังกล่าว ใน article a จึงพอสรุปสาระสำคัญของ UWG ได้ว่า

(1) ควบคุมการแข่งขันทางการค้าอันไม่เป็นธรรมในลักษณะทั่วไป หรือการขายสินค้าในรูปแบบต่างๆ เช่น การขายแบบที่เรียกว่า “ ล้างสต็อก ” (Clearance Sales) ใน Article 8

²⁹ บุญศรี มืองค์อุโฆษ ก (2538). กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเยอรมัน. หน้า 51

³⁰ ปณิธาน ช่อผูก. (2549). อำนาจของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522: ศึกษากรณีการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค. หน้า 19.

(2) ควบคุมการกระทำที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การโฆษณาอันเป็นเท็จหรือเกินความจริงใน Article 2-3 เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่ากฎหมาย UWG มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิตและจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมาตรฐานทางการโฆษณา และจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจในการแข่งขันกันประกอบธุรกิจ ต่อมาเมื่อการประกอบธุรกิจเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีบางกรณีที่กฎหมาย UWG ไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย UWG

ในปี ค.ศ. 1966 ให้ทันสมัย เพื่ออุดช่องว่างและทางลัดตลอดในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนควบคุมการโฆษณาและกำหนดมาตรฐานแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการโฆษณาให้รัดกุมยิ่งขึ้นด้วย นอกจากกฎหมาย UWG แล้ว ยังมีกฎหมายอีกฉบับที่ชื่อว่า กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ (Gesetz Gegen Unlauterem Wettbewerbs beschränkungen) หรือชื่อย่อ GWB กฎหมายฉบับนี้มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าในระบบเศรษฐกิจเยอรมันนั้น จะมีการแข่งขัน³¹ จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้าเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคของเยอรมันก็ว่าได้

2) การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในกฎหมายของประเทศเยอรมัน

ความรับผิดชอบอันเกิดจากการชำรุดบกพร่องของสินค้าตามกฎหมายเยอรมันมิได้มีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ คงเป็นไปตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางสัญญาและในทางละเมิด

(1) หลักความรับผิดชอบในทางสัญญา (Contractual Liability)

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบัญญัติหลักความรับผิดชอบตามสัญญาไว้ตามหลัก Warranty หรือการรับประกันสินค้าตามมาตรา 459 BGB ว่า ผู้ขายย่อมรับประกันว่าสินค้าที่ขายนั้นปราศจากความชำรุดบกพร่อง ซึ่งอาจทำให้เสื่อมราคาหรือความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ถ้าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องตามมาตรา 462 BGB ก็ให้สิทธิผู้ซื้อที่จะเลิกสัญญาแล้วคืนสินค้าและเรียกเงินคืนหรืออาจใช้สิทธิลดราคาหรือเปลี่ยนสินค้าใหม่แทนก็ได้ตามมาตรา 377 ผู้ซื้อที่มีหน้าที่ต้องตรวจสอบสินค้าที่ส่งมอบ เมื่อพบความชำรุดบกพร่องที่เห็นประจักษ์ต้องบอกกล่าวทันที มิฉะนั้นถือว่าผู้ซื้อยอมรับในคุณภาพของสินค้านั้นแล้ว ผู้ซื้อจึงหมดโอกาสในการบังคับตามคำรับประกันนั้น ตามมาตรา 463 ถ้าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรับประกันในคุณภาพของสินค้าหรือความเหมาะสม

³¹ บุญศรี มีวงศ์โฆษ ข (2531, มีนาคม). “กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเยอรมัน.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 1. หน้า 64.

ของสินค้าเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ไว้โดยเฉพาะหากสินค้านั้นไม่เป็นไปตามที่รับประกัน ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องพิจารณาถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายและเป็นความรับผิดชอบโดยตรงและอาจต้องรับผิดชอบถึงความเสียหายอันเกิดจากเหตุดังกล่าวด้วย ถ้าความเสียหายนั้นเกิดจากสินค้านั้นขาดคุณสมบัติหรือไม่มีคุณภาพตามที่ผู้ผลิตได้รับประกันหรือบรรยายไว้เกี่ยวกับสรรพคุณของสินค้าและพฤติกรรมอื่นๆ ที่ถือว่าการรับประกันคุณภาพของสินค้าโดยปริยาย หากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพเช่นนั้นผู้เสียหายย่อมเรียกร้องได้

ตามกฎหมายเยอรมัน ในกรณีทั่วไปผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เป็นผลสืบเนื่อง (Consequential Damages) เว้นแต่ผู้ซื้อสามารถพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้ขาย หรือผู้ขายได้ให้การรับประกันไว้โดยชัดแจ้ง อย่างไรก็ตาม ศาลและนักกฎหมายเยอรมันได้พยายามขยายความคุ้มครองตามหลักสัญญาให้ครอบคลุมไปถึงผู้บริโภคที่ได้รับบาดเจ็บจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง แต่ไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้จำหน่ายหรือผู้ผลิต โดยถือว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค หรือโดยถือว่าผู้บริโภคเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากสัญญาเพื่อบุคคลที่สาม (Third Party Beneficiary) แต่แนวความคิดดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับ ฉะนั้นจึงต้องไปว่ากล่าวกันตามหลักความรับผิดในทางละเมิด

สำหรับภาระการพิสูจน์โดยหลักความรับผิดตามสัญญาตกอยู่กับโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่จำเป็นในการตั้งหลักฐานแห่งสิทธิฟ้องร้องของตน โดยโจทก์ต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายของตน การผิดสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุแห่งการกระทำของจำเลยและความเสียหายของโจทก์³² อย่างไรก็ตามในความสัมพันธ์กับสินค้าฝ่ายโจทก์มักไม่มีข้อมูลมากพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ความชำรุดบกพร่องของสินค้าเกิดขึ้นได้อย่างไร ในขั้นตอนใด เพราะผู้ผลิตได้มีการจัดองค์กรในทางธุรกิจของตนอย่างมีระบบ การที่จะให้โจทก์ นำสืบว่ามีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นในขั้นตอนใดของการผลิตจึงเป็นเรื่องยาก ดังนั้นถ้าพยาน หลักฐานฟังได้ว่าสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่อง ศาลเยอรมันก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต เนื่องจากเห็นว่าเหตุแห่งการชำรุดบกพร่องอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ผลิต ผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะอธิบายถึงความชำรุดบกพร่องได้ดีกว่าโจทก์ ฉะนั้นภาระการพิสูจน์ถึงความประมาทเลินเล่อของคดีเช่นนี้จึงกลับไปอยู่ที่ฝ่ายจำเลยเป็นผู้พิสูจน์³³

³² Bernhard Von Braunschweig. (1981). **Product Liability: a Manual of Practice.** p. 12

³³ Ibid.

แม้โจทก์จะได้รับประโยชน์จากการผลักภาระการพิสูจน์ในคดีความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าแต่คงได้รับประโยชน์เฉพาะในคดีที่ฟ้องผู้ผลิตเท่านั้น ส่วนคดีที่ฟ้องผู้จำหน่ายศาลเยอรมันคงถือตามหลักภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบในคดีธรรมดาทั่วไป

(2) หลักความรับผิดชอบในทางละเมิด

ได้แก่ ความรับผิดชอบตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันตั้งแต่มาตรา 823 เป็นต้นไป ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ Fault Theory เมื่อนำหลักความรับผิดชอบดังกล่าวมาใช้กับกรณีการบริโภคสินค้าและบริการ โจทก์มีภาระที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าสินค้านั้นชำรุดบกพร่องและเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลด้วย โดยสิ่งสำคัญที่โจทก์จะต้องพิสูจน์สำหรับความผิดในทางละเมิด ก็คือ การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของจำเลยหรือผู้ผลิต ซึ่งเป็นเรื่องยากมากสำหรับโจทก์ที่จะพิสูจน์ได้เช่นนั้น เนื่องจากโครงสร้างของการผลิตในทางอุตสาหกรรมโดยทั่วไปแล้วมีความสลับซับซ้อนมาก ยากที่โจทก์จะพิสูจน์ได้ว่าเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการขั้นตอนใด และสิ่งนี้ก็อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้ผลิต โดยเฉพาะ โจทก์ไม่สามารถตรวจสอบรู้ได้ ดังนั้นเพื่อที่จะคุ้มครองผู้บริโภคจากปัญหานี้จึงเกิดหลักปฏิบัติของศาลเยอรมันที่สันนิษฐานว่า ความผิดอยู่ที่ฝ่ายผู้ผลิต หากพยานหลักฐานฟังได้ว่ามีการชำรุดบกพร่องเกิดขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสียหายนั้น ผลก็คือผู้ผลิตมีหน้าที่ในการนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้บัญญัติความรับผิดชอบในทางละเมิดไว้ตั้งแต่มาตรา 823 โดยวรรคแรกได้วางหลักความรับผิดชอบสำหรับการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ที่มุ่งหมายจะคุ้มครองอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 823 นี้ไม่ได้บัญญัติให้คุ้มครองถึงความเสียหายทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบตามมาตรา 823 นี้จึงเป็นความรับผิดเพื่อความผิดของผู้กระทำละเมิดเองซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการกระทำละเมิดตามมาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

ความรับผิดชอบของผู้ผลิตในปัจจุบัน ส่วนมากอาศัยข้อตำหนิว่าผู้ผลิตมีความผิดในการจัดการเกี่ยวกับการผลิต และในการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนนำออกจำหน่ายไปยังผู้บริโภค ทั้งนี้โดยอาศัยหลักความรับผิดชอบเพื่อการกระทำของตนเอง ซึ่งได้รับการรับรองเป็นครั้งแรกในคำพิพากษาของศาลสูงแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในคดีโรคระบาดไก่ (Hühnerpestfall) เมื่อปี 1986 ซึ่งปรากฏว่า วัคซีนป้องกันโรคระบาดไก่ที่จำหน่ายไปโดยไม่ได้มีการฆ่าเชื้ออย่างถูกต้องเพียงพอ ทำให้เชื้อโรคระบาดที่ใช้เป็นวัคซีนยังมีฤทธิ์รุนแรงอยู่ เมื่อโจทก์นำมาฉีดให้ไก่ ทำให้ไก่โจทก์ตายไปถึงสี่พันกว่าตัวภายในเวลาไม่กี่วัน ปรากฏว่าวัคซีนนี้เป็นพิษอยู่ตั้งแต่ก่อนนำออกจำหน่ายแล้วแต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการฉีดวัคซีนนี้เป็นพิษเกิดขึ้นได้อย่างไร

ศาลได้พิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ตามมาตรา 823 วรรคแรก³⁴ โดยศาลวินิจฉัยว่า ถ้าโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่า วัคซีนนั้นเป็นพิษตั้งแต่ก่อนออกจำหน่ายและความชำรุดบกพร่องนั้นเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเสียหายได้แล้ว ภาระในการพิสูจน์จะถูกผลักไปสู่จำเลย ซึ่งเป็นผู้ผลิตที่จะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าตนมิได้ผิด เนื่องจากผู้ผลิตเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดข้อเท็จจริงและรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิตตั้งแต่ต้นและเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ผู้เสียหายที่ไม่รู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นผู้พิสูจน์ถึงสาเหตุของความชำรุดบกพร่องว่าเกิดขึ้นในขั้นตอนใด จากคำพิพากษาคดีนี้จึงเป็นการวางหลักว่า เมื่อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นนั้นชำรุดบกพร่อง ผู้ผลิตย่อมมีหน้าที่น่าสืบให้เห็นว่า ความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นพฤติกรรมที่ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ และหลักดังกล่าวยังใช้ได้กับกรณีความผิดตามมาตรา 823 วรรคสอง ในกรณีความรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดแต่การฝ่าฝืนข้อบังคับแห่งกฎหมายอันมีที่ประสงค์เพื่อจะยกฟ้องบุคคลอื่น ผู้ฝ่าฝืนมีภาระการพิสูจน์ว่าความเสียหายมิได้เกิดจากความผิดของตน อย่างไรก็ตาม การกลับภาระการพิสูจน์คงใช้เฉพาะกับกรณีที่ผู้ผลิตถูกฟ้องเท่านั้น ในกรณีที่ผู้จำหน่ายถูกฟ้องภาระการพิสูจน์ยังคงเป็นไปตามหลักธรรมดาที่โจทก์ต้องมีภาระการพิสูจน์

บทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) ของเยอรมันจะปรากฏอยู่ในกฎหมายเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์ยา ค.ศ. 1976 (Drugs Act) พระราชบัญญัติการพลังงานปรมาณู ค.ศ. 1976 (Atomic Energy Act) และแม้ตามหลักกฎหมายของเยอรมันจะมีการนำเอาหลักการการพิสูจน์มาใช้ผ่อนคลายเป็นกรณีนำสืบของโจทก์ และนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้ในกฎหมายเฉพาะแล้ว แต่นักกฎหมายเยอรมันยังเห็นว่ามาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค และเห็นว่าควรนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้กับคดีสินค้าชำรุดบกพร่องในกรณีต่างๆ ไปด้วย โดยเฉพาะในกรณีสินค้าที่มีอันตรายอันเกิดจากการพัฒนาสินค้านั้น (Development Dangers) เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองและสามารถเรียกค่าเสียหายได้อย่างจริงจังยิ่งขึ้น

2.4.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้รับการยอมรับจากหลายประเทศว่าเป็นประเทศที่ประชาชนมีการตื่นตัวในด้าน “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เมื่อใดก็ตามที่เกิดการละเมิดสิทธิโดยเฉพาะสิทธิของผู้บริโภค ชาวอเมริกันจะรวมตัวกันหรือแสดงออกเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากการที่สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ประชาชนฟ้องร้องบริษัทผู้ผลิตบุหรี่จนได้รับการชดใช้ในจำนวนเงินที่สูงมาก เนื่องจากระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกามีรูปแบบของกฎหมายใน

³⁴ วูล์ฟกัง ไพรเซอร์ ฟองมาร์แชลล์. (2531, มีนาคม). “ความรับผิดชอบเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 2. หน้า 172-173.

ระบบ Common Law ที่ยึดถือแนวคำพิพากษาของศาลเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

1) แนวคิดและที่มาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นกล่าวได้ว่าผูกพันเรื่อง “สิทธิ” ของประชาชนเป็นพื้นฐานหลัก³⁵ ที่เป็นเช่นนี้เพราะจากประวัติศาสตร์ของชนชาติอเมริกันมีความผูกพันกับเรื่องของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” เนื่องจากต้องผ่านการต่อสู้จนได้รับเอกราช

สิทธิของผู้บริโภคในความเข้าใจของชาวอเมริกันแสดงออกทางรูปธรรมโดยการรวมกันเพื่อสิทธิเรียกร้อง (Active) ให้ผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคแก้ปัญหาได้เป็นการรอคอยฝ่ายเดียวโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐทั้งหมด ระบบการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบการค้าเสรี (Free Trade) จนถือได้ว่าเป็นผู้นำแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบัน ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ภายใต้กรอบของกฎหมายในการประกอบอาชีพ และจากการที่สหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองในลักษณะของสหรัฐ (Federalism) จึงมีรัฐบาลท้องถิ่นหรือที่เรียกว่ารัฐบาลมลรัฐและรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหรัฐ ซึ่งรัฐบาลมลรัฐก็สามารถจะบัญญัติกฎหมายมาเพื่อบังคับใช้กับประชาชนในรัฐนั้นๆ ได้ ทั้งนี้รูปแบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาแห่งกฎหมาย (The Spirit of Law) หรือ (l' Esprit des Lois) ซึ่งมองตลสิเออเห็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดนั้น รัฐบาลต้องมีการแบ่งแยกอำนาจปกครองเป็น 3 อำนาจนี้ จะต้องคอยตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน (Check and Balance) ซึ่งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาก็ได้กำหนดให้ทั้งรัฐบาลสหรัฐและรัฐบาลมลรัฐมีรูปแบบการปกครองในลักษณะการแบ่งแยกอำนาจธิปไตยเหมือนกัน ดังนั้นระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกาจึงมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับประชาชน 2 ระดับ คือ กฎหมายของสหรัฐที่ออกโดยสภากรองเกรส (Congress) หรือรัฐสภาแห่งชาติ อันมีตัวแทนจากมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาซึ่งกฎหมายออกโดยสภากรองเกรสนั้นใช้กับประชาชนทุกคนในสหรัฐอเมริกาและกฎหมายระดับมลรัฐให้อำนาจรัฐบาลมลรัฐออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองหรือดูแลพลเมือง

³⁵ ปณิธาน ช่อผูก. เล่มเดิม. หน้า 19.

2) การฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในกฎหมายของกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา³⁶

ประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดจากการรวมตัวของมลรัฐต่างๆ ซึ่งมีอิสระในการบัญญัติกฎหมายและพิจารณาพิพากษาคดี กฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีเรียกร้อยค่าเสียหายอันเกิดจากสินค้าและบริการของสหรัฐอเมริกา จึงมีความแตกต่างกันไป ในแต่ละมลรัฐ แต่โดยสรุปจะต้องอยู่บนทฤษฎีความรับผิดชอบที่สำคัญ 3 ทฤษฎี คือ

(1) ทฤษฎีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence)

ในศตวรรษที่ 20 ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงนโยบาย และแนวทางการคิดทางเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมาย โดยยอมรับว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคคนสุดท้าย (Ultimate Consumer) ถ้าคาดได้ว่าสินค้านั้นจะไปสู่มือผู้อื่น และหากสินค้านั้นมีความชำรุดบกพร่องจนเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นๆ นั้นได้เช่น คำพิพากษาของศาลนิวยอร์ก ในคดี Macpherson V. Buick Motor co. ในปี 1916 ซึ่งตัดสินว่า จำเลยผลิตรถยนต์จำหน่ายแก่พ่อค้าขายปลีก โดยซื้อล้อรถชำรุดบกพร่อง เป็นเหตุโจทก์ได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากจำเลยประมาทเลินเล่อเพราะมิได้ตรวจสอบตามสมควร ซึ่งหากได้ตรวจสอบความเรียบร้อยจะพบความชำรุดบกพร่องนั้นได้ จำเลยโต้แย้งว่าตนไม่มีความสัมพันธ์ตามสัญญา กับ โจทก์ และรถยนต์ไม่ใช่สิ่งของที่เป็นอันตรายศาลวินิจฉัยว่าการดำเนินคดีละเมิดโดยประมาทเลินเล่อสามารถกระทำได้ต่อจำเลยผู้ผลิตสินค้า ซึ่งชำรุดบกพร่องเป็นสาเหตุให้ก่อเกิดอันตรายต่อ โจทก์ แม้โจทก์มิได้มีความสัมพันธ์ตามสัญญา กับ จำเลย เพราะสิทธิในการเรียกร้องเยียวยาความเสียหายของโจทก์เกิดขึ้นตามกฎหมายละเมิดที่กำหนดขึ้น โดยศาลมิได้เกิดขึ้นตามสัญญา แนวคำวินิจฉัยคดีนี้ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปถือเป็นหลักว่าผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อในการผลิต หรือการจำหน่ายสินค้าซึ่งอาจคาดว่าสามารถก่อเกิดความเสียหายจากการใช้หรือบริโภคสินค้านั้น และได้ตีความขยายไปถึงบุคคลใดๆ ที่คาดว่าจะเข้ามาเกี่ยวข้อง และได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องด้วย เช่น ลูกจ้างหรือญาติของผู้ซื้อ ผู้โดยสารรถยนต์ขณะเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกผู้ไม่ได้ใช้หรือบริโภคสินค้าด้วย

(2) ทฤษฎีความรับผิดชอบตามหลักการรับประกัน (Warranty) เป็นการสัญญาว่าจะรับผิดชอบ หรือรับประกันอย่างหนึ่งอย่างใด โดยอาจแบ่งการรับประกันเป็น 2 อย่าง คือ การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และการรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)

³⁶ สมชาย อดิกรจุฑาศิริ. (2542). ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. หน้า 30-35.

ก. การรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty)

เป็นการยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า แม้จะไม่ได้แสดงโดยชัดแจ้งว่า “จะรับผิดชอบ” หรือ “รับประกัน” แต่หากข้อความนั้นแสดงออกอยู่ในตัวโดยชัดแจ้งว่า ถ้าไม่เป็นไปตามนั้นจะยอมรับผิด ก็ถือเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งแล้ว

ในปี 1932 ศาลมลรัฐวอชิงตัน ได้วินิจฉัยคดีตามหลักการรับประกันโดยชัดแจ้งไว้ในคดี Baxter V. Ford Motor Co., 2 P.2 d 409 ว่า P ได้ซื้อรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ด รุ่น A จากบริษัท St John Motor ซึ่งเป็นพ่อค้าขายปลีกของฟอร์ด โดยก่อนการขายบริษัทฟอร์ดได้โฆษณาทางแผ่นปลิวว่า ลักษณะของกระจกหน้ารถยนต์ฟอร์ด รุ่น A เป็นกระจกสามชั้นที่ไม่แตกละเอียด ทำขึ้นเพื่อไม่ให้กระจกปลิว หรือแตกภายใต้การอัดกระแทกที่แรงที่สุด แต่ปรากฏว่าขณะที่ผู้เสียหายขับรถยนต์คันนั้นอยู่ ได้มีก้อนกรวดกระเด็นมาถูกกระจกหน้ารถยนต์คันนั้น ทำให้กระจกยนต์แตกละเอียด เป็นเหตุให้เศษกระจกถูกตาผู้เสียหายบอดทั้งสองข้าง ศาลวินิจฉัยถือว่าบริษัทฟอร์ดได้รับประกันโดยชัดแจ้งว่ากระจกรถยนต์เป็นกระจกที่ไม่แตกละเอียด ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะกล่าวอ้างการรับประกันนั้นได้เมื่อข้อผิดพลาดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเห็นประจักษ์ และยิ่งกว่านั้นผู้เสียหายยังสามารถเรียกค่าเสียหายจากบริษัทฟอร์ดได้ แม้ผู้เสียหายจะไม่ได้ซื้อจากรบริษัทฟอร์ด แต่ซื้อรถยนต์จากพ่อค้าปลีกก็ตาม

ข. การรับประกันโดยปริยาย (Implied Warranty)

เป็นการรับประกันที่รับรองและกำหนดขึ้น โดยกฎหมายและมีอยู่ควบคู่ไปกับการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้า เว้นแต่จะถูกยกเว้นหรือจำกัดไว้อย่างชัดแจ้งโดยข้อสัญญาซึ่งอาจแยกได้เป็น

ก) การรับประกันโดยปริยายเกี่ยวกับการใช้สอยสินค้าสมประโยชน์ ตามวิสัยของการใช้โดยทั่วไป (Implied Warranty of Merchantability) เป็นการรับประกันโดยปริยายว่าสินค้านั้นมีความเหมาะสมแก่การใช้หรือการบริโภคตามที่ควรจะเป็น เช่น รับประกันโดยปริยายว่าอาหารเหมาะสมแก่การบริโภค

ข) การรับประกันโดยปริยายเกี่ยวกับการใช้สอยสินค้าสมประโยชน์ หรือความมุ่งหมายโดยเฉพาะ (Implied Warranty of Fitness for a Particular Purpose) ใช้ในกรณีที่ผู้ขายรู้หรือควรรู้ว่า ผู้ซื้อสินค้ามีความมุ่งหมายในการใช้สินค้าที่จะซื้อนั้นเป็นการเฉพาะโดยเชื่อในความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญของผู้ขายสินค้านั้น

หลักการรับประกันโดยปริยายนี้ เดิมศาลยินยอมให้เฉพาะคู่สัญญากับผู้ขายโดยตรงเท่านั้นที่จะสามารถฟ้องคดีได้ ต่อมาในปี 1960 ศาลได้ยกเลิกหลักความสัมพันธ์ทางสัญญา ซึ่งยึดถือกันมาโดยสิ้นเชิง โดยถือว่า การรับประกันโดยปริยายได้ขยายไปถึงผู้บริโภค

คนสุดท้ายที่คาดเห็นว่าจะใช้หรือบริโภคสินค้านั้นด้วย โดยศาลของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ได้วางหลักไว้ในคดี Henningsen V. Bloomfield Motor, Inc., 161 A 2d 69 (N.J.1960) ว่าจำเลยผลิตรถยนต์ซึ่งมีความชำรุดบกพร่องที่ระบบพวงมาลัยรถ สามล้อของโจทก์ที่ซื้อรถยนต์ของบริษัทจำเลยมาจากพ่อค้าขายปลีกของจำเลยแล้วมอบให้โจทก์เป็นของขวัญ ขณะที่โจทก์ขับรถดังกล่าว รถเกิดพลิกคว่ำเพราะความบกพร่องของระบบพวงมาลัยรถ โจทก์ได้รับความเสียหายและโจทก์บาดเจ็บ ศาลวินิจฉัยให้โจทก์ฟ้องคดีสำหรับการผิดคำรับประกัน โดยปริยายว่าสินค้าเหมาะสมสำหรับการใช้โดยทั่วไป ต่อผู้ผลิตและผู้ขายได้ แม้ไม่มีความสัมพันธ์ตามสัญญาเพราะถือว่าเป็นบุคคลที่คาดหมายได้ว่าจะเป็นผู้ใช้สินค้านั้น

หลังจากคดีนั้น เกือบทุกมลรัฐได้ยึดถือและรับรองใช้กับคดีที่เกิดขึ้นภายในมลรัฐของตนและยังได้มีการบัญญัติรับรองไว้ใน Uniform Commercial Code ด้วยว่า ถ้าผู้ซื้อคนสุดท้ายได้รับประโยชน์หรือความคุ้มครองตามหลัก Warranty ก็ให้ความคุ้มครองมีผลไปถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย

ถ้าคาดหมายได้ตามสมควรว่า บุคคลเช่นนั้นอาจใช้หรือบริโภคสินค้าและได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนการรับประกันนั้น

(3) ทฤษฎีความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability)

เป็นทฤษฎีใหม่ที่เกิดจากการกระตุ้น โดยบทความและข้อเขียนทางกฎหมายที่สนับสนุนให้ศาลนำเอาหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดในทางละเมิดมาใช้กับคดีความเสียหายอันเกิดจากสินค้าชำรุดบกพร่องที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย จนวงการกฎหมายในสหรัฐตื่นตัวและยอมรับหลักดังกล่าวโดยมีเหตุผลหลายประการ คือ

- ก. การพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตเป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้
- ข. การผลักภาระการพิสูจน์ตามหลัก “Res Ipsa Loquitur” ไม่สามารถใช้ได้ในทุกกรณี
- ค. หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดจะเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความปลอดภัยเกี่ยวกับสินค้าเพิ่มขึ้น
- ง. ผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่ป้องกันอันตรายหรือรับประกันหรือกระจายความเสี่ยงภัยได้ดีที่สุด
- จ. การที่ผู้ผลิตนำสินค้าของตนออกขายในท้องตลาดย่อมเป็นที่ไว้ใจแก่ผู้บริโภคถึงความปลอดภัยของสินค้านั้น เมื่อเกิดความเสียหาย ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบ

ตามทฤษฎีนี้ โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์เกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อของจำเลย และไม่ต้องคำนึงว่า โจทก์จำเลยมีความสัมพันธ์ตามสัญญาหรือไม่ ดังคดีที่ศาลสูงแคลิฟอร์เนียได้วินิจฉัยไว้ในคดี Greenman V. Yuba Power Product Inc. (Cal 1963) ที่ภริยาโจทก์ได้ซื้อเครื่องมือช่างไม่เป็นของขวัญให้โจทก์ไว้ทำงานบ้าน ต่อมาขณะที่โจทก์ได้ใช้เครื่องมือนี้ใสไม้ให้เป็นแผ่น ปรากฏว่าไม้ได้ปลิวจากเครื่องมากระแทกหน้าผาก โจทก์ได้รับบาดเจ็บ ศาลสูงได้ตัดสินว่า เมื่อสินค้าที่ทำการจำหน่ายโดยผู้จำหน่ายจะไปใช้โดยไม่มีการตรวจสอบก่อนนั้น พิสูจน์ได้ว่ามีความชำรุดบกพร่องก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นได้ ความรับผิดชอบดังกล่าวจึงไม่อยู่ในบังคับกฎหมายที่กฎหมายทางสัญญาแต่เป็นความรับผิดชอบที่อยู่ภายใต้กฎหมายความรับผิดชอบเด็ดขาดในทางละเมิด

จากคดี Greenman ในปี ค.ศ. 1965 สถาบันกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (American Law Institute) ได้บัญญัติรับรองหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดไว้ใน The Restatement (Second) of Torts ในมาตรา 402 A

The Restatement (Second) of Torts มาตรา 402 A บัญญัติให้ผู้จำหน่ายรับผิดชอบเด็ดขาดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภค ดังนี้

1. บุคคลผู้ซึ่งขายสินค้าใดๆ ที่มีสภาพชำรุดบกพร่องเป็นอันตรายที่ไม่สมควรต่อผู้บริโภคหรือต่อทรัพย์สินของเขา จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นที่เกิดต่อผู้ใช้หรือผู้บริโภคคนสุดท้ายซึ่งทรัพย์สินของเขา ถ้า

- ผู้ขายเป็นผู้ประกอบธุรกิจขายสินค้าเช่นนั้น และ
- สินค้าได้ไปถึงผู้ใช้และผู้บริโภคตามที่ตั้งใจ โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญในสภาพของสินค้าที่ขาย

2. หลักดังกล่าวใน 1. ยังคงมีผลบังคับได้ แม้ว่า

- ผู้ขายจะได้ใช้ความระมัดระวังเท่าที่เป็นไปได้ในการเตรียมและการขายสินค้าของตน และ
- ผู้ใช้หรือผู้บริโภคไม่ได้ซื้อสินค้าจากผู้ขาย หรือมีความสัมพันธ์ตามสัญญาใดๆ กับผู้ขายก็ตาม

หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดได้ช่วยแก้ปัญหาการบังคับตามหลักกฎหมายสัญญา และหลักกฎหมายละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ เพราะ

1. หลักความรับผิดใดๆ ในทางสัญญา การให้คำบอกกล่าวเกี่ยวกับการผิดคำรับประกันย่อมไม่มีผลกระทบต่อความรับผิดชอบเด็ดขาด

2. โจทก์ไม่ต้องมีภาระการพิสูจน์ในความประมาทเลินเล่อเกี่ยวกับขั้นตอนการผลิตและจำหน่ายของจำเลย

3. การบังคับใช้ของศาลมีแนวโน้มปฏิเสธการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบผู้ผลิตและผู้จำหน่าย เพราะถือว่าข้อยกเว้นหรือข้อจำกัดความรับผิดชอบนั้นเป็นรูปแบบในทางสัญญาที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ประกอบการหลุดพ้นความรับผิดในทางสัญญาเท่านั้น

2.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

การดำเนินคดีผู้บริโภค นอกจากผู้บริโภคแต่ละรายซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยตรงมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคขึ้น ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมที่คณะกรรมการผู้บริโภครับรอง อีกทั้งยังมีมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามพระราชบัญญัติรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ตลอดจนยังมีหน่วยงานอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุดและศาลยุติธรรม ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้

2.5.1 สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การคุ้มครองผู้บริโภคโดยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคมีความรู้และความเข้าใจในการรักษาสิทธิประโยชน์ของตนได้รับความปลอดภัยและได้รับความเป็นธรรมจากการซื้อขายและการทำสัญญากับผู้ประกอบการ รวมทั้งได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหายจากการกระทำละเมิดโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายว่าด้วยการขายตรงและตลาดแบบตรง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2) เสนอแนะการกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะกรรมการขายตรงและตลาดแบบตรง

3) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการขายตรงและตลาดแบบตรง คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง และคณะอนุกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายว่าด้วยการขายตรงและตลาดแบบตรง

4) เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หรือตามที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีประจำสำนักงานนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ส่วนราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้อง ผู้ดำเนินคดีคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่

1) กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณาตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณา และคณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาแต่งตั้ง

(3) ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ของผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับการโฆษณาสินค้าและบริการ

(4) ดำเนินการตรวจสอบข้อความโฆษณาสินค้าและบริการในสื่อโฆษณาให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2) กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการว่าด้วยฉลากและคณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากแต่งตั้ง

(3) ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ของผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากสินค้าหรือบริการ รวมทั้งสินค้าที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

(4) ดำเนินการตรวจสอบข้อความของฉลากสินค้าตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

(5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

3) กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญาตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาและอนุกรรมการที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาแต่งตั้ง

(3) ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ของผู้บริโภคในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญา หลักฐานการรับเงิน สัญญารับประกันหรือสัญญาค่าประกัน

(4) ดำเนินการตรวจสอบข้อความในสัญญา หลักฐานการรับเงินสัญญารับประกันหรือสัญญาค่าประกันตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

(5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

4) สำนักกฎหมายและคดี มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการด้านกฎหมายตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคกฎหมายว่าด้วยการขายตรงและตลาดแบบตรง และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับงานนิติกรรมและสัญญา งานเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง อาญา งานคดีปกครอง และงานคดีอื่นที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน

(3) ดำเนินการเกี่ยวกับงานคดีตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายว่าด้วยการขายตรงและตลาดแบบตรง

(4) ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการขายตรงและตลาดแบบตรง คณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการขายตรงและตลาดแบบตรงแต่งตั้ง และคณะกรรมการฝ่ายกฎหมาย

(5) ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองสมาคมตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

(6) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2.5.2 สมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค นอกจากจะมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 40-42 ได้กำหนดให้องค์กรเอกชนมีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคซึ่งจะนำมาถ่วงดุลต่อไป

2.5.2.1 ความหมายของสมาคม

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ไม่ได้กำหนดคำนิยามของสมาคมไว้ แต่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 78 บัญญัติความหมายของสมาคมว่า การก่อตั้งสมาคมเพื่อกระทำการใดๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องรวมกัน และมีใช่เป็นการหา

กำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ จะเห็นได้ว่า การก่อตั้งสมาคมจะมีลักษณะเป็นการรวมตัวของกลุ่มบุคคลเพื่อกระทำการใดๆ เป็นการต่อเนื่อง ไม่ใช่ทำกันเพียงชั่วคราวแล้วเลิกไป และการกระทำนั้นต้องไม่เป็นการหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันเอง ตลอดจนต้องมีข้อบังคับเป็นแนวทางปฏิบัติ และต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล แต่มีผู้เห็นว่าสมาคมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคนี้ไม่น่าจะจำกัดเฉพาะสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น แต่น่าจะหมายความรวมถึงนิติบุคคลอื่นที่มีลักษณะการจัดองค์กรเช่นเดียวกับสมาคมด้วยลักษณะการจัดองค์กรของสมาคมนั้นก็คือ กลุ่มคนที่มีการจัดองค์กรเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิใช่เป็นการแบ่งกำไรกันและมีวิธีการดำเนินการอันชอบด้วยกฎหมาย สมาคมนั้นแยกออกเป็นหลายประเภทถ้าเป็นสมาคมที่ไม่เป็นการหาผลกำไรแบ่งปันกัน เรียกว่า สมาคมโดยแท้หรือสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ถ้าหากเป็นสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางการค้าได้แก่ ห้างหุ้นส่วนบริษัทและหากเป็นสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะในกลุ่มอาชีพ ก็ได้แก่ สหกรณ์ต่างๆ และรวมถึงสภาอุตสาหกรรม สมาคมการค้าและสหภาพความด้วย ซึ่งกฎหมายจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษด้วย³⁷

2.5.2.2 ความเป็นมาของการรับรองสมาคมของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อประมาณปีพ.ศ. 2528 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ร้อยตำรวจโท ชาญ มนุชธรรม) ประธานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคขณะนั้นมีนโยบายที่จะให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เพื่อเป็นการขยายบทบาทการคุ้มครองผู้บริโภคสู่ภาคเอกชน โดยมอบหมายให้นายอมร จันทรสมบูรณ์ เลขานุการคณะกรรมการกฤษฎีกา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะอนุกรรมการฝ่ายกฎหมายพิจารณาดำเนินการ การวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของสมาคมในขณะนั้นมีนโยบายว่าจะจำกัดให้สิทธิฟ้องคดีของสมาคมเฉพาะคดีแพ่ง ส่วนคดีอาญาเห็นควรชะลอไว้ก่อน เพราะเกรงว่าจะมีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตบางสมาคมใช้สิทธิและอำนาจฟ้องคดีอาญาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

คณะอนุกรรมการฝ่ายกฎหมายได้ศึกษาวิธีการยกร่าง เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยเห็นว่าเมื่อไม่อาจกำหนดไว้โดยตรงในกฎกระทรวงมิให้สมาคมฟ้องคดีอาญาได้แล้ว การกำหนดในส่วนรายละเอียดอื่นๆ เช่น กำหนดไว้ในส่วนที่เป็นข้อบังคับของสมาคมตามมาตรา 40 หรือกำหนดไว้ในระเบียบที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะกำหนดตามมาตรา 42 เพื่อให้สมาคมต้องปฏิบัติตามจะทำได้หรือไม่

³⁷ ชัยนนท์ งามจรรกุลกิจ. (2534, กุมภาพันธ์). “การฟ้องคดีแทนผู้บริโภค.” วารสารอัยการ, 14, 156.

หากสามารถกำหนดลงไว้ได้ก็จะมีผลเช่นเดียวกับการจำกัดอำนาจฟ้องคดีอาญาของสมาคม ซึ่งเป็นความประสงค์ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ประชุมในครั้งนั้นมีความเห็นต่างกันหลายแนวทาง และยังไม่อาจหาวิธีการที่เหมาะสมในการกำหนดควบคุมดังกล่าวได้ในที่สุดมีความเห็นให้เสนอเงื่อนไขไปยังกองกร่างกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาขอให้พิจารณากร่างเพื่อประกอบการพิจารณา ต่อมาประมาณเดือนสิงหาคม 2535 คณะอนุกรรมการฝ่ายกฎหมายได้หยิบยกร่างกฎกระทรวงที่ได้พิจารณาไว้แต่เดิมขึ้นมาพิจารณาใหม่ โดยเฉพาะจากบันทึกความเห็นของการยกร่างกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาได้ว่า ประเด็นการยกร่างให้มีบทควบคุมให้สมาคมมีอำนาจฟ้องเฉพาะคดีแพ่งไม่อาจกระทำได้ เพราะเป็นการขัดต่อบทบัญญัติมาตรา 41 แต่อาจควบคุมการฟ้องคดีของสมาคมทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาให้อยู่ในกรอบหรือขอบเขตที่จะป้องกันมิให้สมาคมใช้สิทธิโดยไม่ชอบธรรมได้ โดยอาจกำหนดหลักการตามความเห็นของกองกร่างกฎหมายไว้ในส่วนที่เป็นข้อบังคับ หรือวิธีดำเนินการของสมาคมเป็นการวางเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ที่จะรับรองสมาคมได้ทางหนึ่ง ฉะนั้น หากจะมีการดำเนินการออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการรับรองสมาคมในขณะนี้ แนวทางการยกร่างคงพิจารณาไปตามความเห็นของกองกร่างกฎหมาย กล่าวคือ เป็นการยกร่างที่ไม่สามารถจำกัดการฟ้องคดีอาญาของสมาคมได้ ซึ่งแนวทางการยกร่างในลักษณะนี้ก็จะไม่ตรงกับมติคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้ให้ไว้เดิม คณะอนุกรรมการฝ่ายกฎหมายจึงมีความเห็นว่า สำนักคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคควรนำเสนอคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อทราบถึงปัญหาการยกร่างตามที่มิมีมติเดิม และขอทราบแนวทางในการออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับการรับรองสมาคมในปัจจุบัน เพื่อให้คณะอนุกรรมการฝ่ายกฎหมายจะได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ต่อไปในที่สุด คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทำการประชุมพิจารณาเรื่องกร่างกฎกระทรวงเกี่ยวกับการรับรองสมาคมให้มีอำนาจในการฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค โดยให้ยกเลิกนโยบายคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการรับรองสมาคมที่ให้จำกัดอำนาจฟ้องคดีอาญาที่มีไว้เดิม³⁸ ต่อมาในปี 2540 ได้ออกกฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎ กระทรวงที่รัฐกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับคณะกรรมการ สมาชิกร และวิธีการกำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับสมาชิกและกรรมการ และกำหนดดำเนินการเกี่ยวกับการฟ้องคดี สมาคมต้องกำหนดวิธีการดำเนินคดีของสมาคมไว้ในข้อบังคับ โดยคณะกรรมการสมาคมต้องแต่งตั้งผู้ตรวจสอบคดีทำหน้าที่

³⁸ วราชัย เกษเมธีการุณ. (2541). *มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภค*. หน้า 131.

ให้ความเห็นเกี่ยวกับผลทางกฎหมาย ในการดำเนินคดีก่อนที่สมาคมจะฟ้องคดีใดๆ ผู้ตรวจสอบคดีต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ และกำหนดหน้าที่ให้สมาคมปฏิบัติ³⁹

2.5.3 มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค นอกจากจะมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองแล้ว พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 ได้กำหนดให้มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง มีอำนาจฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคได้ด้วย ซึ่งจะนำมากล่าวดังต่อไปนี้

2.5.3.1 ความหมายของมูลนิธิ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 110 บัญญัติความหมายของมูลนิธิว่า มูลนิธิได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณะประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาประโยชน์มาแบ่งปันกัน และได้จดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ การจัดสรรมูลนิธิต้องมีไว้เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใดนอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั่นเอง

จะเห็นได้ว่าการก่อตั้งมูลนิธิจะมีลักษณะเป็นการจัดสรรทรัพย์สินเพื่อการกุศลสาธารณะ โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน ตลอดจนมีข้อบังคับเป็นแนวทางปฏิบัติ และต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

2.5.3.2 การจัดตั้งมูลนิธิ

การจัดตั้งมูลนิธิจะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 110 และระเบียบของทางราชการ มูลนิธิจะต้องมีตราสาร โดยมีข้อความที่กำหนด เช่น จะต้องมิชื่อวัตถุประสงค์ และสำนักงานมูลนิธิ มูลนิธิจะต้องมีทรัพย์สินเป็นกองทุนเริ่มแรก มีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 100,000 บาท โดยมีเงินสดไม่น้อยกว่า 100,000 บาท

ในการจัดตั้งมูลนิธิ จะต้องขออนุญาตจัดตั้งต่อทางราชการในกรุงเทพมหานคร ยื่นต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจะต้องจดทะเบียนมูลนิธิเป็นนิติบุคคลต่อกรุงเทพมหานคร ในต่างจังหวัดยื่นคำร้องขออนุญาตจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

³⁹ แหล่งเดิม.

2.5.3.3 ลักษณะของมูลนิธิ

- 1) เป็นองค์การเอกชน มูลนิธิถือเป็นองค์การเอกชนไม่ใช่องค์การรัฐบาล เพราะจัดตั้งขึ้นและดำเนินงาน โดยเอกชนหรือประชาชน
- 2) มีฐานะเป็นนิติบุคคล มูลนิธิที่จัดตั้งจะต้องจดทะเบียนต่อทางราชการเมื่อได้รับอนุญาตจากทางราชการแล้ว จะมีฐานะเป็นนิติบุคคล
- 3) ไม่เป็นการหาผลกำไร วัตถุประสงค์ของมูลนิธิจะต้องไม่เป็นการหาผลกำไร สมาคมและมูลนิธิส่วนมากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลและสาธารณประโยชน์
- 4) มูลนิธิจะมีตราสาร ซึ่งจดทะเบียนไว้กับทางราชการ การดำเนินงานของมูลนิธิจะต้องไปตามตราสารที่กำหนดไว้
- 5) มีคณะกรรมการดำเนินงาน มูลนิธิจะมีคณะกรรมการตามจำนวนที่กำหนดไว้ในตราสารรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยมีประธานมูลนิธิเป็นประธานคณะกรรมการและเป็นผู้แทนของมูลนิธิในการติดต่อกับบุคคลภายนอกและในการทำนิติกรรมใดๆ ของมูลนิธิ

2.5.3.4 บทบาทและความสำคัญของมูลนิธิ

ในปัจจุบันจำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้นภาวะเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ในพ.ศ. 2530 จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นถึง 55 ล้านคน ประชาชนที่ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนในเรื่องต่างๆ ได้เพิ่มมากขึ้น เช่น คนยากจน คนอนาถา คนพิการ คนว่างงาน ปัญหาสังคมจึงเพิ่มมากขึ้นและมีความรุนแรงยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรมและจิตใจ ลำพังรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐแต่ฝ่ายเดียวย่อมไม่สามารถที่จะให้การสงเคราะห์และสวัสดิการทางสังคมแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ส่วนการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้บรรเทาลง และพัฒนาสังคมให้ไปสู่ความเจริญมั่นคงตามเป้าหมายที่ต้องการนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์การเอกชน โดยเฉพาะมูลนิธิ

ในปัจจุบันมีมูลนิธิทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำนวนมาก นับว่าเป็นพลังและทรัพยากรอันมหาศาลเพราะมูลนิธิเหล่านี้ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเสียสละและมีใจเป็นกุศล มีทรัพย์และอุปกรณ์ต่างๆ เป็นจำนวนมากในการดำเนินงาน มูลนิธิจึงมีบทบาทและความสำคัญในการสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งมีมากและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และในการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เพื่อให้สังคมของเรามีความสงบเรียบร้อยและเจริญมั่นคงก้าวหน้า

2.5.3.5 การบริหารและดำเนินงานของมูลนิธิ

มูลนิธิบริหารงานโดยคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นเอกชนหรือประชาชน โดยมีการแต่งตั้งและระยะเวลาอยู่ในตำแหน่งตามที่กำหนดไว้ในตราสาร

คณะกรรมการบริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานของมูลนิธิตลอดจนในเรื่องการหารายได้ การเงินและทรัพย์สิน

มูลนิธิส่วนมากจะมีผู้อาสาสมัครเข้ามาช่วยทำงานตามโครงการต่างๆ กรรมการและอาสาสมัครของมูลนิธิส่วนมากเข้ามาทำงานด้วยใจสมัครและด้วยความเสียสละ ปฏิบัติหน้าที่การทำงานด้วยฉันทะ คือ ความรักงานและความพอใจในงาน ด้วยความเมตตากรุณา ด้วยความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขพ้นจากความทุกข์ และด้วยอุดมการณ์ที่จะแก้ไขปัญหาสังคมให้บรรเทาลงและหมดไปเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น การทำงานไม่มีวันหยุดจึงทำให้ได้รับความศรัทธาจากประชาชน

มูลนิธิหลายองค์การได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริ หรือได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิเหล่านี้ได้ทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติเป็นเอกประการ ทั้งในการสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และในการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ หลายองค์การเป็นที่รู้จักกันดี อาทิ มูลนิธิ “อานันทมหิดล” มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษในพระราชูปถัมภ์ มูลนิธิสายใจไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

2.5.3.6 การหารายได้และการเสียภาษี

ในตราสารของมูลนิธิ มักจะกำหนดการหารายได้ของมูลนิธิไว้ เช่น จากค่าบำรุงสมาชิก จากเงินบริจาค จากดอกเบี้ยเงินฝาก จากการจัดงาน และจากการจัดทำสิ่งของที่ระลึกจำหน่าย รายได้ของมูลนิธิอันเป็นนิติบุคคลต้องเสียภาษี ส่วนผู้บริจาคเงินให้มูลนิธิจะมีสิทธิหักลดหย่อนภาษีเงินได้ของตน เฉพาะมูลนิธิที่มีรายชื่อตามประกาศของกระทรวงการคลังเท่านั้น

มูลนิธิที่ดำเนินกิจการกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์ มีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ เป็นที่เลื่อมใสของประชาชน จะมีประชาชนช่วยบริจาคเงินเป็นจำนวนมาก เช่น มูลนิธิสายใจไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง เป็นต้น

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ชุมชน เพื่อทำการรณรงค์หาทุนปีละครั้งร่วมกับองค์การสมาชิก เพื่อนำเงินที่หาได้มาจัดสรรให้แก่องค์การสมาชิก เพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เช่น โครงการ

สงเคราะห์ผู้ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน โครงการแก้ไขปัญหาสังคม โครงการพัฒนาสังคม โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

มูลนิธิแม้จะจัดตั้งขึ้นมาตามกฎหมายและมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองผู้บริโภคก็ตาม แต่ถ้าหากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคยังไม่ได้ให้การรับรอง มูลนิธิไม่มีอำนาจฟ้องคดีและเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด สำหรับในอนาคตหากมีกฎหมายบัญญัติเพิ่มเติมให้หน่วยงานหรือองค์กรใดมีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภค คดีที่หน่วยงานหรือองค์กรนั้นฟ้องคดีถือได้ว่าเป็นคดีผู้บริโภค หากเข้าเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

2.5.4 สำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินคดีแพ่ง คดีอาญา ให้คำปรึกษากฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ และตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ นอกจากนี้ยังมีอำนาจอีกประการหนึ่งคือ ดำเนินการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ประชาชน รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ประกอบกับคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาศัยอำนาจตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แต่งตั้งพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้ที่กระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล รวมทั้งมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอ ซึ่งในปัจจุบันคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคมีปริมาณคดีเพิ่มขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และทันเหตุการณ์ อาศัยอำนาจตามความมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 จึงให้จัดตั้งศูนย์อัยการคุ้มครองผู้บริโภคกลางขึ้นในสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง 8 สำนักงานคดีแพ่งโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้⁴⁰

⁴⁰ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2548). ข่าวประชาสัมพันธ์, ฉบับที่ 35.

1) เสนอนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการของสำนักงานอัยการสูงสุดในการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

2) ประสานงานและติดตามประเมินผลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภครวมทั้งเป็นศูนย์กลางรับคำร้องเรียนในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคจากประชาชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

3) ร่วมกับสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค และหน้าที่ของผู้ประกอบการในการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ

4) รับผิดชอบการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาลแพ่งและศาลจังหวัดมินบุรี และประสานงานการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในสำนักงานอัยการอื่นๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

6) ปฏิบัติงานอื่นตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย

นอกจากนี้เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคครอบคลุมไปทั่วประเทศจึงได้จัดตั้งศูนย์อัยการคุ้มครองผู้บริโภคเขตขึ้นในสำนักงานอัยการพิเศษ ฝ่ายคดีแพ่งเขตสำนักงานอัยการเขต 9 โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) ประสานงานและติดตามประเมินผลเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภครวมทั้งเป็นศูนย์กลางรับคำร้องเรียนในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคจากประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานอัยการเขต

2) ร่วมกับสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานอัยการเขต ในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิในเขตพื้นที่สำนักงานอัยการเขต

3) รับผิดชอบการประสานงานการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในสำนักงานอัยการอื่นๆ

4) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

5) ปฏิบัติงานอื่นตามที่สำนักงานอัยการสูงสุดมอบหมาย

2.5.5 ศาลยุติธรรม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤติทางการศาล เนื่องจากชาวต่างประเทศมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ทำให้ไทยเสียเปรียบ ส่วนภายในประเทศข้าราชการต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดินที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ปฏิรูปกฎหมายและการศาลขึ้น และในปี ร.ศ. 110 รัฐบาลไทยได้ออกประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น ต่อมา ร.ศ. 127 ได้ประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงกระทรวงยุติธรรมและศาลยุติธรรม ต่อมาได้ประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 3 เมษายน 2545 แยกหน้าที่ราชการกระทรวงยุติธรรมแบ่งเป็นฝ่ายธุรการและตุลาการ แต่ประกาศดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปและได้มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ยกเลิกพระธรรมนูญศาลยุติธรรมซึ่งเคยประกาศใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 ทั้งหมด และให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่บัญญัติขึ้นใหม่ซึ่งอยู่ในท้ายพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 แทน นับตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม 2543 เป็นต้นไป ทำให้ศาลยุติธรรมไม่สังกัดกระทรวงยุติธรรมอีกต่อไป และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไม่มีอำนาจหน้าที่ใดๆ เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม การบริหารหรือกิจกรรม โดยเฉพาะด้านธุรการจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ซึ่งกำหนดให้งานบริหารศาลยุติธรรมที่เกี่ยวกับด้านธุรการทั้งหมดขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม โดยมีประธานศาลฎีกาเป็นประธานกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ซึ่งทำหน้าที่แทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมตามพระธรรมนูญศาลฉบับใหม่นี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับศาลที่จะรับฟ้องคดี อำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว อำนาจของศาลแต่ละศาลที่จะรับฟ้องคดีแพ่งหรือคดีอาญา องค์คณะของผู้พิพากษาในแต่ละชั้นศาลและเรื่องอื่นๆ คดีผู้บริโภครวมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็เป็นคดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือการบริการ คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และคดีแพ่งในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคแล้วจะต้องมาฟ้องร้องที่ศาลยุติธรรมตามที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้กำหนดไว้

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีผู้บริโภคของผู้บริโภค ของประเทศไทยและต่างประเทศ

ในอดีตมาตรการเชิงเยียวยาตกอยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งถูกออกแบบมาสำหรับการดำเนินคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสถานะที่เท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของคู่ความ ทั้งในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา หรืออำนาจต่อรอง หลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงไม่อาจทำให้เจตนารมณ์ในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติวิธีคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงถูกออกแบบมาเพื่อจัดระบบวิธีพิจารณาผู้บริโภคเสียใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น จัดกระบวนการค้นหาความจริงให้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีให้รวดเร็ว และเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่เอื้อต่อการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภค เสริมสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ

3.1 การฟ้องคดีของผู้บริโภคตามกฎหมายไทย

การพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคแต่เดิมอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีหน่วยงานหรือองค์กรที่ดำเนินคดีแทนให้แก่ผู้บริโภค ในกรณีที่ผู้บริโภคได้เข้ามาร้องเรียน และคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีมติให้ดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจตามนัยมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 หรือผู้บริโภคมาร้องเรียนต่อสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองดำเนินคดีให้ตามนัยมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 การพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคของศาลยุติธรรมเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากนำกระบวนการพิจารณาคดีสามัญมาใช้ จำนวนคดีมีปริมาณมาก ประกอบกับจำนวนผู้พิพากษามีจำนวนน้อย รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดหลักเกณฑ์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นพิเศษ แตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งใช้บังคับคดีอื่นๆ ที่มีใช้คดีผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือเป็นกระบวนการพิจารณาที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเที่ยงธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้บริโภคสามารถที่จะเข้าถึงความยุติธรรมจากศาลได้โดยง่าย

กล่าวคือ สามารถใช้สิทธิฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องมีทนายช่วยเหลือ อีกทั้งจุดเด่นที่สำคัญของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครวมพระราชบัญญัตินี้อีกประการหนึ่งคือ การพยายามปรับเปลี่ยนระบบวิธีพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างไปในระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ค่อนข้างไปในระบบไต่สวน กล่าวคือ โครงสร้างของระบบควรยึดถือตามแนวทางของคดี민โนสาร¹เป็นหลัก โดยความในมาตรา 34 บัญญัติในทำนองเดียวกับคดี민โนสาร¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 193 จัดว่า ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือพยานที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม อีกทั้งเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความชัดเจนในข้อเท็จจริงแห่งคดี ความในมาตรา 33 วรรคหนึ่ง ก็บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควรด้วย นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้มีข้อดีอีกประการหนึ่ง โดยนำระบบไต่สวนให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบนำมาบัญญัติไว้ด้วย เพื่อให้ศาลมีเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น¹

3.1.1 ความหมายของคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3¹ ได้นิยามความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

3) คดีแพ่งที่เกี่ยวกับคดีตาม 1) หรือ 2)

4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้บริโภค หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

¹ นายธานีศ เกศวพิทักษ์. (2551). กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551. หน้า 3.

ผู้ประกอบธุรกิจ หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

โดยเหตุที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ขั้นตอน ตลอดจนวิธีการดำเนินคดีผู้บริโภค รวมทั้งการคุ้มครองชั่วคราว และการบังคับคดีผิดแผกแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอื่นที่มีใช้คดีผู้บริโภคซึ่งต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมากมายหลายประการ อีกทั้งยังมีกระบวนการพิจารณาที่ให้อำนาจศาลเป็นพิเศษในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความรวมตลอดทั้งให้คุ้มครองไปถึงผู้บริโภคโดยส่วนรวมที่มีใช้คู่ความในคดีได้อีกด้วย แต่ก็มีหลักการสำคัญในเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำกัดขอบเขตใช้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 นั้น ใช้บังคับแก่เฉพาะการดำเนินคดีผู้บริโภคเท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7 ว่ากระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น หากคดีที่โจทก์ฟ้องต่อศาลนั้นเป็นคดีอื่นที่มีใช้คดีผู้บริโภค การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ต้องดำเนินการไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอื่นๆ แล้วแต่กรณี จะนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอื่นที่มีใช้คดีผู้บริโภคไม่ได้

แม้มาตรา 3 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะได้นิยามความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” ไว้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติอาจมีปัญหาคับข้องเกี่ยวพันเกิดขึ้นว่า ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นแท้จริงแล้วจะเข้าลักษณะเป็นคดีผู้บริโภค ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 3 (1) (2) (3) และ (4) หรือไม่ จึงมีความในมาตรา 8 กำหนดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยกรณีมีปัญหาว่า คดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ไว้ในทำนองเดียวกันกับการวินิจฉัยปัญหาของคดีตามศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษอื่นๆ ไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้ว่าในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น²

การขอให้ประธานอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันขึ้นสองสถานหรือวันสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรขึ้นสองสถาน หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก และเมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้น

² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 8.

โดยเร็ว เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใดๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์ตามมาตรา นี้ จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่เป็นคุณแก่ผู้บริโภคมากกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งโดยทั่วไป ดังนั้นหลักกฎหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีหรือข้อพิพาททางแพ่งที่มีความยืดหยุ่นคล่องตัวและเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นเป็นสำคัญ นับว่ามีลักษณะเฉพาะของระบบวิธีพิจารณาคดีแบบใหม่นี้ โดยกำหนดขอบเขตการใช้บังคับเฉพาะแต่กับคดีหรือข้อพิพาทที่มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโภคเท่านั้น แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีสถานะเป็นเพียงกฎหมายวิธีสบัญญัติเท่านั้น กล่าวคือ กำหนดกลไกต่างๆ ให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล สำหรับข้อพิพาทที่มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก คล่องตัว และเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค แต่ไม่ได้กำหนดฐานความผิดของผู้กระทำความผิดหรือลักษณะความผิดเอาไว้ด้วย เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วจะบัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ ด้วยเหตุนี้ก่อนที่ผู้บริโภคจะใช้สิทธิในการดำเนินคดี จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ประกอบธุรกิจที่ถูกกล่าวหาเป็นจำเลยในคดีผู้บริโภค ได้กระทำหรือมีความผิดตามที่กฎหมายสารบัญญัติได้บัญญัติไว้เสียก่อนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นแต่เพียงกฎหมายวิธีพิจารณาความเท่านั้น ดังนั้นก่อนที่โจทก์จะดำเนินการฟ้องร้องจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องฟังให้ได้เสียก่อนว่าบุคคลที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นมีความผิดหรือความรับผิดตามที่กฎหมายสารบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแล้ว ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินคดีผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง โดยการกำหนดบทบาทบัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในศาลให้แตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ในเรื่องเดียวกันที่มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อแก้ไขข้อจำกัด ข้อขัดข้องหรือความไม่สะดวกอย่างใดๆ ของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยทั่วไป และได้ให้อำนาจแก่ประธานศาลฎีกาที่จะไปออกข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องต่างๆ ในรายละเอียดเพื่อการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อไป ผลที่ตามมาก็คือเรื่องใดที่พระราชบัญญัตินี้มีกำหนดของประธานศาลฎีกาตามที่กฎหมายมอบอำนาจไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงแล้ว ผู้ใช้กฎหมายจะไม่นำเอาบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับมิได้กล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำเอาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีความแพ่งมาใช้บังคับกับคดีผู้บริโภค จึงต้องกระทำแต่เพียงโดยอนุโลมเท่านั้น จะนำมาใช้บังคับขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติเฉพาะของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 หรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกามีได้ หลักการสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ที่เน้นความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม มิได้ตกอยู่กับผู้บริโภคแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ผู้ประกอบการก็ได้รับ

ประโยชน์เช่น เดียวกัน กล่าวโดยสรุปไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้บริโศกเป็น โจทก์ฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจ หรือเป็นกรณีที่ ผู้ประกอบการธุรกิจเป็น โจทก์ฟ้องผู้บริโศก ต่างก็รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติฉบับนี้

ก่อนที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศกตามพระราชบัญญัตินี้ว่ามีความแตกต่างไปจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอย่างไรบ้างนั้น จำเป็นที่จะต้องพิจารณาให้มีความในเบื้องต้นเสียก่อนว่าข้อพิพาทระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายนั้นมีลักษณะเป็นคดีผู้บริโศกตามนัยของพระราชบัญญัตินี้เสียก่อน หากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่ได้มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโศกไม่เข้าข่ายที่จะดำเนินคดีในศาลตามระบบวิธีพิจารณาคดีแบบใหม่³ และไม่จำเป็นที่ต้องไปศึกษาถึงลักษณะเฉพาะของระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศกแต่อย่างใด เนื่องจากต้องบังคับการให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้นหลักเกณฑ์พื้นฐานของการดำเนินคดีตามระบบวิธีพิจารณาคดีแบบใหม่ จึงอยู่ที่ถ้อยคำคำว่าคดีผู้บริโศกตามนัยของพระราชบัญญัตินี้ว่ามีความหมายอย่างไรและมีขอบเขตกว้างเพียงใด คำว่า คดีผู้บริโศก ถูกนิยามไว้โดยชัดแจ้งในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 ซึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น

เหตุผลและความจำเป็นของการตราพระราชบัญญัตินี้คือการกำหนดระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโศกมากกว่าการดำเนินคดีตามระบบวิธีพิจารณาคดีโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนั้น ระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศกจึงประกอบด้วยกลไกการดำเนินคดีในขั้นตอนต่างๆ ที่มีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมอย่างมากต่อผู้บริโศก อันถือได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศกตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จะสังเกตเห็นได้ว่าประโยชน์หรือลักษณะเฉพาะต่างๆ ดังกล่าวของระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศกนั้นได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านบทบัญญัติต่างๆ ในพระราชบัญญัตินี้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี กล่าวคือ ตั้งแต่ขั้นตอนของการเริ่มคดีไปจนถึงขั้นตอนของการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาของศาลเลยทีเดียว

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 ได้กำหนดวิธีการดำเนินคดีและกระบวนการพิจารณาคดีไว้สำหรับคดีผู้บริโศกเป็นการเฉพาะ ในเชิงรูปแบบระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศกได้กำหนดกลไกต่างๆ เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรมแก่ผู้บริโศกในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีผู้บริโศก ซึ่งอาจพอสรุปลักษณะประการสำคัญๆ โดยสังเขปได้ ดังนี้

³ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธ์. (2551). “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศก พ.ศ. 2551 กฎหมายวิธีสบัญญัติที่บัญญัติเกินกรอบของหลักกฎหมายสารบัญญัติ.” กฎหมายใหม่, 6, 99. หน้า 44.

3.1.2 การฟ้องคดี

เพื่ออำนวยความสะดวกและประหยัดแก่ผู้บริโภคนในการฟ้องคดีต่อผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้บริโภคสามารถที่จะฟ้องผู้ประกอบการโดยเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมิภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลก็ได้ แต่หากเป็นกรณีที่ผู้ประกอบการเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค ผู้ประกอบการจะต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมิภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเท่านั้น จะเสนอคำฟ้องต่อศาลอื่นไม่ได้⁴ ทั้งนี้ เพื่อไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้บริโภคในการต่อสู้คดีนั่นเอง การฟ้องคดีผู้บริโภคโจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ซึ่งในกรณีที่โจทก์ฟ้องด้วยวาจา พระราชบัญญัติได้กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ⁵ และหากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลยังอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นได้อีก⁶ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยเฉพาะ และในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องคดีผู้บริโภค พระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้บริโภคเป็นการทั่วไป นอกจากนี้ในการถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความคดีผู้บริโภค นอกจากพระราชบัญญัตินี้จะได้กำหนดว่าต้องนำความยินยอมเป็นหนังสือของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องมาแสดงต่อศาลแล้วยังได้กำหนดเพิ่มเติมอีกด้วยว่าในกรณีของการถอนฟ้อง ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อเห็นว่า การถอนฟ้องไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวมอีกด้วย⁷ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่านอกจากการดำเนินคดีผู้บริโภคจะมีความสะดวก รวดเร็ว และประหยัดต่อผู้บริโภคแล้วสิทธิของผู้บริโภคโดยส่วนรวมยังได้รับความคุ้มครองจากศาลอย่างเต็มที่อีกด้วย

3.1.3 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ศาลจะต้องกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาก็ได้⁸ และในกรณีที่คู่ความในคดี

⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 17.

⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 20.

⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 20.

⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 19.

⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 24.

ผู้บริโภครวมว่าพยานหลักฐานที่ตนประสงค์จะอ้างอิงจะสูญหายก่อนที่จะนำสืบหรือเป็นการยากที่จะนำสืบในภายหลัง คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้⁹ นอกจากนี้การส่งคำคู่ความหรือเอกสารใดๆ หรือการแจ้งวันนัด คำตั้งศาล ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นก็ได้ อันจะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว¹⁰

ในส่วนที่เกี่ยวกับการนั่งพิจารณาสืบพยาน พระราชบัญญัตินี้ยังได้กำหนดให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ศาลจะสั่งให้เลื่อนคดีได้ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน¹¹ ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องอันจะเป็นประโยชน์แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายในคดีผู้บริโภค และเมื่อได้พิจารณาสืบพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ศาลจะต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว¹² ประการสำคัญที่สุดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคในชั้นนี้ น่าจะได้แก่การผลการพิจารณาพิสูจน์ของผู้บริโภคให้แก่ฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจ กล่าวคือ กรณีประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจให้ผลการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้น¹³

3.1.4 การพิจารณาคดี

นอกจากศาลจะต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็วภายหลังการสืบพยานเสร็จสิ้นดังกล่าวแล้ว ในคดีที่ผู้บริโภคนั้นเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง หรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับที่เหมาะสมได้ แม้ว่าจะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม ซึ่งหากเป็นการดำเนินคดีโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ศาลไม่อาจกระทำการดังกล่าวได้ นอกจากนี้สิทธิของผู้บริโภคยังได้รับ

⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 22.

¹⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 16.

¹¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 35.

¹² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 37.

¹³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 29.

การคุ้มครองมากขึ้นไปอีก ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย และในเวลาพิพาทภาคีเป็นการพันวิสัยที่จะยังรู้ได้แม้ว่าความเสียหายที่แท้จริงเป็นประการใด ในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง อย่างไรก็ตาม ก่อนการแก้ไขศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตเพิ่มเติมว่า นอกจากคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำเลยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแล้ว ศาลยังมีอำนาจพิพากษาในเรื่องสำคัญสองประการ คือ ประการที่หนึ่ง ศาลมีอำนาจให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องได้ และประการที่สอง หากผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ศาลอาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดก็ได้

3.1.5 การพิพาทภาคี

นอกจากศาลจะต้องทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็วภายหลังการสืบพยานเสร็จสิ้นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้อง หรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้อง หรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้ แม้ว่าจะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม¹⁴ ซึ่งหากเป็นการดำเนินคดีโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว ศาลไม่สามารถกระทำการดังกล่าวได้

นอกจากนี้ สิทธิของผู้บริโภคยังได้รับการคุ้มครองมากขึ้นไปอีก ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลาพิพาทที่แท้จริงเป็นประการใด ในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁵ อย่างไรก็ตาม ก่อนการแก้ไขศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้าน

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตเพิ่มเติมว่านอกจากคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษให้จำเลยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือบริการแล้ว

¹⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 39.

¹⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 40.

ศาลยังมีอำนาจพิพากษาเพิ่มเติมในเรื่องสำคัญสองประการ คือ ประการที่หนึ่ง ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องได้ และประการที่สอง หากการกระทำความผิดเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภค โดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ศาลอาจสั่งให้ ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด ก็ได้¹⁶

3.1.6 ผลแห่งคดี

ประการสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามเกี่ยวกับผลแห่งคดีสำหรับคดีผู้บริโภค คือ ศาลอาจใช้ข้อเท็จจริงในคดีก่อนมาพิจารณาพิพากษาสำหรับคดีใหม่ที่พิพาทกันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกันกับคดีก่อน โดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานของคู่ความในคดีหลังก็ได้ ทั้งนี้ พระราชบัญญัตินี้กำหนดว่า ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันอีก โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทกันในคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยแล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี¹⁷ มาตรการดังกล่าวย่อมนำมาซึ่งผลแห่งคดีในแนวทางเดียวกับผลแห่งคดีที่ศาลได้วินิจฉัยไว้แล้วในคดีก่อนเสมือนหนึ่งว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีก่อนมีผลผูกพันในคดีหลัง ซึ่งมีข้อพิพาทอย่างเดียวกันด้วย โดยนัยนี้ มาตรการดังกล่าวจึงนำมาซึ่งผลแห่งคดีในลักษณะที่คล้ายคลึงกับผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งในกรณีของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class action)

3.1.7 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีผู้บริโภคเป็นด้วยความรวดเร็วอย่างมาก กล่าวคือ ในการบังคับคดีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่ต้องออกคำบังคับก่อนดังเช่นในคดีแพ่งทั่วไปก็ได้¹⁸ หากออกคำบังคับจะทำให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหาย และหากเน้นเข้าไปจะไม่อาจบังคับคดีได้

¹⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 42.

¹⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 30.

¹⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 64.

3.1.8 การอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่ง

โดยหลักแล้ว คดีผู้บริโภคนั้นจะสิ้นสุดลงแต่เพียงในชั้นศาลอุทธรณ์เท่านั้น¹⁹ และไม่อาจฎีกาต่อไปได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ใช้ระบบสองศาลกับคดีผู้บริโภค และการพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภคในศาลอุทธรณ์ก็ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว การฎีกาคดีผู้บริโภคจะกระทำได้เฉพาะการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

จากข้อพิจารณาต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น การดำเนินคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ฝ่ายผู้บริโภคมกกว่าการดำเนินคดีทั่วไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริโภคได้รับการสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้ว่านอกจากจะมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าผู้ประกอบการแล้ว ผู้บริโภคยังเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้และไม่มีผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแต่อย่างใดอีกด้วย ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัตินี้จึงได้กำหนดให้ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม²⁰ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ลักษณะเฉพาะในเชิงรูปแบบในประการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นของระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีพระราชบัญญัตินี้จึงได้กำหนดให้นำเอาระบบไต่สวนมาใช้สำหรับคดีผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานคดีเพื่อช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภค

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้นำเอาระบบไต่สวนมาใช้กับคดีผู้บริโภคเพื่อให้ศาลสามารถเข้าไปตรวจสอบและค้นหาความจริงได้ด้วยตนเองและอย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างไปจากระบบกล่าวหาที่ศาลจะกำหนดขอบเขตอยู่ที่คำฟ้องและคำให้การของคู่ความในคดีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีตามระบบไต่สวนจำเป็นอย่างหนึ่งที่ศาลจะต้องมีเครื่องมือที่จะช่วยให้ศาลสามารถค้นหาความจริงในคดีข้อพิพาทได้ด้วยตนเอง เครื่องมือที่ว่า ก็คือเจ้าพนักงานคดีนั่นเอง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเลยทีเดียว

เจ้าพนักงานคดี ได้แก่ บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้²¹ โดยจะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภคในเรื่องต่างๆ ตามที่ศาลมอบหมาย²² โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

¹⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 49.

²⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 6.

²¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 3.

²² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

ซึ่งเป็นหน้าที่หลักและสำคัญที่สุดของเจ้าพนักงานคดี เนื่องจากในการพิจารณาคดีผู้บริโภคนิติบุคคล จะทำการพิจารณาคดีโดยอาศัยข้อมูลหรือพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้รับการตรวจสอบและรวบรวมของเจ้าพนักงานคดีเป็นสำคัญ นอกจากนี้ เจ้าพนักงานคดียังมีสถานะเป็นเจ้าพนักงานประมวลกฎหมายอาญา และมีอำนาจเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาตามอำนาจหน้าที่อีกด้วย²³ ดังนั้น คุณสมบัติของเจ้าพนักงานคดีที่ดี การปฏิบัติหน้าที่ที่ดี ล้วนแต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทั้งนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้หลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา²⁴ ในส่วนเกี่ยวกับคุณสมบัติของเจ้าพนักงานคดี พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดคุณสมบัติไว้แบบกว้างๆ²⁵ เช่น จะต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่สำเร็จระดับปริญญาตรีทางกฎหมายจะปฏิบัติหน้าที่นี้ได้ก็ต่อเมื่อเป็นสมาชิกเนติบัณฑิตยสภาและได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมกำหนดเป็นเวลานานไม่น้อยกว่าหนึ่งปี เป็นต้น และได้รับการแต่งตั้งจากเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม²⁶ อย่างไรก็ตาม บุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานคดีจำเป็นต้องมีความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้าหรือบริการเป็นการเฉพาะนอกเหนือจากความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลตลอดจนประสบการณ์เกี่ยวกับการค้นหาหรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา อันเกิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการด้วย เนื่องจากลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะพิเศษของคดีผู้บริโภคและมีขอบเขตครอบคลุมกฎหมายในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเกี่ยวกับการใช้สินค้าหรือบริการต่างๆ ดังนั้น การคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็นเจ้าพนักงานคดีหน่วยงานต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ เพื่อให้ระบบวิธีพิจารณาแบบใหม่นี้เดินหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะสามารถคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่ตามความหวังของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

²³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

²⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 4.

²⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 5.

²⁶ ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ. 2551.

3.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีผู้บริโภคของต่างประเทศ

การพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศ จะมีการจัดตั้งศาลขึ้นเพื่อพิจารณาเป็นพิเศษ เช่น ประเทศสิงคโปร์ มี Subordinate Court พิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย และไม่เป็นทางการ ผู้บริโภคสามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีทนายความเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อให้ประชาชนสามารถฟ้องร้องและรักษาสิทธิของตน หรือเข้าถึงกลไกทางศาลในการรักษาสิทธิของตนซึ่งเป็นไปตามหลักสากล สำหรับประเทศที่นำวิธีการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคมาใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศเยอรมัน และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งจะนำมากล่าวดังต่อไปนี้

3.2.1 ประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์ มี Small claims tribunal เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1985 โดย The Small Claims Tribunal Act เพื่อให้เป็นกลไกการระงับข้อพิพาท Small Claims คือ ไม่เกิน 10,000 เหรียญ โดยโจทก์จะแยกฟ้องเป็นหลายคดีไม่ได้ เช่น จะแยกใบเสร็จรับเงินฟ้องเพื่อให้เป็น Small Claims ไม่ได้ แต่หากโจทก์ประสงค์จะเรียกร้องไม่เกินทุนทรัพย์สูงสุดเพื่อที่จะดำเนินคดีใน Small claims tribunal หรือลดทุนทรัพย์ที่เรียกร้องลง เช่นนี้สามารถทำได้

Small claims tribunal ของสิงคโปร์จะเน้นหน้าที่ไกล่เกลี่ยมากโดยถือว่ามีหน้าที่หลักสองประการ คือ หน้าที่ไกล่เกลี่ย (mediatory role) ซึ่งหากทำไม่สำเร็จ ศาล หรือ Tribunal จึงจะกลับมาทำหน้าที่การพิจารณาพิพากษาคดี (adjudicatory role) ดังนั้น องค์ประกอบสำคัญเด่นชัดของ Small claims tribunal คือการใช้การไกล่เกลี่ยก่อนกระบวนการดำเนินคดีในศาล นอกจากนี้ ยังมีส่วนประกอบอื่นที่ช่วยของค์ประกอบหลักดังกล่าว เช่น การห้ามทนายดำเนินคดีแทนตัวความใน Tribunal ทั้งนี้เพื่อให้ตัวความต้องเจรจาหรือข้อขัดแย้งกัน โดยตรงโดยที่มีศาลหรือเจ้าพนักงานศาลคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ศาล หรือ Tribunal จึงจะกลับมาทำหน้าที่การพิจารณาพิพากษาคดี (adjudicatory role) หากคู่ความฝ่ายใดไม่พอใจยอมมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลดังกล่าวได้ กรณีที่จะอุทธรณ์คำสั่งของ Referee ไปยัง High Court ได้นั้น กฎหมายบัญญัติให้อุทธรณ์ได้เพียงในปัญหาข้อกฎหมาย หรือสิทธิเรียกร้องนั้นอยู่นอกเหนืออำนาจของศาลพิเศษ ซึ่งคู่กรณีจะไม่สามารถอุทธรณ์เรื่องการค้นหาความจริงได้²⁷ เช่น ไม่สามารถอุทธรณ์การตัดสินใจของ Referee ได้ ถ้าเขาเลือกที่จะเชื่อพยานบุคคลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม

²⁷ ปุณณะ จงนิมิตสถาพร. เล่มเดิม. หน้า 25.

ถ้าใช้กฎหมายที่ผิดพลาด หรือคดีนี้อยู่นอกเหนือเขตอำนาจ สามารถอุทธรณ์ได้ภายใน 1 เดือน หลังจากมีคำตัดสิน ซึ่งการพิจารณาในชั้นนี้ ทนายความสามารถเข้ามารับฟังในการพิจารณาคดีได้

3.2.2 ประเทศเยอรมัน

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศเยอรมัน ในปี ค.ศ. 1890 ประเทศเยอรมันได้เคย นำเอาการคุ้มครองผู้บริโภคทางด้านการโฆษณาและมาตรการแก้ไขเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมของสหรัฐอเมริกามาใช้ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน โดยสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ส่วนประเทศเยอรมันใช้ระบบประมวลกฎหมาย ศาลของประเทศเยอรมันมีความเห็นว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการที่จะพูด เขียน คิด นอกจากสิทธินั้นมูลฐานแล้วยังมีเสรีภาพในการประกอบธุรกิจการค้าด้วย ซึ่งการค้าดังกล่าวยังหมายความถึง การโฆษณาที่จำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการประกอบธุรกิจ ดังนั้น ศาลของประเทศเยอรมันมีความเห็นว่า ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการประกอบธุรกิจการค้าของเอกชน ดังจะเห็นได้จากการตรากฎหมายป้องกันการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้าเรียกว่า Law Againsts Unfair Competition of 1906 หรือ Gesetz Gegen Den Unlanterm Wettbewerb เรียกโดยย่อว่า UWG ซึ่งมีหลักการทั่วไปดังนี้²⁸

- 1) ควบคุมการแข่งขันทางการค้าอันไม่เป็นธรรมในลักษณะต่างๆ ไป
- 2) ควบคุมการกระทำที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การโฆษณา อันเป็นเท็จ หรือเกินความจริง
- 3) ควบคุมการเปิดเผยความลับในทางธุรกิจอันเกี่ยวกับการผลิต หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กฎหมาย UWG มีวัตถุประสงค์ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิตและจำหน่ายสินค้า ตลอดจนมาตรฐานทางโฆษณาและจรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจในการแข่งขันกันประกอบธุรกิจ ต่อมามีการประกอบธุรกิจที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้มีบางกรณีกฎหมาย UWG ไม่สามารถเข้าไปควบคุม

ส่วนทฤษฎีกฎหมายในการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการนั้น ประเทศเยอรมันมิได้มีบทกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ หลักในเรื่องของความรับผิดชอบจึงเป็นไปตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ที่ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางสัญญาและละเมิดดังนี้

- 1) ความรับผิดชอบตามสัญญา

²⁸ วิษซ์ จีระแพทย. (2533). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา. หน้า 91-93.

ความรับผิดชอบตามสัญญา เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในการซื้อขายสินค้า ส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักในเรื่องการรับประกันสินค้าเพื่อการชำระคบกพร่อง ซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน โดยมาตรา 459 BGB กำหนดว่าผู้ขายย่อมรับประกันว่าสินค้าที่ขายนั้นปราศจากความชำรุดบกพร่องซึ่งอาจทำให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติหรือประโยชน์มุ่งหมายโดยสัญญาโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย หากสินค้านั้นชำรุดบกพร่องกฎหมายได้ให้สิทธิผู้ซื้อที่จะเลิกสัญญาเสียแล้วคืนสินค้าและเรียกเก็บเงินคืนหรืออาจจะใช้สิทธิลดราคาลงหรือเปลี่ยนสินค้าใหม่แทนที่ก็ได้ ส่วนหน้าที่ของผู้ซื้อกฎหมายกำหนดให้ต้องตรวจสอบสินค้าที่ส่งมอบและทำการบอกกล่าวทันทีสำหรับความบกพร่องที่เห็นประจักษ์ หากผู้ซื้อมิได้กระทำการเช่นนั้น ถือว่าผู้ซื้อยอมรับในคุณภาพของสินค้านั้นแล้ว ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ซื้อเสียโอกาสในการบังคับตามคำรับประกันเกี่ยวกับคุณภาพสินค้านั้น

ในกรณีของการผิดสัญญารับประกัน มาตรา 463 BGB กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายมีความรับผิดชอบในคุณภาพของสินค้า หากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรับประกันในคุณภาพสินค้าหรือความเหมาะสมของสินค้า เพื่อวัตถุประสงค์ใดโดยเฉพาะกรณีไม่เป็นไปตามที่รับประกันโดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย ความรับผิดชอบดังกล่าวครอบคลุมถึงความเสียหายโดยตรง และในบางกรณีอาจรวมถึงความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุดังกล่าวด้วย ถ้าความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากการที่ทรัพย์สินนั้นขาดคุณสมบัติตามที่ผู้ผลิตรับประกันไว้ รับประกันคุณภาพของสินค้าโดยปริยาย ซึ่งหากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ขาดคุณภาพแล้วผู้เสียหายย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้

จะเห็นได้ว่า การให้ความคุ้มครองผู้บริโภคตามหลักประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันยังคงยึดถือหลักความสัมพันธ์ตามสัญญาเป็นหลักในการพิจารณาตามหลักของการรับประกัน ด้วยเหตุดังกล่าว จึงไม่อาจที่จะคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง ซึ่งศาลและนักกฎหมายเยอรมันได้พยายามที่จะขยายความคุ้มครอง ตามหลักสัญญาให้ไปถึงผู้บริโภคที่ต้องได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการ ที่มีได้มีนิตสัมพันธ์กับผู้ผลิตต้องรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค ส่วนภาระการพิสูจน์ความเสียหายของกฎหมายเยอรมัน ภาระการพิสูจน์ตกแก่โจทก์ที่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงทั้งหมดที่จำเป็น ในการตั้งฐานสิทธิฟ้องร้องของตน โจทก์จึงต้องพิสูจน์ความเสียหายที่ได้รับจากการผิดสัญญาของกลุ่มสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุแห่งการกระทำของจำเลย อย่างไรก็ตามก็คิดถึงความรับผิดชอบเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคนี้ เป็นการยากที่โจทก์จะนำสืบให้เห็นถึงความรับผิดชอบดังกล่าวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรับผิดชอบของผู้ผลิตเพราะผู้ผลิตมีการจัดองค์กรอย่างเป็นระบบ ดังนั้น หากพยานหลักฐานฟังได้ว่า สินค้ามีความชำรุดบกพร่อง ศาลเยอรมันก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต ทั้งนี้เพราะเหตุแห่งการชำระคบกพร่องเป็น

เรื่องที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้ผลิตอย่างเคร่งครัด ผู้ผลิตจึงอยู่ในฐานะที่จะอธิบายถึงความซำรุดบกพร่องได้ดีกว่า ภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่กับฝ่ายจำเลย แต่การได้รับประโยชน์ในภาระการพิสูจน์นี้ จำกัดเฉพาะคดีที่ฟ้องผู้ผลิตเท่านั้น หากเป็นคดีที่ฟ้องผู้จัดจำหน่ายหรือผู้ขาย ศาลเยอรมันจะถือหลักการภาระการพิสูจน์ตามหลักคติธรรมดาทั่วไป โจทก์จึงต้องมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นถึงความประมาทเลินเล่อของผู้ขาย

หลักการฟ้องคดีในเรื่องละเมิด เป็นไปตามหลักทั่วไปของหลักความรับผิดชอบผิดทางละเมิด คือ ผู้กระทำความรับผิดชอบสำหรับกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์ที่มุ่งจะคุ้มครองอื่นๆ ตามที่บัญญัติในมาตรา 823 BGB ซึ่งหลักดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้นำเอามาใช้ด้วย ดังปรากฏในมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อ ค.ศ. 1968 ในคดีโรคระบาดไก่ (Huhnerpestfall) ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่าวัคซีนป้องกันโรคระบาดไก่ซึ่งจำเลยได้ปรุงขึ้นนั้น ได้มีการฆ่าเชื้ออย่างถูกต้องเพียงพอ ทำให้เชื้อโรคระบาดที่ใช้เป็นวัคซีนยังมีฤทธิ์รุนแรงอยู่ เมื่อผู้เสียหายนำมาใช้ฉีดไก่ของตน ทำให้ไก่ของผู้เสียหายต้องตายไปถึงสี่พันกว่าตัวภายในเวลาไม่กี่วัน ต่อมาปรากฏว่าวัคซีนนี้เป็นพิษอยู่ตั้งแต่ก่อนนำออกจำหน่ายแล้วแต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าวัคซีนที่วัคซีนนี้เป็นพิษนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ศาลสูงแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้พิพากษาให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ปรุงวัคซีนต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์ผู้เสียหายตามมาตรา 823 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ศาลได้วางหลักว่า²⁹ เมื่อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นนั้นซำรุดบกพร่องผู้ผลิตย่อมมีหน้าที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่า ความซำรุดบกพร่องนั้นเป็นเพราะพฤติกรรมที่ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ การผลักภาระการพิสูจน์กลับมายังฝ่ายผู้ผลิตเช่นนี้ เป็นหลักที่ชอบด้วยเหตุผล เพราะในกรณีเหล่านี้การจะให้ผู้เสียหายต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ความผิดของผู้เสียหายย่อมเป็นภาระหนักเกินควรคำพิพากษาดังกล่าว จึงเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง จะเห็นได้ว่า กฎหมายเยอรมันเปิดโอกาสให้จำเลยยกข้ออ้างขึ้นแก้ตัวได้ว่าตนมิได้ประมาทในกรณีที่จำเลยสามารถพิสูจน์ได้ว่า ได้ใช้ความระมัดระวังดีแล้วในการผลิต และความเสียหายยังคงเกิดขึ้นอีก ทั้งๆ ที่มีใช้เพราะการผิดพลาดในการออกแบบหรือกรรมวิธีในการผลิตแต่อย่างใด เรียกข้อยกเว้นนี้ว่า “Escapee” หรือ “Ausseisse”

นอกจากนี้ยังมีกรณีศาลเคยพิพากษาในคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับสัญญาซื้อขาย Vaccine ที่ใช้ฉีดป้องกันโรคระบาดไก่ในทำนองเดียวกับคดีดังกล่าวข้างต้น ซึ่งข้อเท็จจริงมีว่า โจทก์เป็น

²⁹ Wolfgang Freiherr von Marschall. (2531). “ความรับผิดชอบเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ” แปลโดย กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2533). “ความรับผิดชอบเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 1. หน้า 172- 173.

เจ้าของฟาร์มเลี้ยงไก่ ได้ตกลงให้จำเลยซึ่งเป็นสัตวแพทย์มาฉีดวัคซีนไก่ของตน วัคซีนที่จำเลยใช้เกิดเป็นพิษเพราะมีสิ่งปนเปื้อนทำให้ไก่กว่าสี่พันตัวขอโจทก์ตายหมดสิ้น โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหาย โดยอาศัยหลักความรับผิดในทางสัญญาจากจำเลย ศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดเพราะมีใช้ผู้ผลิตวัคซีน ทำให้เกิดประเด็นข้อกฎหมายตามมาว่า หากผู้ซื้อและผู้ผลิตไม่ความสัมพันธ์กัน เช่น คดีนี้ผู้ผลิตวัคซีน ไม่มีนิติสัมพันธ์กับผู้ซื้อ ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ความพยายามที่จะหาคำตอบด้วยการอาศัยหลักกฎหมายละเมิด ซึ่งกำหนดหน้าที่ใช้ความระมัดระวัง และข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) รวมทั้งการวางหลักเกณฑ์ในกฎหมายละเมิดที่ศาลใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การผลิตในปัจจุบันจึงเกิดขึ้น กล่าวคือ Product Liability ที่อาศัยหลัก ละเมิด ศาลจะแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ความชำรุดบกพร่องที่เกิดจากการผลิต การชำรุดบกพร่องที่เกิดจากการออกแบบ และการบกพร่องในการให้คำเตือนและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ส่วน Design Defects ก็จะมีปัญหาเรื่องที่กำหนดมาตรฐานในเรื่องความระมัดระวังในการออกแบบ ซึ่งเป็นเรื่องยากมาก และไม่สามารถนำพิสูจน์ได้ชัดเจนในศาล นอกจากนี้ความรับผิดของผู้เสียหายก็เป็นข้อแก้ตัวของจำเลย ผู้ผลิตได้ทำให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคยังคงมีความเสี่ยงในการฟ้องคดีความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ กล่าวได้ว่า ในเยอรมันยังคงกำหนดให้ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ โดยผู้ผลิตต้องพิสูจน์หักล้างว่า ไม่มีความผิดปกติเกิดขึ้นเมื่อมีการผลิต ยกเว้นในกรณีผลิตภัณฑ์ยา ซึ่งกฎหมายได้กำหนดความรับผิดเด็ดขาดไว้ให้ผู้ผลิตต้องรับผิดโดยผู้เสียหายไม่ต้องสืบถึงเหตุแห่งความเสียหาย ศาลได้วางแนวไว้ในเรื่องหน้าที่ติดตามเฝ้าระวังความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นในผลิตภัณฑ์ การกำหนดเพดานค่าเสียหายที่โจทก์สามารถเรียกให้ชดใช้ให้ การยกเว้นไม่รวมสินค้าเกษตรและของเล่นเด็กเข้าไว้ในกฎหมายฉบับนี้ การถือว่าความเสียหายเกิดจากชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ ถือว่าเป็นความเสียหายเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดแก่ผลิตภัณฑ์นั่นเอง การรับรองสิทธิเรียกค่าเสียหายในการรักษาพยาบาล ค่าสูญหายความสามารถในการทำงาน แต่ไม่มีบทบัญญัติให้ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายที่มีต่อจิตใจหรือความเจ็บปวดได้³⁰

2) ระบบศาล

ระบบศาลในประเทศเยอรมันนั้น ไม่มีระบบศาลทำหน้าที่วินิจฉัยคดีทุกๆ ประเภท รวมอยู่ในศาลประเภทเดียวกัน (Keine einheitliche Gerichtsbarkeit) ซึ่งกฎหมายบัญญัติของแต่ละประเทศนั้น จะมีศาลทำหน้าที่วินิจฉัยคดีตามกฎหมายสารบัญญัตินั้นๆ ปัจจุบันประเทศเยอรมันมีศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีเฉพาะด้าน โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่³¹

³⁰ สุขุม สุภนิคย์. คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์. หน้า 37.

³¹ ปุณณะ จงนิมิตสถาพร. เล่มเดิม. หน้า 34.

(1) ศาลรัฐธรรมนูญ (die Verfassungsgerichtsbarkeit) ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของขอบเขต สิทธิและหน้าที่ขององค์กรสูงสุดของสหพันธรัฐ

(2) ศาลปกครอง (die Verwaltungsgerichtsbarkeit) ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับข้อโต้แย้งทางกฎหมายมหาชน ระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐกับเอกชน

(3) ศาลสังคม (die Sozialgerichtsbarkeit) ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิที่จะได้รับเงินบำนาญ อันเป็นผลมาจากกฎหมาย ประกันสังคม กฎหมายวิธีพิจารณาความ คือ รัฐบาลบัญญัติว่าด้วยศาลสังคม (SGG)

(4) ศาลภาษีอากร (die Finanzgerichtsbarkeit) ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับคดีภาษีอากรซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับของไทย

(5) ศาลแรงงาน (die Arbeitsgerichtsbarkeit) ทำหน้าที่ในการตัดสินเกี่ยวกับคดีแรงงาน กฎหมายวิธีพิจารณาความที่เป็นหลัก คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยศาลแรงงาน

(6) ศาลปกติ (die Sog. Ordentliche Gerichtsbarkeit) ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา เช่น ศาลแขวงซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความที่เป็นหลัก คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ZPO) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งของไทยก็จะมีศาลแพ่ง และศาลอาญา แยกออกจากกันต่างหาก นอกจากนี้ ศาลปกติยังทำหน้าที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับการฟ้องหย่าและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว และการสมรส โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของศาลแขวง

3) การพิจารณาคดี

ระบบการพิจารณาคดีของประเทศเยอรมันจะมีกระบวนการพิจารณาคดีแบบเร่งรัด (das beschleunigte Verfahren) ซึ่งมีจุดเด่น คือ มีระบบการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว แต่อาจต้องถูกแลกมาด้วยการสูญเสียรูปแบบบางส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีไป ใช้การพิสูจน์ที่ไม่มีควมสลับซับซ้อน ซึ่งในทางปฏิบัติก็ได้มีการนำกระบวนการพิจารณาคดีแบบดังกล่าวมาใช้บ่อยๆ และประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี ในกรณีที่คำให้การรับสารภาพเป็นที่น่าเชื่อถือ จึงทำให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป

นอกจากนี้ ลักษณะพิเศษของการพิจารณาพิพากษาคดีแบบเร่งรัด นอกจากจะใช้กับคดีที่มีลักษณะที่ไม่สลับซับซ้อนและรวดเร็วกว่าการดำเนินคดีแบบปกติทั่วไปแล้ว การพิจารณาคดีแบบเร่งรัดของประเทศเยอรมันยังมีจุดเด่น ดังนี้³²

³² แหล่งเดิม.

(1) สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ โดยไม่ต้องยื่นคำฟ้องเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้า ก่อน (มาตรา 417, 417 III)

(2) ไม่มีคำสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจะถูกลบเลิกไปทั้งหมด (มาตรา 418 I)

(3) ระยะเวลาในการแจ้งวันนัดสืบพยาน (die Ladungsfrist) ให้จำเลยทราบภายใน 24 ชั่วโมงเท่านั้น (มาตรา 418 II 3) และแจ้งวันนัดสืบพยาน ศาลไม่ถือเป็นเรื่องที่สำคัญหรือจำเป็น ถ้าหากผู้ถูกกล่าวหาสมัครใจที่จะนำมาศาล (มาตรา 418 II 1)

(4) ในกรณีที่เป็นที่คาดหมายว่าศาลจะไม่ลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 6 เดือน ในกรณีดังกล่าวจะต้องมีการแต่งตั้งทนายความให้จำเลย

(5) การสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ และผู้ถูกกล่าวหาพร้อม สามารถทำได้โดยการอ่านคำให้การ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากจำเลย ทนายจำเลย และพนักงานอัยการเท่าที่บุคคลดังกล่าวจะมีตัวอยู่ในชั้นสืบพยาน (มาตรา 420 III)

4) การเยียวยาในทางกฎหมาย

ผลในทางกฎหมายของการเยียวยาในทางกฎหมายมี 2 ประการ คือ³³

(1) ผลในทางชะลอสภาพเด็ดขาดของกฎหมาย กล่าวคือ การเยียวยาทางกฎหมายที่ยื่นภายในกำหนดลูกรูปแบบ จะเป็นการชะลอสภาพเด็ดขาดของกฎหมายในทุกรูปแบบ

(2) ผลในการให้กระบวนการพิจารณาเข้าสู่การวินิจฉัยของศาลที่สูงกว่าสำหรับรูปแบบของการเยียวยาทางกฎหมายมี 3 รูปแบบด้วยกัน คือ การอุทธรณ์ (Berufung) การฎีกา (Revision) การคัดค้านคำสั่งศาล (Beschwerde)

5) การอุทธรณ์

การอุทธรณ์ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาโดยหลักแล้ว จะเป็นการอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นแรก ซึ่งหากเป็นคดีแพ่งจะเป็นไปตามมาตรา 511 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ZPO) ส่วนคดีอาญาจะเป็นไปตามมาตรา 312 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (StPO) ซึ่งหลักในการอุทธรณ์จะแตกต่างจากการฎีกาในแง่ที่ว่า การอุทธรณ์เป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่ง ในคดีแพ่งเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว³⁴ สำหรับวิธีการอุทธรณ์โดยหลักแล้วจะอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ เป็นกรณีที่กฎหมายอนุญาตให้อุทธรณ์ได้ ทำตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 518 ZPO, 312 StPO) และภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งคำพิพากษาดังกล่าวจะต้องเป็นผลร้ายแก่ผู้ยื่น

³³ แหล่งเดิม.

³⁴ แหล่งเดิม.

อุทธรณ์ด้วย (Beschwer) ในคดีแพ่งผู้ที่จะได้แย้งหรือไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลชั้นต้นจะต้องอุทธรณ์ 1 เดือนนับแต่วันที่ได้ส่งคำพิพากษา (516 ZPO) นอกจากนี้ การอุทธรณ์ในคดีแพ่งได้นั้นต้องมีจำนวนทุนทรัพย์มากกว่า 600 ยูโร ซึ่งถือว่ามีกำหนดวิธีการอุทธรณ์ในลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั่นเอง

6) การฎีกา

การฎีกา (Revision) ในคดีแพ่ง ตามกฎหมายเยอรมันนั้น จะฎีกาได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และถือเป็นการฎีกาคัดค้านคำพิพากษาที่อุทธรณ์มาจากศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ การฎีกาจะทำได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของการฎีกา กล่าวคือ

(1) จำนวนทุนทรัพย์ต้องมากกว่า 60,000 DM ขึ้นไป (มาตรา 546 (1) ZPO) หรือทุนทรัพย์ไม่เกิน 60,000 DM แต่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ฎีกา โดยศาลต้องระบุเหตุผลไว้ในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และต้องปรากฏว่าเมื่อฎีกาแล้ว จะทำให้แล้วของคำพิพากษาที่ศาลฎีกาได้วางแนวไว้ต่างไปจากเดิม

(2) คำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นผลร้ายต่อผู้ยื่นฎีกา และการได้ฎีกาภายในระยะเวลาและรูปแบบที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งได้ให้เหตุผลในการฎีกาตามกฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ การให้เหตุผลในการฎีกา จะต้องระบุไว้ในคำฟ้องฎีกาโดยต้องบรรยายให้เห็นว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ชอบอย่างไร และขอให้ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ รวมทั้งต้องบรรยายให้เห็นข้อกฎหมายข้อใดที่ศาลอุทธรณ์ตีความข้อกฎหมายผิด ซึ่งข้อกฎหมายดังกล่าวศาลอุทธรณ์ได้นำมาใช้ในการตัดสินคดี

(3) ศาลฎีกาอาจปฏิเสธได้หากเป็นฎีกาในข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระสำคัญและเป็นฎีกาที่ไม่มีโอกาสที่จะชนะ

(4) หากทุนทรัพย์ไม่ถึงต้องรับอนุญาตให้ฎีกา เช่น ในคดีแพ่ง คำอนุญาตให้ฎีกาหากศาลอุทธรณ์นั้น ศาลฎีกาจะต้องถูกผูกมัดตามคำขออนุญาตให้ฎีกาดังกล่าว

ปัจจุบัน การฎีกาโดยใช้ทุนทรัพย์เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยนั้น ได้ยกเลิกแล้วตามมาตรา 543 ZPO ที่แก้ไขใหม่เมื่อเดือนธันวาคม 2001

7) การคัดค้านคำสั่งศาล

การคัดค้านคำสั่งศาลจะเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้ในทุกๆ สาขาของกฎหมาย ซึ่งโดยหลักแล้วจะเป็นกรณีที่ศาลในลำดับชั้นที่สูงขึ้นไปจะทำการตรวจสอบคำวินิจฉัยของศาลที่ถูกคัดค้าน โดยมีหลักการที่สำคัญคือ การคัดค้านคำสั่งของศาลจะเป็นกรณีที่เป็นการคัดค้านคำสั่งของศาล เฉพาะที่เป็นข้อยกเว้นเท่านั้นที่เป็นการคัดค้านคำพิพากษาของศาล (มาตรา 567 (1) ZPO)

3.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาปกครองแบบสหรัฐอเมริกา มีรัฐบาลกลางทำหน้าที่ในการปกครองประเทศและแต่ละมลรัฐก็จะมีรัฐบาลแห่งมลรัฐทำหน้าที่ปกครองในระดับรัฐ ดังนั้นการคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีทั้งในระดับมลรัฐและระดับสหพันธรัฐ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกฎหมายเฉพาะในแต่ละมลรัฐ ซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่หลักการสำคัญมิได้มีความแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะในแง่ของการกำหนดนโยบายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ส่วนมาตรการทางกฎหมายในระดับสหพันธรัฐที่มีผลบังคับให้ใช้ในทุกรัฐ ในแต่ละมลรัฐก็ต้องบัญญัติกฎหมายในส่วนนั้น ในกฎหมายรัฐของตนเองด้วย ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกาเป็นแบบสหพันธรัฐ ดังนั้น ระบบการปกครองผู้บริโภคโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย จึงมีทั้งในระดับสหพันธรัฐ และระดับมลรัฐ

1) ในระดับสหพันธรัฐ

การคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกาควบคุมโดยองค์กรอิสระที่เรียกว่าคณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐหรือ Federal Trade Commission-FTC ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้มาจากการแต่งตั้งของประธานาธิบดี จะต้องได้รับการรับรองจากสภาสูง อยู่ในวาระการดำรงตำแหน่งได้ 7 ปี และต้องมาจากสมาชิกพรรคการเมืองต่างพรรคกัน ไม่มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจและการรับจ้างใดๆ ประธานาธิบดีมีหน้าที่เลือกประธานคณะกรรมการ และมีอำนาจถอดถอนกรรมการออกจากตำแหน่งได้ Federal Trade Commission-FTC จัดตั้งขึ้นตาม Federal Trade Commission Act 1914 มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรมหรือการหลอกลวง (Unfair or Deceptive Acts or Practices) โดยมีอำนาจวินิจฉัยสั่งการในการปกครองทั่วไป เช่น การนับ ชั่ง ตวง วัด ตรวจสอบสินค้าและเก็บ หรือนำสินค้าในปริมาณที่สมควรไปเป็นตัวอย่างเพื่อพิจารณาทดสอบ โดยไม่ต้องชำระราคาสินค้า คั้น ยืดหรืออัดสินค้า เป็นต้น³⁵

2) ในระดับมลรัฐ

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในระดับมลรัฐ ย่อมมีรายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในมลรัฐนั้นๆ เป็นการเฉพาะ ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันไปแล้วแต่โครงสร้างและมาตรการทางกฎหมายแต่ละมลรัฐที่จะนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยจะต้องคำนึงถึงลักษณะและการจัดรูปแบบขององค์กรว่า รูปแบบใดจะเหมาะสมกับกฎหมายที่บัญญัติไว้และการใช้กฎหมายรวมทั้งโครงสร้างกฎหมายในการบังคับใช้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในสหรัฐอเมริกามี

³⁵ นิโรช เจริญประกอบ. (2521). การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค. หน้า 22-23.

ถึง 43 มลรัฐ ที่ให้อำนาจแก่ State Attorney General แต่เพียงผู้เดียวในการบังคับใช้กฎหมายบางมลรัฐให้ State Attorney General ใช้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค บางมลรัฐก็ตั้งหน่วยงานขึ้นมาเฉพาะเพื่อให้อำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคต่างหากจาก State Attorney General ด้วย อย่างไรก็ตาม หลักการสำคัญของการมอบอำนาจให้องค์กรของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายคือ จะต้องให้องค์กรนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนทั่วไป (General Investigations) และมีอำนาจในการออกหมายเรียกต่างๆ ได้ (Tto Issue Subpoenas) เช่น ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของมลรัฐ Tennessee (The Tennessee Consumer Protection Act) ได้กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาใช้กฎหมาย ได้แก่ The Division of Consumer Affairs และ Tennessee Attorney General,s Office

การให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภคมีความจำเป็นมาก เนื่องจากเป็นที่เห็นได้ชัดว่า ผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการได้ตลอดเวลา กฎหมายในแต่ละมลรัฐจึงให้อำนาจแก่รัฐ ซึ่งในสหรัฐอเมริกา มีคำร้องเรียน กล่าวโทษ ร้องทุกข์และฟ้องคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิผู้บริโภคเป็นอย่างมากในแต่ละมลรัฐ จึงทำให้หน่วยงานของรัฐพยายามบรรเทาภาระในการดำเนินคดีในการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีบทบาท วิธีการหนึ่ง คือ การใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation Mode) ซึ่งในมลรัฐ Illinois ได้ตั้งแผนกขึ้นใน Attorney General Office ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หน่วยงานนี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบข้อร้องเรียนของผู้บริโภค หากพบว่ามิใช่ของหน่วยงานนั้น จะเข้าไปแทรกแซงได้จะทำการแทรกแซงด้วยการส่งหนังสือหรือข้อเรียกร้องไปยังผู้ประกอบการที่ละเมิดสิทธิของผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการชดเชยเยียวยาหรือชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภค หากผู้ประกอบการยินยอมปฏิบัติตามหนังสือและข้อเรียกร้องซึ่งเป็นที่พอใจแก่ผู้บริโภคแล้ว ข้อเรียกร้องก็จะเป็นอันระงับไปในรูปแบบของการตกลงยอมความนอกศาล³⁶

กล่าวโดยสรุปแล้ว ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น กฎหมายของสหพันธรัฐ Federal Law มีบทบาทมากในการควบคุมคุณภาพตลาดให้มีการแข่งขันที่แท้จริงและเป็นธรรม ตลาดของสหรัฐอเมริกาคือเป็นตลาดคหิมา คู่แข่งในตลาดมีมากมาย การดูแลให้สภาวะตลาดเป็นปกติตามกลไกของตลาดตามธรรมชาติ ทำให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองโดยอัตโนมัติ องค์กรของรัฐทำหน้าที่กำกับดูแลติดตามและออกกฎเกณฑ์บังคับใช้ และเป็นโจทก์และจำเลยในศาล หากมีการโต้แย้งคดีหรือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำที่กระทบถึงตลาดการแข่งขัน และผู้บริโภค

³⁶ ศรีนัย ศรีนัยสุนทร. (2549). วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล. หน้า 62.

(1) หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภค

หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกา มีทั้งหน่วยงานในระดับมลรัฐและในระดับสหพันธรัฐ ในระดับสหพันธรัฐ หน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ สำนักคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการการค้าแห่งสหพันธรัฐ (The Bureau of Consumer Protection, The Federal Trade Commission) โดยหน่วยงานดังกล่าวได้แบ่งออกเป็น 7 หน่วยงาน ได้แก่

- ก. กองปฏิบัติด้านโฆษณา (The Division of Advertising Practices)
- ข. กองบังคับใช้กฎหมาย (The Division of Enforcement)
- ค. กองปฏิบัติด้านการเงิน (The Division of Financial Practices)
- ง. กองปฏิบัติด้านการตลาด (The Division of Marketing Practices)
- จ. กองแผนงานและข้อมูล (The Division of Planning and Information)
- ฉ. กองคุ้มครองผู้บริโภคระหว่างประเทศ (The International Division of Consumer Protection)
- ช. สำนักงานผู้บริโภคและการศึกษาธุรกิจ (The Office of Consumer and Business Education)

สำนักคุ้มครองผู้บริโภคมีหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภคจากการหลอกลวงหรือการฉ้อฉลของผู้ประกอบธุรกิจต่อผู้บริโภค สำนักคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ออกโดยสภาองเกรสหลายฉบับ การดำเนินคดีในศาล การให้การศึกษาค้นคว้าสารแก่ผู้บริโภค นอกจากนี้สำนักคุ้มครองผู้บริโภคยังทำหน้าที่รายงานสภาองเกรสและหน่วยงานอื่นของรัฐถึงผลกระทบของกฎหมายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคด้วย

ส่วนสำนักคุ้มครองผู้บริโภคในมลรัฐจะเป็นหน่วยงานหนึ่งในสำนักงานอัยการสูงสุดของแต่ละมลรัฐ ซึ่งตามกฎหมายแล้วจะมีอำนาจในการสืบสวน สอบสวนถึงการค้า การเงิน และการกระจายสินค้าและบริการไปยังผู้บริโภค ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคและนำเสนอรายงานวิจัยดังกล่าวออกสู่สาธารณะ ให้คำแนะนำและเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้บริโภค รวมไปถึงการพัฒนา นโยบายในการคุ้มครองผู้บริโภค สืบสวนสอบสวนถึงการฉ้อฉลหลอกลวงในการขายสินค้าหรือบริการและทำการปราบปรามการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเหล่านั้น สนับสนุนการศึกษาของผู้บริโภคและเผยแพร่ถึงการกระทำที่เป็นการฉ้อฉล หลอกลวง และการแจ้งข้อความที่ไม่ตรงความเป็นจริงต่อผู้บริโภค

เมื่อสำนักคุ้มครองผู้บริโภคได้รับคำร้องทุกข์หรือได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้ว สำนักคุ้มครองผู้บริโภคได้รับอำนาจในการดำเนินการทางกฎหมายต่อบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรม การหลอกลวงในการโฆษณาหรือขายสินค้าหรือ

บริการที่เกิดขึ้นในมลรัฐ สำนักคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้ทำการไกล่เกลี่ยขึ้นเพื่อหาทางเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคด้วยอีกทางหนึ่ง

(2) วิธีพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภค

ระบบศาลรัฐบาลกลางสหรัฐประกอบด้วย 94 ศาลใน 50 มลรัฐ โดยศาลทั้ง 94 ศาลจะกระจายอยู่ตามมลรัฐต่างๆ ในแต่ละมลรัฐอาจมีมากกว่าหนึ่งศาลก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากร

ศาลรัฐบาลกลางจะมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างพลเมืองของแต่ละรัฐ หรือข้อพิพาทระหว่างพลเมืองสหรัฐกับพลเมืองของประเทศอื่น³⁷ ส่วนอำนาจในการพิจารณาคดีตามกฎหมายท้องถิ่นของแต่ละมลรัฐในส่วนของการคุ้มครองผู้บริโภค ผู้บริโภคอาจดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคทั้งตามกฎหมายของสหพันธรัฐ หรือกฎหมายของมลรัฐ ทั้งกรณีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจอาจเป็นพลเมืองคนละรัฐกัน คดีคุ้มครองผู้บริโภคจึงอาจขึ้นสู่ศาลของมลรัฐก็ได้ การพิจารณาคดีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับคดีคุ้มครองผู้บริโภคในศาลมลรัฐมักจะเป็นคดีโมเสเร่ ซึ่งในแต่ละมลรัฐอาจมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างกันไปในรายละเอียดบ้าง จึงขอเลือกวิธีพิจารณาคดีของศาลในมลรัฐวอชิงตันมาศึกษา โดยมีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

หากผู้บริโภคตัดสินใจที่จะดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริโภคสามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลแขวงเพื่อให้การดำเนินคดีโมเสเร่ โดยผู้ฟ้องคดีจะต้องมาปรากฏตัวต่อศาลพร้อมทั้งต้องแจ้งชื่อ ที่อยู่ ของผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องการดำเนินคดี โดยผู้ฟ้องคดีจะต้องกรอกเอกสารต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ศาลจัดให้ นอกจากนี้ผู้ฟ้องคดียังสามารถฟ้องคดีผ่านทางจดหมายลงทะเลเบียนก็ได้ ผู้บริโภคมีสิทธิร้องขอให้ศาลดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เพราะจะทำให้ทุกฝ่ายพอใจในข้อตกลง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนได้รับความเป็นธรรม ส่วนการไกล่เกลี่ย คืออะไรนั้นสามารถให้ความหมายได้ดังนี้

Black's Law Dictionary ให้ความหมายของ Mediation คือ การแทรกแซง หรือ สอดแทรกของบุคคลที่สาม เพื่ออยู่ระหว่างกลางทั้งสองฝ่ายที่มีข้อพิพาท เพื่อจูงใจให้บุคคลที่มีข้อพิพาทปรับเปลี่ยน หรือตกลงกันในปัญหาข้อพิพาท โดยกระทำเป็นกลางหรือบุคคลที่เป็นกลาง Christopher W.M. ให้ความเห็นว่า การไกล่เกลี่ย หมายถึง การแทรกแซงของบุคคลที่สามที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือคู่กรณีด้วยใจสมัคร และสามารถตกลงกันในปัญหาความขัดแย้งร่วมกันได้ ส่วนบุคคลที่มีสิทธิฟ้องคดีโมเสเร่อาจเป็นบุคคลธรรมดา ห้าง

³⁷ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา, มาตรา 3.

หุ้นส่วนหรือบริษัทก็ได้ แต่คดีต้องเป็นคดีที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 4,000 เหรียญสหรัฐ และในมลรัฐวอชิงตันการฟ้องคดีโมเสเรผู้ฟ้องคดีจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล 25 เหรียญสหรัฐ และอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ เพิ่มเติมบ้าง

คดีโมเสเรนั้นจะได้รับการพิจารณาภายใน 40-90 วัน หลังจากยื่นฟ้องโดยศาลจะนัดวันพิจารณาหลังจากที่มีการยื่นฟ้อง ซึ่งภายในวันเดียวกันนั้นอาจมีคดีอื่นๆ ที่ศาลนัดพิจารณาในวันเดียวกันก็ได้ โดยปกติแล้วคดีโมเสเรคู่ความจะต้องไม่มีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี เว้นแต่ศาลจะอนุญาต คู่ความอาจจะปรึกษาทนายความได้ก่อนหรือหลังพิจารณาคดีเท่านั้น การพิจารณาคดีโมเสเรเป็นการพิจารณาที่ไม่เป็นทางการ ศาลจะถามถึงข้ออ้างของโจทก์ก่อนแล้วให้จำเลยอธิบายแก้ข้อหาของโจทก์โดยในระหว่างนั้นศาลจะถามหรือซักข้ออ้างของโจทก์หลังจากที่ศาลได้ฟังคู่ความทั้งสองฝ่ายแล้ว ศาลจะอ่านคำพิพากษาและลงชื่อในคำพิพากษาพร้อมทั้งส่งให้คู่ความ ซึ่งหากจำเลยไม่มาศาลในวันที่มีการพิจารณา ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีและให้โจทก์ได้รับชำระเงินตามที่โจทก์พิสูจน์ได้ตามฟ้องรวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดี แต่ถ้าโจทก์ไม่มาศาล ศาลจะพิพากษายกฟ้อง แต่โจทก์ก็สามารถยื่นฟ้องใหม่ได้หากมีเหตุอันควรที่มาศาลไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อโจทก์ชนะคดี โจทก์อาจไม่ได้รับชำระเงินค่าเสียหายในทันที ศาลแขวงจะไม่เรียกเก็บเงินตามฟ้องให้โจทก์ หากไม่มีการชำระเงินภายใน 30 วันหลังมีคำพิพากษา หรือไม่มีการชำระเงินภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา โจทก์จะต้องยื่นคำร้องเป็นหนังสือเพื่อให้อายัดหรือยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในการนี้โจทก์จะต้องเสียค่าธรรมเนียม 20 เหรียญสหรัฐ เมื่อได้มีการชำระเงินตามคำพิพากษาแล้ว โจทก์จะต้องแจ้งต่อศาลเป็นหนังสือว่าได้มีการปฏิบัติตามชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว โจทก์หรือจำเลยที่ฟ้องแย้งไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ หากคดีมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 1,000 เหรียญสหรัฐ และคู่ความไม่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ หากคดีมีทุนทรัพย์น้อยกว่า 250 เหรียญสหรัฐ หากมีการอุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลสูง ในการพิจารณาจะต้องเป็นไปตาม Revised Code of Washington (RCW) โดยอุทธรณ์จะพิจารณาจากสำนวนที่พิจารณาไปแล้วในศาลแขวง และคู่ความต้องอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่มีการอ่านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ขั้นตอนในการอุทธรณ์คำพิพากษา

(1) คำอุทธรณ์ให้ยื่นต่อศาลแขวง โดยต้องทำเป็นหนังสือตามรูปแบบที่ศาลกำหนด

(2) ผู้อุทธรณ์จะต้องส่งเนาอุทธรณ์ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งพร้อมทั้งคำฟ้องหรือคำให้การในศาลแขวง

(3) ชำระค่าธรรมเนียมในการอุทธรณ์ 200 เหรียญสหรัฐ พร้อมทั้งวางเงินประกันเป็นจำนวนสองเท่าของทุนทรัพย์ต่อศาลอุทธรณ์ และเมื่อผู้อุทธรณ์ได้วางเงินดังกล่าวแล้ว ผู้อุทธรณ์จะมีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งทุเลาการบังคับคดีได้

(4) ผู้อุทธรณ์จะต้องชำระค่าธรรมเนียมในการเตรียมการของศาลแขวง โดยเจ้าหน้าที่ศาลจะส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายใน 14 วัน

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในสหรัฐอเมริกาจะเป็นไปตาม Federal Rule of Civil Procedure ซึ่งใน Rule 23 ได้กำหนดเงื่อนไขในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีเงื่อนไขเบื้องต้น คือ สมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาจฟ้องคดีโดยเป็นคู่ความในนามของสมาชิกของกลุ่มทั้งหมดได้ โดยมีเงื่อนไขดังนี้

(1) จำนวนสมาชิกของกลุ่มมีจำนวนมาก และสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มเข้าเป็นโจทก์ร่วมกันในคดีจะเกิดความไม่สะดวกในทางปฏิบัติ

(2) คดีมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงซึ่งเป็นเรื่องเดียวกัน

(3) ข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ของสมาชิกในกลุ่มจะต้องเป็นข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้

(4) คู่ความที่เป็นผู้แทนสามารถปกป้องประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องมีหลักเกณฑ์เพิ่มเติมจากที่ระบุไว้ในข้างต้น คู่ความจึงจะดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ ดังนี้ หากมีการแยกดำเนินคดีโดยสมาชิกของกลุ่มอาจก่อให้เกิดความเสียหายในการพิจารณาและพิพากษาของศาลที่แตกต่างกันต่อบุคคลใดในกลุ่ม และก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในกระบวนการพิจารณาต่อคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม และการพิจารณาคดีจะกระทบกระเทือนกับประโยชน์ของสมาชิกที่มีใช้ประเภทเดียวกับที่คู่ความเป็นผู้แทน ในการฟ้องคดีคู่ความในคดีหรือบุคคลที่มีใช้คู่ความในคดีรักษาผลประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้จะต้องปรากฏว่าคู่ความฝ่ายตรงข้ามได้กระทำการหรือปฏิเสธที่จะกระทำการใดๆ ในเรื่องที่เป็นการโต้แย้งสิทธิต่อบุคคลในกลุ่ม อันเป็นผลให้ศาลจะมีคำสั่งห้ามหรือบังคับในลักษณะเดียวกันต่อกลุ่มทั้งหมด และศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงของกลุ่มมีความสำคัญมากกว่าปัญหาที่กระทบต่อสมาชิกแต่ละคน และการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีเดียวที่ดีกว่าวิธีอื่นในการพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ปัญหาที่ศาลเห็นว่าอาจจะเกิดขึ้นได้แก่ ปัญหาผลประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่มในการควบคุมการแยกฟ้องร้องคดีหรือแยกต่อสู้คดีเป็นรายบุคคล ปัญหาการกำหนดขอบเขตและสภาพแห่งคดีที่เกี่ยวกับข้อโต้แย้งที่สมาชิกของกลุ่ม

ได้ฟ้องหรือถูกฟ้องไปแล้วไม่ประสงค์ในการดำเนินคดีในเขตศาลหนึ่งศาลใดโดยไม่สอดคล้องกัน และปัญหาอื่นที่อาจพบในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การที่ศาลจะมีคำสั่งว่า จะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ ศาลจะต้องมีคำสั่งทันทีที่ปฏิบัติได้หลังจากมีการนำคดีแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นสู่ศาล คำสั่งศาลให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่อนุญาต อาจเป็นคำสั่งอนุญาตหรือไม่ อนุญาตที่มีเงื่อนไขและอาจมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงก่อนมีคำพิพากษาในเนื้อหาของคดีก็ได้ หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะต้องแจ้งไปยังสมาชิกของกลุ่มให้รับทราบด้วยวิธีการส่งหนังสือบอกกล่าวที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ รวมทั้งหนังสือบอกกล่าวเป็นรายบุคคลแก่สมาชิกของกลุ่มทุกคนที่สามารถระบุตัวได้ และจะต้องบอกรายละเอียดต่างๆ ให้ชัดเจน คำพิพากษาที่จะมีขึ้นนั้นไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษ จะมีผลผูกพันสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มที่ไม่ได้ร้องขอให้ศาลตัดคนออกจากกลุ่ม และสมาชิกคนใดซึ่งไม่ได้ร้องขอให้ตัดออกจากกลุ่มอาจจะแต่งตั้งนายเพื่อทำหน้าที่แทนได้ในส่วนของคำพิพากษานั้น คำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกในกลุ่มหรือไม่สามารถแยกพิจารณาได้เป็นสองกรณี คือ กรณีแรกคำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มหากดำเนินคดีแยกกันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิกและกรณีต้องการให้ศาลมีคำสั่งบังคับในลักษณะเดียวกันทั้งกลุ่มตามมาตรา 23 (b) (1) และ (2) ตามลำดับ คำพิพากษาจะมีผลผูกพันรวมถึงบุคคลที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม ส่วนอีกกรณีหนึ่งเป็นคำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีที่ศาลเห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงของกลุ่มต้องดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นผลดีกว่าตามมาตรา 23 (b) (3) ในกรณีนี้ไม่ว่าคำพิพากษาจะเป็นคุณต่อสมาชิกในกลุ่มหรือไม่ คำพิพากษาจะมีผลผูกพันรวมถึงผู้ที่ได้รับการส่งหนังสือบอกกล่าวของศาลตามมาตรา 23 (c) (2) แล้ว เว้นแต่ผู้ที่ได้รับหนังสือบอกกล่าวจะร้องขอให้ตัดคนออกจากกลุ่ม

อนึ่ง เมื่อศาลเห็นสมควรอาจมีการขึ้นหรือดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะก็ได้ และกลุ่มใหญ่อาจถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อย และในแต่ละกลุ่มย่อยจะถือเสมือนเป็นกลุ่มหนึ่งก็ได้

หลังจากที่มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งระหว่างพิจารณาโดยศาลอาจมีคำสั่งตามสมควรดังต่อไปนี้ได้

(1) กำหนดแนวทางในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือกำหนดมาตรการป้องกันการซ้ำซ้อน

(2) เพื่อปกป้องสมาชิกของกลุ่ม หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเที่ยงธรรมกำหนดให้มีการส่งหนังสือบอกกล่าวแก่สมาชิกบางคนหรือทั้งหมด ในแต่ละขั้นตอนของการพิจารณาหรือกำหนดระยะเวลาในการมีคำพิพากษาหรือให้โอกาสแก่สมาชิกที่จะแสดงให้เห็นว่า

การพิจารณาโดยผู้แทนเป็นธรรมและเพียงพอ การเข้าร้องสอดและเสนอข้อเรียกร้องหรือข้อต่อสู้ หรือ โดยเข้ามาเป็นคู่ความในคดีโดยตรง

(3) กำหนดเงื่อนไขของการเป็นคู่ความผู้แทน หรือผู้ร้องสอด

(4) กำหนดให้มีการแก้คำฟ้องหรือคำให้การ เพื่อขจัดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับ ประเด็นและของคู่ความที่ไม่มีผู้แทนและให้ดำเนินการตามนั้น

(5) ให้ดำเนินการในกระบวนการพิจารณาแบบเดียวกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดี แบบกลุ่ม คือเมื่อ โจทก์ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มการถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และเมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวแล้ว ศาลจะมี คำสั่งให้โจทก์ส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกของกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มร้อง สอดเข้ามาเพื่อรักษาสิทธิของตน เนื่องจากการฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นการปกป้องผลประโยชน์ ของสมาชิกทุกคน การจะให้ถอนฟ้องหรือประนีประนอมยอมความนั้นจะกระทบกระเทือนต่อ สิทธิของสมาชิกกลุ่มโดยส่วนรวม ดังนั้นจึงให้ศาลเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองความยุติธรรม แต่ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คำพิพากษาจะผูกพันเฉพาะบุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม เท่านั้น ส่วนบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกคำพิพากษาก็ไม่มีผลไปถึง ซึ่งในสหรัฐอเมริกา ยังมีบทบัญญัติใน Section 19 ของ the FTC Act 15 U.S.C. 57b ที่ให้อำนาจศาลที่จะมีคำสั่งอุปกรณ์ เพื่อป้องกันหรือเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลใดๆ ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของ FTC Act ได้ด้วย ซึ่งคำพิพากษาผูกพันไปถึงบุคคลภายนอกคดีที่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ได้รับความเสียหาย เช่นเดียวกับผู้บริโภคที่เป็น โจทก์ฟ้องคดีได้ด้วย นอกจากนี้หลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังกล่าวแล้วการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายในทางละเมิดที่เกิดจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ภายใต้ กฎหมาย The Uniform Commercial Code หรือ U.C.C. ของสหรัฐอเมริกา โจทก์เพียงนำเสนอให้ได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่เป็นเหตุแห่งความเสียหายนั้นมีความชำรุดบกพร่อง เมื่อจำหน่ายออกสู่ตลาด และ ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นเกินกว่าการใช้ตามปกติ กับทั้งมีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายกับ ความผิดปกติ หรือชำรุดบกพร่องของผลิตภัณฑ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งความผิดปกติในผลิตภัณฑ์ เป็นผลให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายและสิ่งผิดปกติที่ จำเลยต้องรับผิดชอบ และ โจทก์พิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ซึ่งโจทก์ไม่ต้องนำเสนอ ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อเป็นการผลักระการพิสูจน์ไปยังผู้ประกอบธุรกิจ

ในปี ค.ศ. 1995 รัฐสภาได้ผ่านการพิจารณาร่างกฎหมาย Product Liability Fairness Act of 1995 อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 2 พฤษภาคม 1996 ประธานาธิบดีคลินตันได้ใช้สิทธิ คัดค้านร่างกฎหมายฉบับนี้ ด้วยเหตุผลว่า ไม่ให้ความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคในแง่การชดใช้

ค่าเสียหาย เพราะมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิของผู้เสียหายที่ไม่เป็นกรรม ไม่อาจกล่าวได้ว่าแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้นแต่อย่างไร ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการช่วยให้ผู้กระทำผิดพ้นจากความรับผิดชอบได้ง่ายขึ้น จนบัดนี้ ยังไม่มีความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ในระดับสหพันธรัฐแต่อย่างไร³⁸ คดีความผิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เพื่อความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ หากโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยรู้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความบกพร่อง หรือละเลยที่จะป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์นั้น วัตถุประสงค์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษมีดังนี้³⁹

(1) เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน ที่จำเลยกระทำละเมิดสิทธิของโจทก์หรือผู้บริโภค นอกเหนือจากค่าเสียหายตามปกติที่โจทก์ได้รับ

(2) เพื่อทดแทนความเสียหาย โดยกำหนดเอาผลประโยชน์หรือกำไรที่จะได้รับการกระทำละเมิดที่ทำให้ผู้กระทำต้องได้ผลประโยชน์จรรายขึ้นจากการกระทำ แต่เป็นการก่อความเสียหายโดยไม่ยุติธรรม วัตถุประสงค์นี้มาจากหลักทฤษฎีที่เรียกว่า Theory Unjust Enrichment

(3) เพื่อเป็นการลงโทษและยับยั้งการกระทำผิด ศาลในสหรัฐอเมริกากำหนดให้มีการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษในกรณีดังต่อไปนี้⁴⁰

(1) ผู้ประกอบธุรกิจรู้ว่าสินค้านั้นมีอันตราย และรู้วิธีที่จะลดความเป็นอันตรายนั้นลงจนถึงระดับที่ยอมรับได้โดยทั่วไป

(2) ผู้ขายรู้ว่าสินค้านั้นเป็นอันตรายแต่ปิดบังซ่อนเร้นไว้ หรือ

(3) ภายหลังที่ได้พบว่าสินค้ามีความบกพร่อง แต่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสม เช่น ไม่แจ้งให้ผู้ขายสินค้าและผู้บริโภคทราบถึงเหตุดังกล่าว เป็นต้น

³⁸ สุขุม สุภนิตย์ ค เล่มเดิม. หน้า 73.

³⁹ พินิจ นิติวิทยาเทพ. (2549). *มาตรการเยียวยาความเสียหายต่อบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม*. หน้า 52.

⁴⁰ สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” *วารสารนิติศาสตร์*, 33, 4. หน้า 697.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคของประเทศไทย

การละเมิดสิทธิของผู้บริโภคได้เกิดขึ้นมานานแล้ว เนื่องจากมีผู้ประกอบการบางรายที่ได้ผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น โดยวิธีการลดต้นทุนในการผลิตให้มากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันสินค้าที่ผลิตออกมาไม่มีคุณภาพ เมื่อผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าไปใช้ปรากฏว่าทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค เช่น ผู้บริโภคได้ซื้อเครื่องสำอางไปใช้แล้วทำให้ใบหน้าเป็นจุดดำงาเกิดขึ้น เมื่อผู้บริโภคนำคิไปฟ้องต่อศาล ผู้บริโภคจะต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อใบหน้า แต่เนื่องจากกรรมวิธีในการผลิตเครื่องสำอางมีความลับซับซ้อนจึงเป็นการยากที่ผู้บริโภคจะพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าเครื่องสำอางที่ซื้อมามีส่วนผสมที่มีสารอันตรายมีส่วนประกอบอยู่ด้วยการดำเนินคดีแพ่งในรูปแบบเดิมที่อาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงไม่เหมาะสม จำเป็นที่จะต้องหาวิธีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเสียใหม่โดยการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นมาใช้บังคับเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการที่ไม่มีจริยธรรมและมุ่งหวังที่จะแสวงหากำไรแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ตราขึ้นใหม่นี้มีเจตนารมณ์ที่จะให้ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวก จัดกระบวนการค้นหาความจริงให้ประสิทธิภาพและเป็นธรรม ปรับปรุงระบบวิธีพิจารณาคดีให้รวดเร็วและเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ที่เอื้อต่อการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคตลอดจนเสริมสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจและป้องปรามผู้ประกอบการที่ไม่สุจริต แต่หลังจากพระราชบัญญัตินี้ได้มีการประกาศใช้ไปได้ระยะหนึ่งก็พบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการด้วยกัน ซึ่งเมื่อผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึงปัญหาต่างๆ แล้ว พบว่ามีปัญหาที่สำคัญๆ ที่ผู้บริโภคยังไม่ได้รับความเป็นธรรมจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลในการฟ้องคดีผู้บริโภค ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับกรณีผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นมูลนิธิ ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์และฎีกา ปัญหาข้อกฎหมายเรื่องระบบการสืบพยาน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องนำปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องเขตอำนาจศาลในการฟ้องคดีผู้บริโภคร

ในเรื่องของเขตอำนาจศาล กรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว¹ ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเขตอำนาจศาลดังนี้

- 1) เป็นกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภค
- 2) เป็นคดีผู้บริโภค
- 3) มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนา หรือต่อศาลอื่น
- 4) เสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

โจทก์อาจจะมิได้มีสิทธิเสนอคำฟ้องคดีผู้บริโภคต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนา หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิด ได้ทั้งสองศาลหรือมากกว่านั้น กรณีดังกล่าวกฎหมายบัญญัติให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

ตัวอย่าง บริษัท ก. ได้ให้นาย ข. เช่าซื้อรถยนต์ไปหนึ่งคัน โดยทำสัญญาเช่าที่อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อมา นาย ข. ผิดสัญญาเช่าซื้อ บริษัท ก. ต้องการที่จะฟ้องนาย ข. ให้ส่งมอบรถคืนและชำระค่าเช่าซื้อที่ค้าง ขณะที่บริษัท ก. จะฟ้องได้ความว่า นาย ข. มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดตรัง

หากคดีของบริษัท ก. ไม่ใช่คดีผู้บริโภค บริษัท ก. สามารถเลือกฟ้องนาย ข. ได้ระหว่างศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นศาลที่มูลคดีเกิด หรือศาลจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งมีภูมิลำเนาของนาย ข. ขณะยื่นฟ้องคดี เป็นหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (1)

แต่เมื่อคดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภค จึงต้องพิจารณาตรา 17 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ความว่าเมื่อบริษัท ก. สามารถฟ้องนาย ข. ต่อศาลที่นาย ข. มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล คือศาลจังหวัดตรัง และสามารถฟ้องนาย ข. ต่อศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ด้วย เพราะเป็นศาลที่มูลคดีเกิด กฎหมายมาตรานี้บังคับให้บริษัท ก. ต้องฟ้องนาย ข. ที่ศาลจังหวัดตรังเพียงศาลเดียว หากบริษัท ก. ฟ้องที่ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศาลที่มูลคดีเกิด ศาลต้องไม่รับฟ้อง

เจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวก็เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายและเพื่อความสะดวกในการเดินทางมาศาลเพื่อมาต่อสู้คดีของผู้บริโภค ในกรณีผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่คนละแห่งกับสถานที่ที่มูลคดีเกิด เพราะเป็นที่ทราบกันว่า เขตอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 17.

ความแฟ่งนั้น โจทก์สามารถฟ้องคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดได้ โดยปกติจะเป็นภูมิลำเนาของโจทก์ หรือ ต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาในเขตศาล แต่ส่วนใหญ่โจทก์จะเลือกฟ้องที่มูลคดีเกิดเพื่อความสะดวก ประหยัดค่าใช้จ่ายของโจทก์เอง เป็นการผลัดภาระในการเดินทางมาสู้คดีให้กับจำเลย ฉะนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงออกมาเพื่ออุดช่องว่างกรณีดังกล่าว

ปัญหาต้องพิจารณาต่อไป หากว่ามีการฟ้องผู้ค้าประกัน หรือผู้จ้างงเข้ามาด้วย ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องฟ้องผู้บริโภคน และผู้ค้าประกันหรือผู้จ้างงต่อศาลที่ผู้บริโภคนมีภูมิลำเนาใน เขตศาลได้เพียงศาลเดียวตามพระราชบัญญัติพิจารณาคดีผู้บริโภคนพ.ศ. 2551 มาตรา 17 หรือสามารถ ฟ้องผู้ค้าประกันที่สถานที่มูลคดีเกิดได้ด้วยตามหลักทั่วไป

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้กับ ผู้บริโภคนเท่านั้น ผู้ค้าประกัน หรือผู้จ้างง มิใช่ผู้บริโภคนโดยตรง เมื่อมีการฟ้องร้องให้ร่วมรับผิดชอบ ผู้บริโภคนก็ต้องใช้มาตรา 17 บังคับเช่นเดียวกัน คือ ต้องฟ้องที่ภูมิลำเนาของผู้บริโภคน แม้ผู้ค้าประกัน หรือผู้จ้างงจะมีภูมิลำเนาคณะที่กับผู้บริโภคนก็ตาม หากฟ้องให้ร่วมกันรับผิดชอบจะต้องยึดภูมิลำเนา ของผู้บริโภคนเป็นสำคัญจะแยกฟ้อง ผู้ค้าประกันที่ภูมิลำเนาของผู้ค้าประกัน หรือผู้จ้างง หรือ สถานที่ที่มูลคดีเกิดไม่ได้ เพราะมูลความแห่งคดีของผู้บริโภคน ผู้ค้าประกัน หรือผู้จ้างง มีมูลความ แห่งคดีเกี่ยวข้องกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 5

ตัวอย่างเช่น นาย ก. เช่าซื้อรถจากบริษัท ข. โดยมีนาย ค. เป็นผู้ค้าประกันสัญญาทำ สัญญากันที่จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังจากนั้น นาย ก. ผิดสัญญา ไม่ชำระค่าเช่าซื้อและไม่ส่ง มอรถคืน บริษัท ข. ต้องการจะฟ้องร้องเพื่อให้ชำระค่าเช่าซื้อ และให้ส่งมอรถคืน หากปรากฏว่า ขณะที่จะฟ้องนาย ก. มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดตรัง นาย ค. มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดพัทลุง

หากบริษัท ข. ต้องการฟ้อง นาย ก. ผู้เช่าซื้อเพียงคนเดียว บริษัท ข. ต้องฟ้องนาย ก. ต่อศาลจังหวัดตรัง เพียงคนเดียว จะฟ้องที่ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิด ไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา 17

หากบริษัท ข. ต้องการฟ้องนาย ก. ในฐานะผู้เช่าซื้อ และนาย ค. ในฐานะผู้ค้าประกันให้ ร่วมกันรับผิดชอบ บริษัท ข. จะต้องให้ทั้งสองคนรับผิดชอบได้ที่ศาลจังหวัดตรังเพียงศาลเดียว จะฟ้องที่ศาล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดไม่ได้ต้องห้ามตามมาตรา 17

สาเหตุที่ต้องห้าม เพราะจะฟ้องนาย ก. นาย ค. ที่มูลคดีเกิดไม่ได้ เนื่องจาก นาย ก. เป็นผู้บริโภคนเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 17 หากจะฟ้องโดยยึดสถานที่ที่มูลคดีเกิดกรณีของนาย ค. ก็ ไม่ได้ เพราะไม่อาจฟ้องนาย ก. เข้าไปในคดีได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา 17

หากบริษัท ข. ไม่ฟ้องนาย ก. แต่ได้ฟ้องเฉพาะนาย ค. เพียงคนเดียว กรณีนี้ต้องเป็นไป ตามหลักทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (1) และมาตรา 5 เป็นกรณี

อาจเสนอคำฟ้องได้ตั้งแต่สองศาลขึ้นไป โจทก์อาจเลือกฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ ตามปัญหา โจทก์จึงสามารถเลือกฟ้อง นาย ค. ที่ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดหรือ ต่อศาลจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นศาลที่ นาย ค. มีภูมิลำเนาอยู่ก็ได้

มาตรา 17 เป็นเฉพาะกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคนั้นเป็นคดีผู้บริโภค หากผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคนั้นเป็นคดีแพ่งทั่วไปที่ไม่เข้าลักษณะของคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 แล้ว ก็ต้องฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มูลคดีเกิด ตามหลักทั่วไปในวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 4 (1) หรือหากคดีเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ก็ต้องฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์ตั้งอยู่ตามมาตรา 4 ทวิ

ตามมาตรา 17 เป็นเฉพาะกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคนั้นเป็นคดีผู้บริโภคเท่านั้น หากกรณีที่ผู้บริโภคนั้น โจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยเป็นคดีผู้บริโภคก็ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องเขตอำนาจศาลตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (1) คือ จะต้องฟ้องต่อศาลที่จำเลยหรือผู้ประกอบธุรกิจมีภูมิลำเนาในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิด หรือตามมาตรา 4 ทวิ หากคำฟ้องดังกล่าว เป็นคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

กรณีที่ผู้บริโภคนั้นจะฟ้องผู้ประกอบธุรกิจย่อมไม่เป็นปัญหา เพราะจะฟ้องที่ศาลไหนก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วแต่ความสะดวกของผู้บริโภค ปัญหาที่ต้องพิจารณาคือ ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคนั้น ซึ่งหากฟ้องได้หลายเขตศาลจะต้องฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคนั้นมีภูมิลำเนาเท่านั้น จึงเป็นปัญหากับผู้ประกอบธุรกิจพอสมควร ซึ่งปัญหานี้ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ประกอบธุรกิจคงจะหาแนวทางในการแก้ปัญหายู้งานแล้ว โดยอาจพิจารณาตั้งแต่เริ่มจะก่อนิติสัมพันธ์ต่อกัน เช่น ผู้บริโภคต้องการกู้เงิน หรือเช่าซื้อรถจากผู้ประกอบธุรกิจ การพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ ผู้ประกอบธุรกิจอาจจะนำเรื่องภูมิลำเนาของผู้บริโภคนั้นมาพิจารณาคำด้วย และอาจจะบวกเพิ่มเงินเข้าไปจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย กรณีที่เกิดการฟ้องร้อง ผู้บริโภคซึ่งมีอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจน้อยกว่าต้องจ่ายตามข้อตกลงนั้น ซึ่งทำให้ผู้บริโภคไม่ได้เงินตามที่ขอกู้จริง เป็นการผลักภาระกลับไปยังผู้บริโภคเหมือนเดิม และอาจเพิ่มภาระให้กับผู้บริโภคมากกว่าเดิม กรณีที่ไม่มีการผิดสัญญา ผู้ประกอบธุรกิจก็จะได้รับผลประโยชน์เกินสมควร อาจจะไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ก็ได้ ในการฟ้องคดีผู้บริโภค เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคนั้นเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว² การทำให้ฟ้องคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาได้เพียงแห่งเดียวมิได้คุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง เพราะผู้บริโภคที่มีได้อาศัยอยู่

² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 17.

ตามที่แจ้งไว้ในทะเบียนบ้านต้องเดินทางกลับไปต่อสู้อคดีตามที่อยู่ในทะเบียนบ้านของตนเสีย ค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งผู้บริโภคร่วมจำเป็นต้องลางานเพื่อไปต่อสู้อคดีหลายวันซึ่งนายจ้างอาจไม่อนุญาตให้ลางาน เป็นเหตุให้ผู้บริโภคไม่สามารถเดินทางไปต่อสู้อคดีได้และตกเป็นผู้แพ้อคดีในที่สุด นอกจากนี้ ยังมีข้อควรระวัง คือ แม้อมาตรา 17 จะบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคที่ภูมิลำเนาของผู้บริโภคเพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ในบางครั้งผู้ประกอบธุรกิจอาจขอให้ส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ส่วนใหญ่ที่ศาลอื่นโดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 102 ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถตามประเด็นไปเพื่อต่อสู้อคดีได้อีก ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นจึงขัดกับหลักการของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่ว่า เพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวกยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการเสริมสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจและป้องปรามผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่สุจริต ด้วยเหตุนี้เองเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง จึงต้องให้ฟ้องคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดได้ด้วย เนื่องจากเป็นถิ่นที่อยู่แห่งแท้จริงของจำเลยที่เป็นถิ่นที่อยู่ของจำเลยอีกแห่งหนึ่งนอกจากที่ปรากฏตามทะเบียนราษฎร จำเลยสามารถเดินทางมาศาลได้สะดวกกว่าที่อยู่ตามที่ปรากฏในทะเบียนราษฎร จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมียุติในเขตศาลได้อีกแห่งหนึ่งด้วย

4.2 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบธุรกิจที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน

การบริโภคสินค้าบางครั้งอาจมีผู้บริโภคได้รับความเสียหายในลักษณะอย่างเดียวกันหลายราย เช่น กรณีที่สินค้าผลิตออกมาโดยใช้ส่วนผสมที่เป็นอันตรายเหมือนกันทุกชิ้น หรือกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดทางกระบวนการผลิตทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาในช่วงเวลาเดียวกันมีความชำรุดบกพร่องเหมือนกัน หากผู้บริโภครายหนึ่งได้ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจให้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นและมีการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตสินค้า จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาไปแล้ว ต่อมาผู้บริโภครายอื่นมาฟ้องเรียกค่าเสียหายในลักษณะทำนองเดียวกันนี้อีกเป็นคดีใหม่ก็ต้องมีการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันซ้ำอีก พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงได้แก้ไขปัญหาการพิจารณาคดีที่ซ้ำซ้อนกันไว้โดยวางหลักว่า ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วในคดีผู้บริโภคแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีก โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่จำเป็นต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี

หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่เสียเปรียบต่อคู่คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้³ หลังจากที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ ปรากฏว่าผู้เสียหายที่ได้รับการเยียวยาอย่างเดียวกันจากการบริโภคสินค้าของผู้ประกอบธุรกิจคนเดียวกัน ผู้เสียหายแต่ละคนต่างก็นำคดีมาฟ้องต่อศาลไม่พร้อมกัน เมื่อศาลมีคำพิพากษาในคดีแรกไปแล้ว ก็มีผู้เสียหายอื่นมาฟ้องคดีอีก ถึงแม้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 30 ดังกล่าวให้ศาลในคดีหลังรับฟังข้อเท็จจริงเป็นอย่างเดียวกันกับคดีก่อน แต่การฟ้องคดีในลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีภายหลังเสียเปรียบผู้เสียหายที่ฟ้องคดีไว้ก่อนและศาลมีคำพิพากษาแล้ว เนื่องจากผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีก่อนจะบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ก่อน ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังแม้ศาลมีคำพิพากษาให้ชนะคดีก็อาจไม่ได้รับชดเชยค่าเสียหายเนื่องจากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินเพียงพอให้บังคับชำระหนี้ได้ อีกทั้งผู้เสียหายคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีก็จะไม่มีผลผูกพันตามคำพิพากษาคด้วย เพราะคำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น แม้จำเลยจะเป็นคนเดียวกันก็ตาม การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันหลายราย โดยให้ต่างคนต่างฟ้อง ทำให้ศาลต้องพิจารณาในเรื่องอย่างเดียวกันซ้ำอีก จึงทำให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้แม้พระราชบัญญัติฉบับนี้จะบัญญัติให้ผลของคดีที่ฟ้องเป็นอย่างเดียวกันก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาแก่ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีภายหลังและผู้เสียหายที่ยังไม่ได้ฟ้องคดี เนื่องจากตามสภาพความเป็นจริงแล้ว เมื่อเกิดความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ผู้ที่ได้รับความเสียหายด้วยกันควรที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายไปในคราวเดียวกัน โดยการนำคดีมาฟ้องพร้อมกัน เมื่อศาลพิพากษาให้ผู้เสียหายทั้งหมดชนะคดี หากมีการบังคับคดีเอาที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้เสียหายแต่ละคนจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายไปตามความเสียหายที่เกิดขึ้นในแต่ละคน ผู้เขียนเห็นว่าแม้พระราชบัญญัติฉบับนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคแต่ละคนสามารถฟ้องคดีได้โดยอาศัยข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันอย่างที่ศาลเคยวินิจฉัยไว้แล้วก็ตาม แต่การฟ้องคดีดังกล่าวก็เป็นเรื่องของผู้บริโภคเฉพาะรายที่ได้ฟ้องคดีไว้ต่อศาลแล้วเท่านั้น หากผู้บริโภครายใดยังไม่ได้ฟ้องคดีเอาไว้ ผลของคำพิพากษาเกี่ยวกับคดีก่อนก็จะนำมาใช้กับผู้บริโภคที่ไม่ได้ฟ้องคดีไม่ได้ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16083/2542 คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องบริษัทที่ทอง จำกัด จำเลยว่า จำเลยเป็นเจ้าของโครงการบ้านสวนดอนเมือง โครงการอาคารชุด จำเลยได้ประกาศโฆษณาขายห้องชุดให้กับบุคคลทั่วไป นายคมกฤช รัตนถาวร ผู้ร้องที่ 1 กับพวก 13 คน ได้ทำสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดกับจำเลยตามสัญญาจำนวน 13 ฉบับ ทั้งได้ชำระเงินให้กับจำเลยแล้วบางส่วน ต่อมาจำเลยผิดสัญญาไม่ทำการก่อสร้างให้แล้วเสร็จและส่งมอบห้องชุดแก่ผู้ร้อง

³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, มาตรา 30.

ทั้งหมดซึ่งเป็นผู้บริโภคขอให้จำเลยชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยแก่ผู้ร้องทั้งหมด ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้แก่ผู้ร้องทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ยตามฟ้อง

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คดีนี้เป็นการรวมพิจารณาของศาลในกรณี que ผู้เสียหายหลายรายจากเหตุกรณีเดียวกัน ศาลพิพากษาให้มีผลผูกพันเฉพาะคู่ความที่ฟ้องคดีแล้วเท่านั้น สำหรับผู้เสียหายรายอื่นที่มีใ้ร้องหรือฟ้องคดีเข้ามาเป็นกรณีเดียวกันนี้ จำเลยคนเดียวกันก็จะไม่มีผลผูกพันตามคำพิพากษานี้ ผู้เสียหายรายอื่นจะต้องไปฟ้องคดีขึ้นใหม่ การบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่อาจดำเนินการไปในคราวเดียวกันได้ ทำให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีในภายหลังอาจได้รับความเสียหายเนื่องจากทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษามีไม่เพียงพอที่จะนำมาบังคับคดีให้แก่ผู้ฟ้องคดีในภายหลัง นอกจากนี้ทำให้ศาลต้องพิจารณาคดีในเรื่องเดียวกันซ้ำอีกโดยไม่มีความจำเป็น อันจักทำให้คดีล่าช้าและสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น อีกทั้งทางด้านผู้ประกอบการที่มาตรา 30 กำหนดให้ผลของคดีผูกพันเฉพาะผู้บริโภคคนที่ฟ้องคดีเท่านั้น ทำให้ผู้บริโภคต่างคนต่างนำคดีมาฟ้องผู้ประกอบการคนเดียวกันซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้ผู้ประกอบการต้องเสียเวลาที่จะต้องมาต่อสู้คดีในแต่ละครั้ง ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่มีเวลาในการพัฒนาธุรกิจของตนได้อย่างเต็มที่ อันเป็นการขัดกับหลักการของกฎหมายธุรกิจที่ว่าต้องสะดวก รวดเร็ว และประหยัด ด้วยเหตุนี้เองในกรณีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายในลักษณะอย่างเดียวกันหลายราย ควรที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลไปพร้อมกันเพื่อให้เสร็จภายในคราวเดียวกัน หากมีการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้เสียหายแต่ละรายจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายไปในคราวเดียวกันไม่จำเป็นต้องนำคดีมาฟ้องใหม่ทำให้ศาลต้องเสียเวลามาพิจารณาคดีซึ่งมีลักษณะอย่างเดียวกันซ้ำแล้วซ้ำอีก

กรณีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นดังตัวอย่างของคำพิพากษาศาลฎีกานี้หากเกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายของประเทศดังกล่าวได้กำหนดให้บุคคลหนึ่งหรือหลายคนดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนหรือเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นที่มีข้อเรียกร้องหรือมีส่วนได้เสียร่วมกัน โดยผู้ที่มีส่วนได้เสียร่วมกันในที่นี้มีได้เป็นผู้ที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันหรือเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ร่วม แต่เป็นการที่คนกลุ่มหนึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการที่ตนถูกโต้แย้งสิทธิในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำเดียวกัน โดยการฟ้องคดีเข้ามาด้วยกันเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาและตัดสินคดีไปเสียในคราวเดียวกัน บุคคลที่ดำเนินคดีเพื่อตนเองและเพื่อบุคคลอื่นจะมีฐานะเป็นคู่ความที่เป็นผู้แทน ส่วนกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนจะไม่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาคดีและไม่ได้เป็นคู่ความ แต่มีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่ม (Class Member) แต่เมื่อศาลมีคำพิพากษาออกมาผลของคำพิพากษาในคดีจะผูกพันถึงกลุ่มบุคคลที่ได้รับการดำเนินคดีแทนด้วยการฟ้องคดีคู่ความมีสิทธิฟ้องโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม แต่ในการดำเนินคดีและ

ผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลผูกพันผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้ใช้สิทธิขออกจากรวมทุกคน

การดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีข้อแตกต่างกับของประเทศไทยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 ที่กฎหมายกำหนดให้นำผลของการวินิจฉัยคดีที่ผู้บริ โภครายแรกนำคดีมาฟ้องมาใช้กับคดีที่ผู้บริ โภครายอื่นที่ฟ้องเข้ามาในภายหลัง จำต้องนำหลักฐานมาสืบกันใหม่ในข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน แต่ก็มีผลผูกพันเฉพาะผู้บริ โภคที่นำคดีมาฟ้องแล้วเท่านั้น ไม่รวมไปถึงผู้บริ โภครายอื่นที่ไม่ได้นำคดีมาฟ้องต่อศาลด้วย การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้บัญญัติเฉพาะแต่ผลของคำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความเฉพาะผู้บริ โภครายที่ฟ้องคดีไว้แล้วเท่านั้นเป็นการกำหนดเป็นหลักการไว้กว้างๆ ให้ศาลใช้ดุลพินิจ เมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันฟ้องเป็นคดีขึ้นใหม่ เมื่อศาลตัดสินในคดีแรกแล้ว กฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจที่จะนำข้อเท็จจริงในคดีก่อนมาใช้โดยไม่ต้องสืบพยานซ้ำอีก แต่ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงในคดีก่อนไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดีนี้ หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความ ที่เสียเปรียบต่อคู่คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำพยาน หลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่บทบัญญัติของมาตรา 30 ดังกล่าวผลในทางคดีคล้ายกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่ในการเริ่มต้นของคดีมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผู้กระทำการแทนสมาชิกของกลุ่มทุกคนเป็นคนฟ้องคดีและเมื่อศาลมีคำพิพากษาผลของคดีจะผูกพันสมาชิกของกลุ่มทุกคนโดยที่สมาชิกของกลุ่มไม่จำเป็นต้องมาแยกฟ้องเป็นรายบุคคลเหมือนกับของไทย และในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีในคราวเดียวกันพร้อมกันทุกคน และทำให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันได้รับการชดใช้ค่าเสียหายอย่างเป็นธรรมจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาคนเดียวกันตามสัดส่วนของความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายในแต่ละบุคคล ดังนั้นหากนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกานำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้ฟ้องคดีด้วย หากผู้เสียหายรายนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย

ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมีผู้บริ โภคได้รับความเสียหายจากผู้ประกอบธุรกิจลักษณะอย่างเดียวกันเป็นจำนวนมาก การฟ้องคดีผู้บริ โภคของไทยยังอยู่ในลักษณะที่ต่างคนต่างฟ้อง เมื่อทรัพย์สินของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องมีจำนวนจำกัด คำพิพากษาของศาลในแต่ละคดีอาจจะทำให้ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ยังไม่ได้ฟ้องคดีลดลงและไม่เพียงพอต่อการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริ โภคที่ฟ้องคดีในภายหลังหรือธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจไม่มีทรัพย์สินให้บังคับคดีหรือล้มละลายไปเสียแล้ว การฟ้องคดีของผู้บริ โภคในประเทศไทยถือไม่ได้ว่ามี การนำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ เนื่องจากยังขาดหลักการในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อ

ประโยชน์ร่วมกัน และเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นจำเลยในการกระทำเดียวกัน เพื่อให้ศาลตัดสินคดีไปเสียในคราวเดียวกัน การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้บริโภค แต่ละรายต่างนำคดีมาฟ้องนับว่ายังไม่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภครายอื่นที่ไม่ได้นำคดีมาฟ้องต่อศาล จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้คดีผู้บริโภคเป็นคดีแบบกลุ่ม (Class Action)

4.3 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับกรณีผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นมูลนิธิ

ในกรณีผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคกฎหมายได้กำหนดให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 ได้บัญญัติให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคแทน แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 ซึ่งบัญญัติให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด ซึ่งในบทบัญญัติของมาตรานี้ นอกจากจะกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภคแล้วยังได้บัญญัติให้มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ด้วย แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดให้หน่วยงานที่มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคมีได้แต่เฉพาะคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามมาตรา 39 และสมาคมตามมาตรา 40 ประกอบด้วยมาตรา 41 เมื่อพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มิได้กำหนดให้มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เหมือนกับสมาคมตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคในมาตรา 10 (8) หน่วยงานที่จะฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคจึงมิได้เฉพาะแต่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมซึ่งจดทะเบียนแล้วเท่านั้น ส่วนมูลนิธิเมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อที่จะมีสิทธิฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง

ผู้บริโภคน พ.ศ. 2522 ได้ การที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 กำหนดให้มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ แต่เมื่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคไม่มีอำนาจให้การรับรองมูลนิธิ ดังนั้นมูลนิธิตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงไม่มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายได้ จึงเห็นได้ว่าการบัญญัติกฎหมายไม่มีความสอดคล้องกันยิ่งไปกว่านั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ มาตรา 61 ยังได้บัญญัติรับรองสิทธิให้มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ นอกจากนี้การคุ้มครองผู้บริโภคมีหลายหน่วยงานราชการเข้ามาเกี่ยวข้องมาก เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานอัยการสูงสุด จึงมักมีอุปสรรคจากการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ และรัฐจะให้ความสำคัญกับผู้ประกอบธุรกิจมากกว่าผู้บริโภค เนื่องจาก ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้มีอำนาจทางการเงินที่จะต่อรองได้มากกว่า อีกทั้งนักการเมืองที่เป็นผู้ประกอบกิจการหากอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา ก็จะเป็นช่องทางให้กลุ่มผู้บริโภคถูกแทรกแซงได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองมีอำนาจตามกฎหมายที่จะฟ้องคดีแทนผู้บริโภค เนื่องจากมูลนิธิเป็นองค์กรเอกชน ไม่ใช่รัฐบาล เพราะจัดตั้งขึ้นโดยเอกชน จึงมีความเป็นอิสระ รวดเร็ว คล่องตัว ไม่มีข้อขัดข้องติดขัดเหมือนกับทางราชการ อีกทั้งการที่มูลนิธิเป็นองค์กรเอกชนทำให้รัฐไม่สามารถแทรกแซงได้ ประกอบกับวัตถุประสงค์ของมูลนิธิจะต้องไม่เป็นการหากำไร เป็นไปเพื่อการกุศลและสาธารณประโยชน์ ดังนี้ การที่ให้มูลนิธิที่กรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองมีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคจะทำให้การดำเนินคดีแทนผู้บริโภคเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

การที่กฎหมายกำหนดให้มูลนิธิเป็นผู้มีอำนาจยื่นฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เนื่องจากกฎหมายเห็นว่าการดำเนินคดีของสมาคมหรือมูลนิธิมีข้อที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เพียงแต่มูลนิธิจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ก็ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เช่นเดียวกับสมาคม ประกอบกับเมื่อพิจารณาไปถึงบทบาทของมูลนิธิแล้ว แม้มูลนิธิจะไม่มีสิทธิยื่นคำขอให้กรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองในการฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคดังกล่าวข้างต้น แต่บางครั้งมูลนิธิมีบทบาทที่โดดเด่นมากกว่าสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง เช่น

คดีศาลปกครองสูงสุด หมายเลขแดงที่ พ.35/2550 มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคผู้ฟ้องคดีที่ 1 กับพวก ซึ่งเป็นประชาชนผู้ใช้น้ำมันยื่นฟ้องคณะรัฐมนตรีเป็นจำเลยที่ 1 นายกรัฐมนตรีเป็นจำเลยที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงานเป็นจำเลยที่ 3 และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นจำเลยที่ 4

กรณีคดีพิพาททางปกครองเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของพระราชกฤษฎีกาที่รัฐบาลจะทำการแปรรูปบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจอันเป็นสมบัติของชาติให้เป็นบริษัทเอกชน มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคเป็นฝ่ายชนะคดี ถือว่าเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้บริโภคใช้น้ำมันหรือผู้บริโภคโดยทั่วไปที่จะได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของรัฐดังกล่าว และทำให้สาธารณสมบัติของแผ่นดินไม่ตกไปอยู่ในมือของนักธุรกิจและนักการเมือง ซึ่งเป็นหุ้นส่วนหรือมีส่วนได้เสียในการออกกฎหมายเพื่อมาแปรรูปรัฐวิสาหกิจและในคดีนี้ศาลปกครองสูงสุดได้ตัดสินเอาไว้อย่างชัดเจนว่า การแปรรูปรัฐวิสาหกิจดังกล่าวผิด หลักการมีส่วนได้เสียตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองจากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มูลนิธิบทบาทที่สำคัญในการฟ้องร้องและดำเนินคดีจนกระทั่งรักษาสมบัติของชาติเอาไว้ได้ เมื่อมูลนิธิสามารถที่จะขึ้นฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้มูลนิธิก็ควรที่จะเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคได้ เนื่องจากมูลนิธิส่วนใหญ่แล้วเป็นองค์กรของเอกชนสามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิได้อย่างรวดเร็วและมีความคล่องตัวไม่มีข้อขัดข้องหรือติดขัดเหมือนกับหน่วยงานของทางราชการ อีกทั้งมูลนิธิมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทั่วไปอยู่แล้ว เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง เป็นต้น การให้มูลนิธิเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภคอีกองค์กรหนึ่งนอกเหนือจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและสมาคมนับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้มูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองสามารถฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ แม้จะไม่มีผลในทางปฏิบัติเนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง เช่นเดียวกับสมาคม แต่ก็ถือว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายให้มูลนิธิเป็นทางเลือกหนึ่งในการฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้ในทำนองเดียวกับสมาคม เมื่อกฎหมายที่รัฐตราออกมาแต่ละฉบับยังไม่มีความสอดคล้องต้องกันและมีปัญหาในทางปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นองค์กรรับรองมูลนิธิให้มีอำนาจฟ้องร้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

4.4 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเรื่องระบบการสืบพยาน

แม้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 33 กำหนดว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแท้จริงในข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งเจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบรวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่ง

พยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้ แต่พยานหลักฐานที่ได้มาต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ และไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว มาตรา 37 เมื่อได้สืบพยานหลักฐานตามที่จำเป็นและคู่ความได้แถลงการณ์ถ้าหากมีเสร็จแล้วให้ถือว่าการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุดให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ตราใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้ ซึ่งอาจรวมทั้งเรียกพยานหลักฐานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายใดร้องขอ และมาตรา 34 ในการสืบพยานไม่ว่าเป็นพยานของคู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ให้ศาลมีอำนาจซักถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้น อ่างก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ระบุไว้ในมาตราใดให้ศาลพิจารณาสืบพยานโดยใช้ระบบไต่สวน ดังเช่นการพิจารณาคดีปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด พ.ศ. 2543 ข้อ 5 ซึ่งระบุชัดเจนว่าวิธีพิจารณาคดีปกครองเป็นวิธีพิจารณาระบบไต่สวน หรือตามวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 ว่าในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองนั้นให้ศาลยี่ครายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งหมายถึงให้ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงโดยใช้ระบบไต่สวน หรือคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 219 วรรคสาม ระบุให้ใช้ระบบไต่สวนระบบไต่สวนนั้นเป็นระบบที่มีที่มาจากศาลทางศาสนาครีสตันิกายโรมันคาทอลิก ให้อำนาจศาลทำหน้าที่รวบรวมหาพยานหลักฐานที่จำเป็นในคดี การสืบพยานบุคคลเป็นอำนาจของศาลที่จะสืบตามที่เห็นสมควร อาจเป็นพยานบุคคลที่คู่ความเสนอต่อศาลหรือศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบ การถามพยานศาลเป็นผู้ถามเอง เป็นการถามให้ได้ความจริงไม่ใช่ถามแบบซักถามแล้วให้มีการถามค้าน คู่ความ ทนายความ จะถามพยานได้ โดยได้รับอนุญาตจากศาล และไม่ใช้การซักถามหรือการถามค้าน หรือถามติง แต่เป็นการถามให้ข้อเท็จจริงปรากฏเพิ่มขึ้นชัดเจนขึ้น และระบบไต่สวนไม่ได้ให้ความสำคัญกับภาระการพิสูจน์ของคู่ความเนื่องจากศาลเป็นผู้ไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานเอง แต่มาตรา 33 มาตรา 37 และมาตรา 34 ดังกล่าวกำหนดเนื้อความให้ศาลมีอำนาจเหมือนศาลในระบบไต่สวน

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 29 กำหนดในคดีที่ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ

หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นเฉพาะของคู่ความที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้การระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น มาตรา 32 ก่อนการสืบพยาน ให้ศาลแจ้งประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบ และกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้ และตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 7 กำหนดให้ผู้ประกอบการมีภาระการพิสูจน์ในกรณีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งจากบทบัญญัติทั้งสามมาตราดังกล่าว คู่ความยังมีภาระการพิสูจน์ พยานหลักฐานในคดีของตน เรื่องภาระการพิสูจน์นั้น เป็นกระบวนการสืบพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาซึ่งเป็นหน้าที่ของคู่ความต้องนำพยานหลักฐานมาสืบแสดงต่อศาล สนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางรับฟังพยานหลักฐานของทุกฝ่าย ไม่มีหน้าที่ไปชวนขวยหาพยานหลักฐาน คู่ความที่มีภาระการพิสูจน์แล้วไม่นำพยานหลักฐานมาสืบข้อเท็จจริงย่อมฟังไม่ได้ตามที่อ้างหรือเถียงย่อมตกเป็นผู้แพ้คดี ซึ่งหากกระบวนการพิจารณาเป็นระบบไต่สวน ศาลจะกำหนดให้คู่ความนำพยานหลักฐานเข้าสืบตามภาระการพิสูจน์ได้อย่างไร

การถามพยานบุคคล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 บัญญัติว่า คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานชอบที่จะตั้งข้อซักถามได้ในทันที ที่พยานได้สาบานตนตามมาตรา 112 และมาตรา 116 แล้ว หรือถ้าศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อนก็ให้คู่ความซักถามพยานได้ต่อเมื่อศาลได้ซักถามเสร็จแล้ว เมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานได้ซักถามพยานเสร็จแล้ว คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งชอบที่จะถามค้านพยานนั้นได้ เมื่อได้ถามค้านพยานเสร็จแล้ว คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานชอบที่จะถามถึงได้ ซึ่งสรุปได้ว่า การถามพยานของฝ่ายตนเรียกว่า ซักถาม ถามพยานฝ่ายตรงข้ามเรียกว่า ถามค้าน ถามพยานของฝ่ายตนอีกครั้งหนึ่งเรียกว่า ถามถึง วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคน มาตรา 34 ใช้คำว่าให้ศาลซักถามพยานไม่ได้ใช้คำว่าให้ศาลเป็นผู้ถามพยาน ซึ่งเป็นคำกลางๆ หากใช้คำว่าให้ศาลเป็นผู้ถามพยาน หรือให้ใช้ระบบไต่สวน ระบบการสืบพยานจะชัดเจนในการปฏิบัติของผู้พิพากษา เมื่อใช้คำว่าซักถามย่อมตรงกับคำในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 ทำให้แปลความได้ว่า ในการสืบพยานบุคคลนั้น ไม่ว่าจะพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความ ทนายความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นจะซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาล คู่ความฝ่ายตรงข้ามถามค้านพยานย่อมเป็นสิทธิที่จะถามได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาลมีนักวิชาการและผู้พิพากษาบางท่านเห็นว่า การพิจารณาคดีผู้บริโภคใช้ระบบไต่สวน ศาลเป็นผู้ถามพยานเองทั้งหมด คู่ความ ทนายความจะถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาล ไม่นำระบบการถามพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 มาใช้บังคับ แต่ผู้พิพากษาบางท่านก็ไม่เห็นด้วย โดยเห็นว่าระบบการสืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

พ.ศ. 2551 นั้น มีทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา การถามพยานที่ให้ศาลเป็นผู้ถามพยานเองนั้น เป็นการถามแบบซักถาม และอนุญาตให้คู่ความหรือทนายความถามพยานได้ก็เป็นการให้ถามแบบซักถาม จากนั้นคู่ความหรือทนายความฝ่ายตรงข้ามมีสิทธิที่จะถามค้านพยานได้ และเป็นการถามโดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาล ซึ่งการที่ศาลใช้อำนาจซักถามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 ศาลจะจำกัดบทบาทของตนเองจะกระทำเฉพาะเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะไม่ไปค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง การซักถามของศาลมักจะจำกัดเฉพาะเพื่อให้คำเบิกความนั้นกระ่างชัด หรือมีข้อสงสัยในความหมายของคำเบิกความนั้น และการซักถามตามมาตรา 117 นี้เป็นสิทธิของคู่ความที่สามารถถามได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล อีกทั้งการถามค้านเป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นการทำลายน้ำหนักคำเบิกความของพยานที่จะทำให้เห็นว่าพยานเบิกความน่าเชื่อถือหรือไม่ กระบวนการสืบพยานเช่นนี้เป็นการสืบพยานแบบกล่าวหากรณีกลับกัน หากให้ศาลเป็นผู้ถามพยาน โดยไม่นำระบบการถามพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 มาใช้ กรณีคู่ความมีการระการพิสูจน์และนำพยานเข้าสืบ แต่ศาลถามพยานให้ไม่ชัดเจน คู่ความนั้นขอถามพยานเพิ่มเติม ศาลเห็นว่าพยานเบิกความชัดเจนแล้วไม่อนุญาตให้ถาม หรือคู่ความฝ่ายตรงข้ามเห็นว่าพยานเบิกความไม่น่าเชื่อถือจึงขอถามพยานเพื่อให้พิรุชนั้นปรากฏขึ้นเพื่อที่ฝ่ายตนจะได้ประโยชน์แต่ศาลไม่อนุญาต ทั้งๆ ที่ตามปกติเป็นสิทธิที่จะถามค้านได้ ย่อมเกิดความเสียหายแก่คู่ความในการสืบพยานตามระบบกล่าวหาที่ปะปนอยู่ ทนายความที่ว่าความคดีผู้บริโภคหลายคนก็ยังคงเคลงในสิทธิของตนเกี่ยวกับการถามพยานในทางปฏิบัติผู้พิพากษาก็ปฏิบัติเหมือนกันบ้างและอาจต่างกันบ้าง ไม่เป็นเอกภาพเหมือนกรณีการถามพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายไม่ได้บัญญัติชัดเจนถึงขนาดให้ใช้ระบบการพิจารณาระบบไต่สวน มาตรา 34 ใช้ คำว่า ซักถาม และไม่ได้ห้ามนำการถามพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 มาใช้บังคับ ระบบการสืบพยานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดเป็นระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาผสมผสานปะปนกัน และไม่ชัดเจน ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังกล่าวมีมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วว่าการซักถามพยานจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล จึงไม่ควรนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 117 มาใช้บังคับปะปนกันอันจะทำให้เกิดความสับสนกับผู้ใช้กฎหมายในทุกๆฝ่ายไม่ว่าจะเป็นคู่ความ ทนายความ และศาล เพราะการจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับได้ ต้องเป็นกรณีที่ไม่มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ตามมาตรา 7 แห่งพ.ร.บ ดังกล่าว นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่า การสืบพยานแบบไต่สวนทำให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในการค้นหาความจริง จึงเป็นประโยชน์กับผู้บริโภคมากกว่า เพราะหากใช้ระบบ

สืบพยานแบบระบบกล่าวหาอาจจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกดีในทางเทคนิคได้ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริง อีกทั้งการที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงด้วยตนเอง ทำให้คดีเสร็จอย่างรวดเร็ว ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดเชยความเสียหายได้ทันที่ดังนี้ จึงควรรัฐมีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภค ให้กระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคของไทยเข้มแข็ง จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขระบบการสืบพยานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่าวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน

4.5 วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในการอุทธรณ์และฎีกา

คดีผู้บริโภคที่ฟ้องกันอยู่ในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคได้ด้วย จึงทำให้ธนาคารซึ่งเป็นสถาบันการเงินและบริษัทผู้ให้เช่าซื้อ นำคดีกู้ยืม เบิกเงินเกินบัญชี บัตรเครดิต และสัญญาเช่าซื้อมาฟ้องคดีต่อศาลไม่เว้นแต่ละวัน หลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว หากคู่ความไม่พอใจในคำตัดสินก็สามารถที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติว่า การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภคให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เมื่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วกฎหมายบัญญัติให้คดีเป็นที่สุด ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 49 วรรคสอง การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้คดีผู้บริโภคได้รับการพิจารณาไปด้วยความรวดเร็วและทำให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาทันที่ และเมื่อคดีผู้บริโภคได้ผ่านการพิจารณามาถึงสองชั้นศาลแล้ว คดีในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงควรที่จะยุติอยู่ที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค และไม่ควรที่จะให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงขึ้นสู่ศาลฎีกาอีก การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 51 บัญญัติให้คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายไม่ได้รับการเยียวยาภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากให้คู่ความสามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้

พิจารณา ขออนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งปัญหาข้อเท็จจริงนี้มักจะเกิดขึ้นอยู่ในศาลชั้นต้น เป็นจำนวนมาก หากให้มีการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จะมีคดีผู้บริโภคขึ้นสู่ศาลฎีกามีเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้พิพากษาศาลฎีกามีจำนวนจำกัด ทำให้คดีค้างอยู่ที่ศาลฎีกา ซึ่งจะทำให้คดีล่าช้า นับว่าไม่เป็นประโยชน์แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายจากผู้ประกอบธุรกิจ แต่ไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาภายในเวลาอันสมควรก็คือความล่าช้านั่นเอง ซึ่งนับว่าผิดเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่ออกมาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

ผู้เขียนเห็นว่า หลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว การให้สิทธิคู่ความในการฎีกาต่อไปได้นั้นเป็นช่องทางในการประวิงคดี ทำให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่อาจบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ เป็นเหตุหนึ่งของความล่าช้าในการดำเนินคดี ดังนั้นคดีสามัญทั่วไปไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา จึงมีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาของคู่ความตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การจำกัดสิทธิคู่ความในการอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาของศาลในคดีผู้บริโภคจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยหลักสากลทั่วไปของการดำเนินคดีผู้บริโภค คู่ความควรต้องห้ามมิให้ฎีกาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาดและถึงที่สุดโดยเร็ว เพราะเป็นคดีที่จะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน เพื่อแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคซึ่งถูกผู้ประกอบการเอารัดเอาเปรียบ แต่อย่างไรก็ตามทุกประเทศจะมีข้อยกเว้นให้คู่ความที่สามารถที่จะฎีกาได้ เนื่องจากต้องการให้เป็นไปตามหลักการตรวจสอบดุลพินิจการทำงานของศาลลำดับล่าง โดยศาลในลำดับที่สูงกว่า ดังนั้นคดีผู้บริโภคควรที่จะมีข้อยกเว้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้คู่ความที่สามารถที่จะอุทธรณ์และฎีกาได้ ซึ่งรวมแล้วคดีผู้บริโภคถูกพิจารณาทั้งหมด 3 ชั้นศาล ทำให้คดีผู้บริโภคล่าช้ากว่าที่ผู้บริโภคจะได้รับการชดเชยเยียวยา ต้องใช้เวลานานซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คดีผู้บริโภคควรที่จะพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จภายใน 2 ชั้นศาล กล่าวคือ คดีควรที่จะเสร็จสิ้นที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงไม่ควรที่จะไปถึงศาลฎีกาและจะให้ฎีกาได้ แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวจะต้องเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ

ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศหนึ่งที่ได้กำหนดหลักการให้สิทธิแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างไปยังศาลสูงได้ แต่กฎหมายจะอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้น (Referee) ไปยังศาลสูง (High Court) ได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น หรือสิทธิเรียกร้องนั้นอยู่นอกเหนืออำนาจของศาลพิเศษ ดังนั้นในการพิจารณาคดีผู้บริโภคของประเทศสิงคโปร์จะจำกัดอยู่เฉพาะ 2 ชั้นศาลเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้พิพากษา

ประกอบกับต้องการที่จะเร่งรัดให้คดีผู้บริโภคนเสร็จภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว สำหรับประเทศเยอรมันการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่าง โดยหลักแล้วจะเป็นการอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลแรก และการอุทธรณ์จะแตกต่างจากการฎีกาในแง่ที่ว่า การอุทธรณ์จะเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่งของคดีแพ่งเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และในการฎีกาตามกฎหมายเยอรมันจะฎีกาได้เฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น กล่าวคือ ในคดีแพ่งจะเป็นการฎีกาคัดค้านคำพิพากษาที่อุทธรณ์มาจากศาลสูงสุดแห่งมลรัฐหรือการฎีกาจะกระทำได้อต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของการฎีกา กล่าวคือ จำนวนทุนทรัพย์หรือการได้รับอนุญาตให้ฎีการวมไปถึงผลกระทบของคำพิพากษาชั้นอุทธรณ์ที่มีต่อผู้ยื่นฎีกา ส่วนการยื่นฎีกาก็จะต้องกระทำภายในระยะเวลาและเป็นไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งให้เหตุผลในการฎีกาด้วย

ดังนั้น เมื่อนำหลักการอุทธรณ์และฎีกาตามกฎหมายไทยนำไปเปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์และฎีกาคดีผู้บริโภคของประเทศสิงคโปร์และประเทศเยอรมันแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องมีการที่จะจำกัดสิทธิคู่ความในการฎีกา โดยบัญญัติให้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคเป็นที่สุด โดยเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงไม่ควรที่จะให้ฎีกาและให้ฎีกาได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้คดีผู้บริโภคดำเนินคดีไปอย่างล่าช้าเป็นที่เสียหายแก่ผู้บริโภค

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในอดีตที่ขาดประสิทธิภาพทำให้ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ และในปัจจุบันนี้เมื่อผู้ประกอบการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจนมีกระบวนการในการผลิตที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจนทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถที่จะล่วงรู้ถึงความบกพร่องในการผลิตสินค้าและบริการได้ ดังเช่นในสมัยก่อน เมื่อผู้บริโภคซื้อสินค้าและนำไปใช้แล้วเกิดความบกพร่อง ผู้ประกอบธุรกิจก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขเยียวยาให้แก่ผู้บริโภคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่มีราคาแพง เช่น รถยนต์ เป็นต้น เมื่อผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบจนกระทั่งไม่สามารถที่จะอดทนได้อีกต่อไป จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงหรือประชดประชันกันด้วยการทุบทำลายหรือประจานความบกพร่องของสินค้าต่อหน้าสาธารณชน จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่ามาตรการเชิงป้องกันที่ให้ผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสถานะที่เท่าเทียมกัน โดยมีได้คำนึงถึงความแตกต่างของผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาหรืออำนาจต่อรองมีไม่เพียงพอ จำเป็นที่จะต้อง มีมาตรการเชิงเยียวยาที่มีประสิทธิภาพด้วย จึงจะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ คดีระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคมีลักษณะที่แตกต่างกันไปจากคดีแพ่งทั่วไป เนื่องจากผู้ประกอบการมักจะจะเป็นฝ่ายที่มีความรู้และสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าผู้บริโภค จึงทำให้ผู้ประกอบการมีอำนาจที่เหนือกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจจึงอยู่บนพื้นฐานที่ไม่เท่าเทียมกัน หลักการที่เคยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงไม่อาจที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคได้อีกต่อไป รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ออกมาเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ โดยกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงความยุติธรรมจากศาลได้โดยง่าย และพระราชบัญญัตินี้มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลายประการ เช่น เขตอำนาจศาล ในการฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลย วิธีการฟ้องคดีและการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม การใช้วิธีการชั่วคราวก่อนยื่นฟ้องคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ภาระการพิสูจน์ การถือข้อเท็จจริงเป็นยุติตามคดีก่อน การพิพากษาเกินคำขอหรือให้มีผลถึงผู้บริโภคที่ไม่ใช่คู่ความในคดี

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษและสิทธิในการยื่นอุทธรณ์และฎีกา เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังได้สิทธิประโยชน์ในบางเรื่องมากกว่าที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่อย่างไรก็ตามแม้พระราชบัญญัติฉบับนี้จะตราออกมาดีเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อมีการนำไปใช้ได้ระยะหนึ่งแล้วก็พบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติตามมาหลายประการด้วยกัน อาจจะเป็นเพราะผู้บัญญัติกฎหมายในขณะนั้นยังไม่พบเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในเวลาต่อมา หรือด้วยเหตุปัจจัยอื่นก็ตาม

ผู้เขียนได้ศึกษาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่ามีความผิดที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เมื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานดังนี้

1) ในเรื่องการฟ้องคดีผู้บริโภคกฎหมายยังกำหนดให้ฟ้องผู้บริโภคต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วที่อยู่ตามภูมิลำเนา กับ ที่อยู่ที่แท้จริงของผู้บริโภคเป็นคนละที่กัน ส่วนใหญ่ผู้บริโภคจะมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านของทางราชการอยู่ต่างจังหวัด ส่วนที่อยู่ที่แท้จริงจะอยู่ที่เมืองใหญ่ๆ ซึ่งเป็นสถานที่ทำสัญญาและเป็นสถานที่มูลคดีเกิด เมื่อผู้ประกอบการฟ้องผู้บริโภคต้องกลับไปฟ้องยังภูมิลำเนาซึ่งอยู่ต่างจังหวัด ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถเดินทางกลับบ้านไปสู่วินิจฉัยคดีที่ผู้ประกอบการฟ้องตามภูมิลำเนาได้เนื่องจากการเดินทางต้องใช้เวลาหลายวัน ประกอบกับต้องลางานที่ทำอยู่ ในบางคดีผู้บริโภคลางานที่ทำไปสู่วินิจฉัยคดีหลายวัน บริษัทที่ผู้บริโภคทำงานอยู่ไม่ให้ลาก็ต้องขาดนัดคดีไป ในส่วนของผู้ประกอบการก็ต้องไปฟ้องผู้บริโภคต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ กล่าวคือ ตามจังหวัดต่างๆ แล้วเป็นการผลักภาระและค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้ผู้ประกอบการและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็กลับไปตกอยู่กับผู้บริโภค เนื่องจากผู้ประกอบการเมื่อชนะคดีและมีค่าใช้จ่ายก็ไปเรียกเอาจากผู้บริโภค จึงทำให้ผู้บริโภคเสียหายเปรียบมากกว่า

2) ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกัน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้เพียงแต่กำหนดเป็นหลักการไว้กว้างๆ ให้ศาลใช้ดุลพินิจและเมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายในลักษณะอย่างเดียวกันก็เป็นเรื่องของผู้เสียหายต่างคนต่างฟ้องและเมื่อศาลตัดสินคดีแล้ว หากมีผู้เสียหายอื่นมาขึ้นฟ้องเป็นคดีอีก ศาลสามารถใช้ดุลพินิจที่จะนำข้อเท็จจริงในคดี ก่อนมาใช้โดยไม่ต้องสืบพยานซ้ำอีก การที่ผู้บริโภคต่างคนต่างฟ้องมีปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินของ ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องมีจำนวนจำกัด และไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ผู้บริโภคที่ฟ้องคดีในภายหลังก็จะได้รับความเสียหาย เนื่องจากทรัพย์สินของผู้ประกอบการมีไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้

3) ปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นมูลนิธิต

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 นอกจากจะกำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคม ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภคแล้วยังกำหนดให้มูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องและเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ด้วย แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2552 มาตรา 10 (8) กำหนดให้แต่เฉพาะสมาคมเท่านั้นที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองได้ การที่พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 10 กำหนดให้มูลนิธิ ซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้ เมื่อกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจให้การรับรองมูลนิธิ ดังนั้นมูลนิธิตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงไม่มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายได้

4) ประเด็นเรื่องระบบการสืบพยาน

มาตรา 29 มาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 34 มาตรา 37 และพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 7 มีการกำหนดภาระการพิสูจน์ของกลุ่มความ ให้ศาลกำหนดหน้าที่การนำพยานเข้าสืบก่อนหลังของกลุ่มความ ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบได้เอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานทั้งหมด กลุ่มความ ทนายความ จะซักถามพยานได้ต้องได้รับอนุญาตจากศาล แต่ก็ไม่ได้ระบุว่าให้ใช้ระบบใดส่วน และไม่ได้ใช้คำว่าให้ศาลถามพยานแต่ใช้คำว่าซักถาม จึงเกิดปัญหาการถามค้าน ถามติง ต้องขออนุญาตศาลหรือเป็นสิทธิของกลุ่มความ ทนายความที่จะถามได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาล ระบบการสืบพยานจึงไม่ชัดเจน

5) ปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์และฎีกา

การอุทธรณ์และฎีกาคดีผู้บริโภค พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 46 กำหนดให้กลุ่มความอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภคไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค และมาตรา 49 วรรคสอง กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคเป็นที่สุด แต่มาตรา 51 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงให้สิทธิแก่กลุ่มความในการที่ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือในปัญหาข้อกฎหมายได้ การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้กลุ่มความสามารถที่จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ทำให้คดีล่าช้า

ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของคดีผู้บริโภครที่จะต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาคดีผู้บริโภครของประเทศสิงคโปร์และประเทศเยอรมันแล้ว กฎหมายทั้งสองประเทศดังกล่าวจะอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์เท่านั้น จำกัดสิทธิในการให้คู่ความฎีกา โดยกำหนดให้คู่ความฎีกาได้ในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายสำคัญเท่านั้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ในการฟ้องคดีผู้บริโภคร ในเรื่องของเขตอำนาจศาลกรณีและผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภครเป็นคดีผู้บริโภครและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว⁴⁴ เห็นควรแก้ไขเป็นดังนี้ “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภครเป็นคดีผู้บริโภครให้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภครมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลถิ่นที่อยู่แท้จริงของจำเลย หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิด ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่” การที่ให้ฟ้องคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดได้ด้วย เนื่องจากเป็นถิ่นที่อยู่แท้จริงของจำเลยที่เป็นถิ่นที่อยู่ของจำเลยอีกแห่งหนึ่ง นอกจากที่ปรากฏตามทะเบียนราษฎร จำเลยสามารถเดินทางมาศาลได้สะดวกกว่าที่อยู่ตามที่ปรากฏในทะเบียนราษฎร

5.2.2 เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 30 โดยให้เพิ่มเติมเป็นวรรคที่สองว่า “ให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายอย่างเดียวกันเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มและเมื่อผู้แทนกลุ่มได้เข้าไปฟ้องร้องและดำเนินคดีแล้วให้คำพิพากษามีผลไปถึงสมาชิกของกลุ่มที่ไม่ได้ฟ้องคดีด้วย” เพื่อไม่ให้มีการฟ้องคดีซ้ำซ้อน

5.2.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคร พ.ศ. 2522 มาตรา 10 (8) กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครมีอำนาจและหน้าที่ในการรับรองสมาคม ส่วนมาตรา 40 และมาตรา 41 กำหนดให้สมาคมมีอำนาจในการฟ้องคดีและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551 มาตรา 19 กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภครมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภครได้ มีข้อที่เห็นควรแก้ไขดังต่อไปนี้

1) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 10 (8) จากเดิมที่กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครรับรองสมาคมตามมาตรา 40 โดยให้เพิ่มข้อความในมาตราดังกล่าวให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครรับรองมูลนิธิได้ด้วย

⁴⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. 2551, มาตรา 17.

2) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มูลนิธิที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถยื่นคำขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองเพื่อให้มูลนิธิมีสิทธิและอำนาจฟ้องตาม มาตรา 41 ได้

3) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 41 ให้มูลนิธิดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิ ของผู้บริโภคที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามมาตรา 40 กับให้มูลนิธิมีอำนาจฟ้องเรียก ค่าเสียหายแทนสมาชิกของมูลนิธิได้ ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของ มูลนิธิ

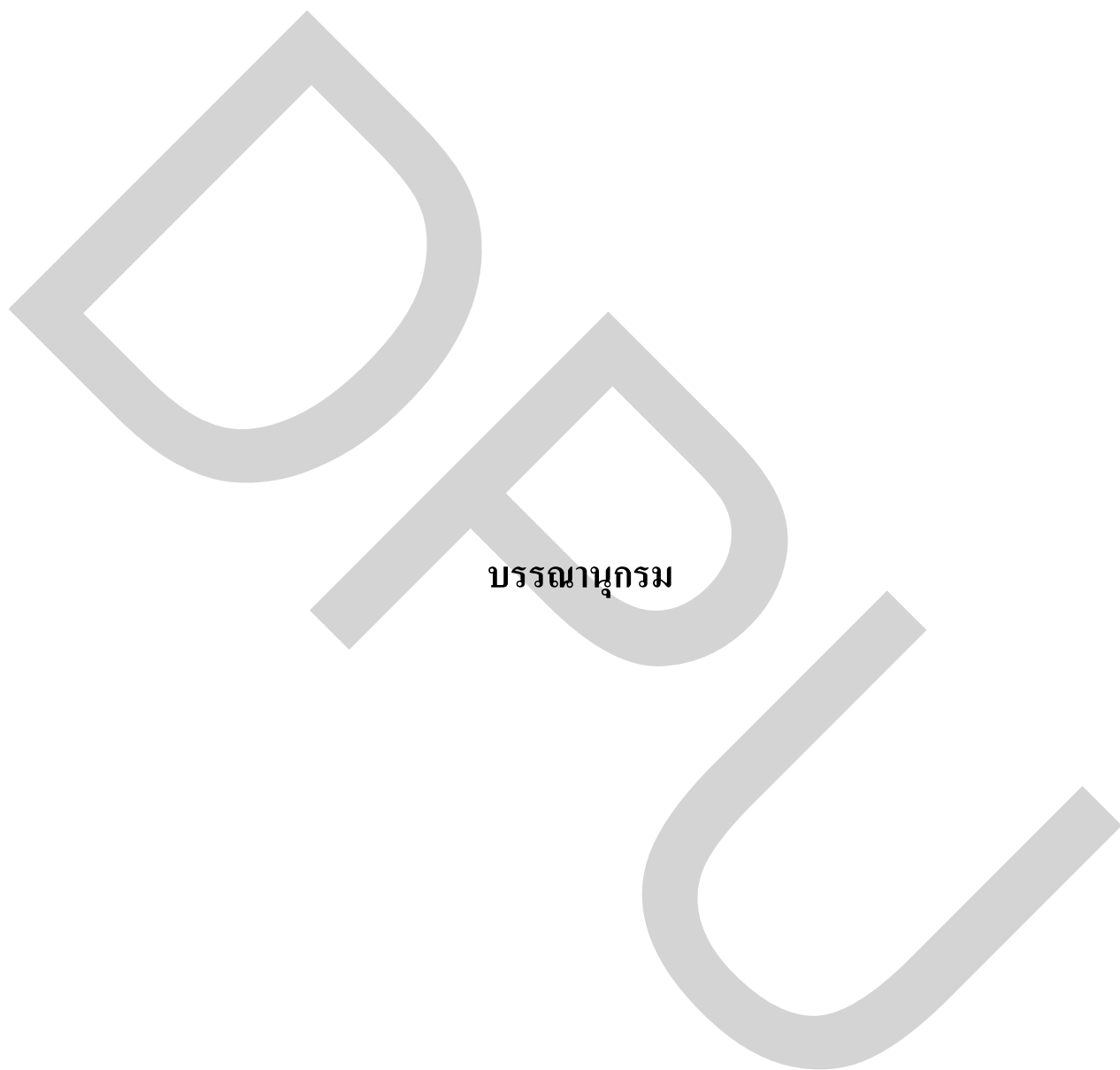
4) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 โดยให้เพิ่มเติมมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการ คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคแทนผู้บริโภคได้ และควรแก้ไขเพิ่มเติมให้ มูลนิธิมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหาย แต่ให้เรียกค่าเสียหายแทนได้แต่เฉพาะผู้บริโภคที่เป็นสมาชิก ของมูลนิธิในขณะยื่นฟ้องเท่านั้น

5.2.4 ในเรื่องของการสืบพยานคดีผู้บริโภคซึ่งไม่มีความชัดเจนว่าการสืบพยานควรใช้ ระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในระบบการสืบพยานว่าใช้ระบบไต่สวน จึงเห็นควรแก้ไขมาตรา 32 เป็นว่า “การพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวน ก่อนสืบพยานให้ศาลแจ้ง ประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบและกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดเสนอพยานเพื่อให้ศาลพิจารณา ไต่สวนก่อนหรือหลังได้” และเห็นควรแก้ไขมาตรา 34 เป็นว่า “ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยาน ที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะถามพยาน ได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล และให้ศาลมีอำนาจถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม” ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการสืบพยานใน ระบบไต่สวน และถ้อยคำไม่พ้องกับคำว่าซักถามพยานในระบบกล่าวหา ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 117

5.2.5 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 51 ซึ่งบัญญัติเปิดช่อง ให้คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มี ทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท และปัญหาข้อกฎหมาย เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ คดีผู้บริโภคได้รับการพิจารณาถึงสามศาล หากผู้ประกอบการธุรกิจที่ตกเป็นผู้ถูกฟ้องอาจอาศัยสิทธิตาม มาตรา 51 นี้เพื่อประโยชน์ในการประวิงคดี ทำให้ผู้บริโภค (เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา) ไม่ได้รับการ เยียวหาความเสียหายได้ทันที่ ในกรณีกลับกันหากผู้ประกอบการธุรกิจฟ้องคดี ผู้บริโภคอาศัย ช่องทางตามมาตราดังกล่าว เพื่อประวิงคดี ก็จะทำให้ธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจได้รับความเสียหาย เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี ดังนั้นจึงเห็นควรให้ตัดข้อความ

ในส่วนที่อนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทออกไปจากมาตราดังกล่าวเพื่อจำกัดสิทธิของคู่ความในการยื่นฎีกา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2543). **กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คาราพร ธีระวัฒน์. (2538). **กฎหมายสัญญาสถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. (2551). **กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: บริษัทยูเนี่ยนอุตสาหกรรมไวโอเลต.
- บุญศรี มีองคค์อุโฆษ. (2538). **กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเยอรมัน**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปณิธาน ช่อผูก. (2549). **อำนาจของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522: ศึกษากรณีการดำเนินคดีแทนผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: ปรีดี เกษมทรัพย์. (2515). **คำบรรยายหลักกฎหมายแพ่งทั่วไปชุดที่ 1**. กรุงเทพฯ: ไทยสังฆภัณฑ์การพิมพ์.
- ภุริชญา วัฒนรุ่ง. (2544). **หลักกฎหมายมหาชน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุขุม สุภนิตย์. (2539). **คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2540). **คำอธิบายคุ้มครองผู้บริโภค** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

บทความ

- กิตติศักดิ์ ปรัตติ. (2533). “ความรับผิดเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” **วารสารนิติศาสตร์**, 18, 1. หน้า 172- 173.

ชัยนนท์ งามขจรกุลกิจ. (2534, กุมภาพันธ์). “การฟ้องคดีแทนผู้บริโภค.” วารสารอัยการ, 14, 156. หน้า 12.

นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. (2551, กันยายน). “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. กฎหมายวิธีสบัญญัติที่บัญญัติเกินกรอบของหลักกฎหมายสารบัญญัติ.” กฎหมายใหม่, 6, 99. หน้า 44.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2531, มีนาคม). “กฎหมายป้องกันการจำกัดการแข่งขันทางเศรษฐกิจขอ ประเทศเยอรมัน.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 1. หน้า 64.

วุฒิกัง ไพร์เซอร์ ฟองมาร์แชลล์. (2531, มีนาคม). “ความรับผิดชอบเพื่อผลิตภัณฑ์: ข้อคิดบางประการ ในแง่กฎหมายเปรียบเทียบ.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 2. หน้า 172-173.

สมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ. (2546, ธันวาคม). “ร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง.” วารสารนิติศาสตร์, 33, 4. หน้า 697.

วิทยานิพนธ์

ทัศนีย์ วีระกันต์. (2541). การดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภค: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

นิโรช เจริญประกอบ. (2541). การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2521. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พินิจ นิตวิทยาเทพ. (2549). มาตรการเยียวยาความเสียหายต่อบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วราชัย เกษเมธีการุณ. (2541). มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิหัช จีระแพทย์. (2533). กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรัณย์ ศรัณยสุนทร. (2549). **วิธีพิจารณาาคดีคุ้มครองผู้บริโภคทางแพ่งในชั้นศาล**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
สมชาย อติกรจุฑาศิริ. (2542). **ปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตาม
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขา
นิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เอกสารอื่นๆ

ข้อมูลจากกองนิติการสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ทำเนียบรัฐบาล 2552.
ปยุตตะ จงนิมิตสถาพร. (2550). **ระบบศาลและวิธีพิจารณาาคดีเล็กน้อย** (เอกสารการอบรม
หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 10). กรุงเทพฯ: วิทยาลัย
ยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
พิเชษฐ์ เมลาณนท์. (2537). **ความคิดทางสมาคม-กฎหมายเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ** (เอกสารการ
สอนวิชากฎหมายพาณิชย์ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
สำนักงานอัยการสูงสุด. (2548). **ข่าวประชาสัมพันธ์**, ฉบับที่ 35.
สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2550). **สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคกับการคุ้มครอง
ผู้บริโภค** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

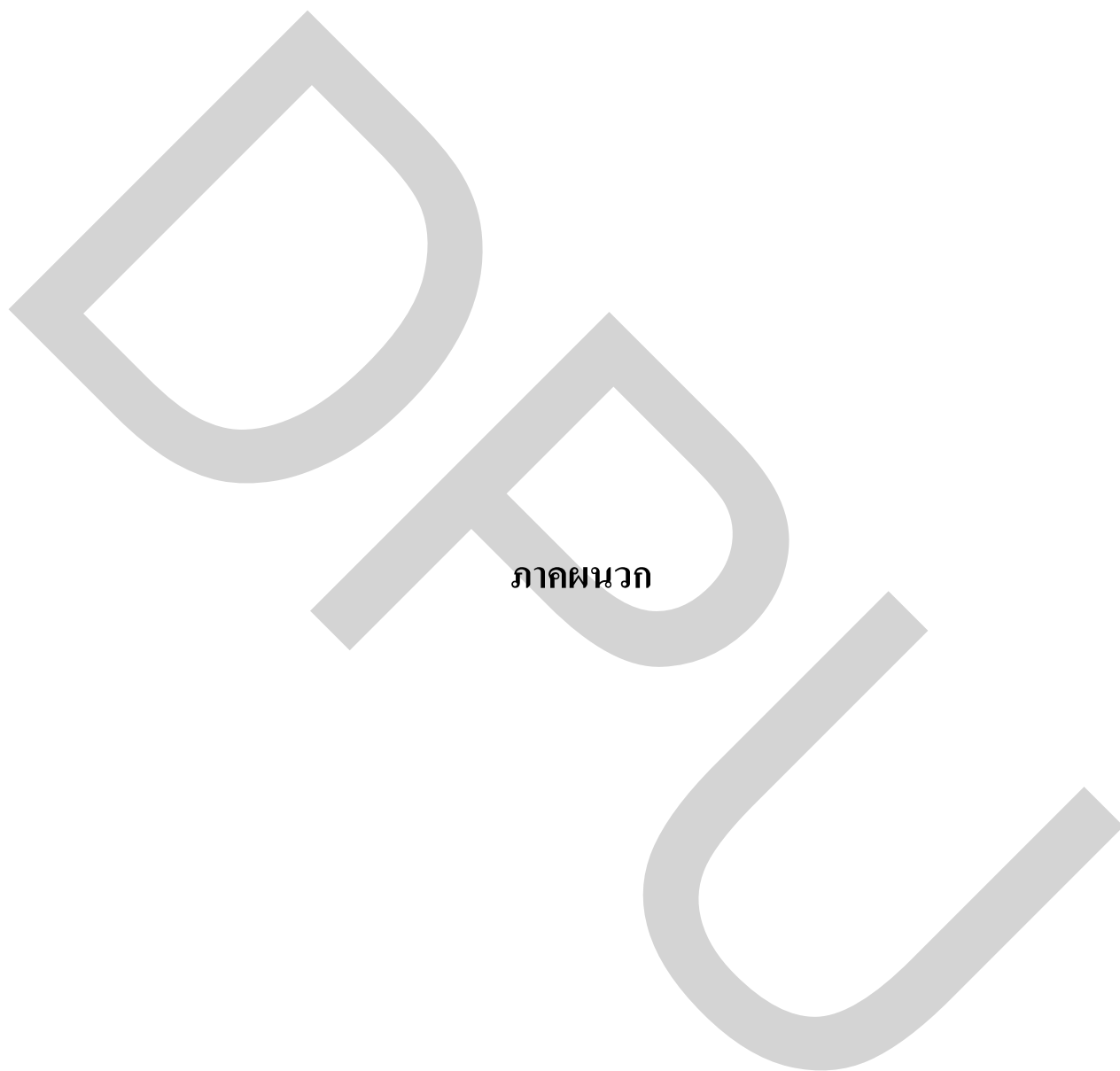
กฎหมาย

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551.
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.
พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.
ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดี พ.ศ. 2551.
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

ภาษาต่างประเทศ

BOOK

Bernhard Von Braunschweig. (1981). **Product Liability: a Manual of Practice**. p. 12

ภาคผนวก

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

พ.ศ. ๒๕๕๑

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑

เป็นปีที่ ๖๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งตามมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๔๑ และมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑”

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๑) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา ๑๙ หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก

สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๓) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันกับคดีตาม (๑) หรือ (๒)

(๔) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“ผู้บริโภครวม” หมายความว่า ผู้บริโภครวมตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบการธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

“ก.ศ.” หมายความว่า คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

“เจ้าพนักงานคดี” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีผู้บริโภคตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

- (๑) ไกล่เกลี่ยคดีผู้บริโภค
- (๒) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน
- (๓) บันทึกคำพยาน
- (๔) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา
- (๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานคดีเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูล หรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕ ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดี ต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย
- (๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมาย เป็นสามัญสมาชิกแห่งนิติบัณฑิตยสภาและได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี
- (๓) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและปริญญาในสาขาวิชาอื่นที่ ก.ศ. กำหนดซึ่งไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ ก.ศ. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานคดี ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ ก.ศ. กำหนด

มาตรา ๖ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกข้อกำหนดเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมแต่ข้อกำหนดดังกล่าวจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความลดน้อยลง

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑
บททั่วไป

มาตรา ๗ กระบวนพิจารณาคดีผู้บริโภคให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๖ ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าวให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘ ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น

การขอให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยปัญหาตามวรรคหนึ่งไม่ว่าโดยคู่ความเป็นผู้ขอหรือโดยศาลเห็นสมควร ถ้าเป็นการขอในคดีผู้บริโภคต้องกระทำอย่างช้าในวันนัดพิจารณา แต่ถ้าเป็นการขอในคดีอื่นต้องกระทำอย่างช้าในวันขึ้นสองสัปดาห์หรือวันสิบพยาน ในกรณีที่ไม่มีกรขึ้นสองสัปดาห์หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วห้ามมิให้มีการขอให้วินิจฉัยปัญหาดังกล่าวอีก และเมื่อได้รับคำขอจากศาลชั้นต้นแล้ว ให้ประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยและแจ้งผลไปยังศาลชั้นต้นโดยเร็ว

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว การดำเนินการใด ๆ ระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์ตามมาตรา นี้ จะดำเนินการโดยทางโทรสารหรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

มาตรา ๙ ในกรณีที่ปรากฏว่ามีข้อพิถาระเบียบบหรือผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความฝ่ายใด ให้ศาลสั่งให้คู่ความที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาพิถาระเบียบบหรือผิดพลาดนั้นทำการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เว้นแต่ข้อพิถาระเบียบบหรือผิดพลาดดังกล่าวเกิดจากความไม่สุจริตของคู่ความฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บังคับให้นิติกรรมใดต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจะฟ้องร้องบังคับคดีได้นั้น มิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจชำระหนี้

ในกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับให้สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจจะต้องทำตามแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงแม้สัญญาดังกล่าวยังมีได้ทำให้ถูกต้องตามแบบนั้น แต่หากผู้บริโภคได้วางมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วนแล้ว ให้ผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องบังคับให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาให้เป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนดหรือชำระหนี้เป็นการตอบแทนได้

ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้นำมาตรา ๙๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับแก่ผู้บริโภคในการฟ้องคดีผู้บริโภคและการพิสูจน์ถึงนิติกรรมหรือสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจ

มาตรา ๑๑ ประกาศ โฆษณา คำรับรอง หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ของผู้ประกอบธุรกิจซึ่งทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ในขณะทำสัญญาว่าผู้ประกอบธุรกิจตกลงจะมอบให้ หรือจัดทำให้ซึ่งสิ่งของบริการ หรือสาธารณูปโภคอื่นใด หรือจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญา หรือข้อตกลงใด ๆ ที่ผู้ประกอบธุรกิจจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้บริโภคเพิ่มเติมขึ้นจากที่ได้ทำสัญญาไว้ ให้ถือว่าข้อความ การกระทำหรือข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคล หรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าการทำสัญญาเช่นนั้นกฎหมายจะกำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่ปรากฏข้อตกลงนั้นในหนังสือที่ได้ทำขึ้นก็ตาม

มาตรา ๑๒ ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ผู้ประกอบธุรกิจต้องกระทำด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัย โดยผลของสารที่สะสมอยู่ในร่างกายของผู้บริโภคหรือเป็นกรณีที่ต้องใช้เวลาในการแสดงอาการ ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในสามปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหายและรู้ตัวผู้ประกอบธุรกิจที่ต้องรับผิดชอบ แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่รู้ถึงความเสียหาย

มาตรา ๑๔ ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา

มาตรา ๑๕ ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ให้นำมาใช้บังคับ หรือระยะเวลาตามที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความร้องขอ ศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๑๖ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด หรือการแจ้งวันนัด คำสั่งของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใดในคดีผู้บริโภคซึ่งปกติจะต้องดำเนินการโดยทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ศาลอาจสั่งให้ดำเนินการโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน ความสะดวกรวดเร็ว ความเหมาะสมตามสภาพแห่งเนื้อหาของเรื่องที่ทำการติดต่อ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

หมวด ๒
วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในศาลชั้นต้น

ส่วนที่ ๑
การฟ้องคดี

มาตรา ๑๗ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมียุติอำนาจอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมียุติอำนาจอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว

มาตรา ๑๘ ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนำคดีมาฟ้องโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เรียกร้องค่าเสียหายเกินสมควร ประพฤติตนไม่เรียบร้อย ดำเนินกระบวนการพิจารณาอันมีลักษณะเป็นการประวิงคดีหรือไม่จำเป็น หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับการยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ในกรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมโดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามของผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคซึ่งค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร

มาตรา ๑๙ ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดี

ผู้บริโศคแทนผู้บริโศคได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่งให้ระบุชื่อและที่อยู่ของผู้บริโศคให้ชัดเจน ในกรณีที่มาคมเป็นผู้ฟ้องและมีการเรียกค่าเสียหาย ให้เรียกค่าเสียหายแทนได้เฉพาะแต่ผู้บริโศคที่เป็นสมาชิกของสมาคมนั้นในขณะยื่นฟ้องเท่านั้น

การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความในคดีตามวรรคหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้บริโศคที่เกี่ยวข้องมาแสดงต่อศาล และในกรณีขอถอนฟ้องศาลจะมีคำสั่งอนุญาตได้ต่อเมื่อเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่เป็นผลเสียต่อการคุ้มครองผู้บริโศคเป็นส่วรวม

ถ้าภายหลังที่ได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว สมาคมผู้ยื่นฟ้องถูกเพิกถอนการรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโศค ให้ผู้บริโศคที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินคดีต่อไป ถ้าศาลเห็นว่าผู้บริโศคนั้นอาจไม่ทราบถึงการถูกเพิกถอนการรับรองดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้แจ้งบุคคลดังกล่าวทราบโดยกำหนดระยะเวลาที่ต้องเข้ามาในคดีไปพร้อมด้วยก็ได้ บรรดากระบวนการพิจารณาที่ได้ทำไปก่อนเข้ามาในคดีให้มีผลผูกพันผู้บริโศคนั้นด้วย และหากบุคคลดังกล่าวไม่เข้ามาภายในเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำหน่ายคดีส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น

มาตรา ๒๐ การฟ้องคดีผู้บริโศค โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

คำฟ้องต้องมีข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดีรวมทั้งคำขอบังคับชัดเจนพอที่จะทำให้เข้าใจได้ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้

มาตรา ๒๑ ภายหลังที่ได้มีการฟ้องคดีผู้บริโศคแล้ว หากมีการเสนอคำฟ้องเข้ามาในคดีดังกล่าวไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติม ฟ้องแย้ง หรือโดยสอดเข้ามาในคดี หรือหากศาลมีคำสั่งให้รวมพิจารณาคดีแพ่งอื่นใดเข้ากับคดีผู้บริโศค ให้ถือว่าคดีในส่วนที่เกี่ยวกับคำฟ้องซึ่งได้ยื่นภายหลังและคดีที่ศาลสั่งให้รวมพิจารณาเหล่านั้นเป็นคดีผู้บริโศคตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

ส่วนที่ ๒

การพิจารณาคดี

มาตรา ๒๒ ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีการฟ้องเป็นคดีผู้บริโศค หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีผู้บริโศคเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนนจะอ้างอิงจะสูญหายก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลส่งคำขอตามที่เห็นสมควรถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอ ก็ให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้

ในกรณีที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและยังมิได้เข้ามาในคดีนั้น เมื่อศาลได้รับคำขอตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลส่งคำขอนั้นอย่างคำขออันอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว และถ้าศาลสั่งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานไปฝ่ายเดียว

มาตรา ๒๓ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เมื่อมีการยื่นคำขอตามมาตรา ๒๒ ผู้ยื่นคำขอจะยื่นคำร้องรวมไปด้วยเพื่อให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายตามที่ขอโดยไม่ชักช้า และถ้าจำเป็นจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานที่ขอสืบไว้ก่อนโดยมีเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ให้นำมาตรา ๒๖๑ มาตรา ๒๖๒ มาตรา ๒๖๓ มาตรา ๒๖๗ มาตรา ๒๖๘ และมาตรา ๒๖๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่กรณีตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

มาตรา ๒๔ เมื่อศาลส่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็วและออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามถ้อยคำให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบັນทีกคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือก่อนวันนัดพิจารณาตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๒๕ ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกันทำการไต่ถามถ้อยคำให้การและคู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน ในการไต่ถามถ้อยคำ หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือผู้ไต่ถามเห็นสมควรผู้ไต่ถามจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการไต่ถามถ้อยคำ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๒๖ ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ และจำเลยยังมิได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลยโดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกรับคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคหนึ่ง และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายระยะเวลา ยื่นคำให้การให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๒๗ เมื่อโจทก์ได้ทราบคำสั่งให้มาศาลตามมาตรา ๒๔ แล้วไม่มาในวัน นัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ไม่ว่าจะจำเลยจะมาศาลหรือไม่ ให้ถือว่าโจทก์ ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ เว้นแต่ตาม พุทธิการณ์แห่งคดีศาลจะเห็นสมควรให้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว โดยให้ถือว่า โจทก์ขาดนัดพิจารณา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลตามมาตรา ๒๔ แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณา โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การไว้ ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่น คำให้การแต่เพียงอย่างเดียว แต่ถ้าจำเลยได้ยื่นคำให้การไว้ก่อนหรือในวันนัดดังกล่าว ให้ถือว่า จำเลยขาดนัดพิจารณา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๒๘ ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันนัดอื่นที่มีใช้วันนัดพิจารณาตาม มาตรา ๒๔ ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นสละสิทธิการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตนในนัดนั้นและ ทราบกระบวนการพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินไปในนัดนั้นด้วยแล้ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๒๙ ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับ การผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการ ใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบ ธุรกิจ ให้การะการพิสูจน์ประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๓๐ ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคแล้ว ปรากฏว่ามี การฟ้องผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีกโดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับ คดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงใน ประเด็นนั้นเป็นอันยุติเช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน เว้นแต่ศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงในคดีก่อนนั้นยังไม่เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความที่ เสียเปรียบต่อผู้คดี ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองหรืออนุญาตให้คู่ความนำ พยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๓๑ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่ จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้หรือสั่งให้คู่ความจัดทำ บัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควรก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๓๒ ก่อนการสืบพยาน ให้ศาลแจ้งประเด็นข้อพิพาทให้คู่ความทราบและ จะกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๓๓ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

มาตรา ๓๔ ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีแม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

มาตรา ๓๕ การนั่งพิจารณาสืบพยาน ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่มีเลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน

มาตรา ๓๖ ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลขอให้มาให้ความเห็นมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักตามระเบียบที่กำหนดโดยคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม

มาตรา ๓๗ เมื่อได้สืบพยานหลักฐานตามที่จำเป็นและคู่ความได้แถลงการณ์ ถ้าหากมีเสร็จแล้วให้ถือว่าพิจารณาเป็นอันสิ้นสุดและให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว แต่ตราบไต่ที่ยังมิได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง หากศาลเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้ ซึ่งอาจรวมทั้งการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

ส่วนที่ ๓
คำพิพากษาและคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี

_____

มาตรา ๓๘ คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดตัดสินคดี อย่างน้อยต้องแสดงข้อเท็จจริงที่ฟังได้โดยสรุปและคำวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีพร้อมด้วยเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๓๙ ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้องหรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมาว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบ

มาตรา ๔๐ ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยและในเวลาพิพาทคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ชัดว่าความเสียหายนั้นมีแท้จริงเพียงใด ศาลอาจกล่าวในคำพิพากษาหรือคำสั่งว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นอีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง แต่ก่อนการแก้ไขต้องให้ออกาสู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้าน

มาตรา ๔๑ ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า หากศาลเชื่อว่าความชำรุดบกพร่องดังกล่าวมีอยู่ในขณะส่งมอบสินค้านั้นและไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนสภาพที่ใช้งานได้ตามปกติหรือถึงแม้จะแก้ไขแล้วแต่หากนำไปใช้บริโภคแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคที่ใช้สินค้านั้น ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้ผู้ประกอบการเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนทดแทนกันได้ พฤติการณ์ของผู้ประกอบการ ตลอดจนความสุจริตของผู้บริโภคประกอบด้วย และหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้สินค้าหรือได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้บริโภคชดเชยค่าใช้จ่ายหรือค่าเสียหายแล้วแต่กรณี ให้แก่ผู้ประกอบการนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

การฟ้องคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ถูกฟ้องมิใช่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้านั้น ให้ศาลมีคำสั่งเรียกผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าดังกล่าวเข้ามาในคดีตามมาตรา ๕๗ (๓) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลดังกล่าวร่วมรับผิดชอบในหน้าที่ผู้ประกอบการตามวรรคหนึ่งมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย

มาตรา ๔๒ ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบการกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการ

จ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วยการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

มาตรา ๔๓ ในคดีผู้บริโภค เมื่อศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความหากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่ายังมีสินค้าที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่เหลืออยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวม และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้

(๑) ให้ผู้ประกอบการธุรกิจจัดการประกาศและรับสินค้าดังกล่าวซึ่งอาจเป็นอันตรายคืนจากผู้บริโภคเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่กำหนดโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการธุรกิจเอง แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขหรือดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นได้ ก็ให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืน รวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบการธุรกิจประกอบด้วย

(๒) ห้ามผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่เหลืออยู่และให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายแก่ผู้บริโภคกลับคืนจนกว่าจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบการธุรกิจผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้และหากเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบการธุรกิจจะเก็บสินค้าที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย

ถ้าความปรากฏในภายหลังว่าผู้ประกอบการธุรกิจไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ให้ศาลมีอำนาจสั่งจับกุมและกักขังผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นนิติบุคคลไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือสั่งให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดดำเนินการโดยให้ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่าย และหากผู้ประกอบการธุรกิจไม่ชำระให้บุคคลนั้นมีอำนาจบังคับคดีกับผู้ประกอบการธุรกิจเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นนิติบุคคลที่ถูกจับกุมโดยเหตุจงใจขัดขืนคำสั่ง จะต้องถูกกักขังไว้จนกว่าจะมีประกัน หรือประกันและหลักประกันตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควรกำหนดว่าตนยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งทุกประการ แต่ทั้งนี้ ห้ามไม่ให้กักขังผู้ประกอบการธุรกิจหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการธุรกิจในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นนิติบุคคลแต่ละครั้งเกินกว่าหกเดือนนับแต่วันจับหรือกักขัง แล้วแต่กรณี

มาตรา ๔๔ ในคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ฉ้อฉล หลอกลวงผู้บริโภคหรือมีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใด บุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอ หรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดดังกล่าว หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลตามวรรคหนึ่งให้ร่วมรับผิดชอบไม่เกินทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้รับจากนิติบุคคลนั้น

หมวด ๓
อุทธรณ์

มาตรา ๔๕ ให้จัดตั้งแผนกคดีผู้บริโภคขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภค

มาตรา ๔๖ การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภค ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

มาตรา ๔๗ ในคดีผู้บริโภคที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในระดับชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

มาตรา ๔๘ ในกรณีที่ผู้อุทธรณ์เห็นว่าคดีต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๔๗ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลชั้นต้นตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้าม ก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้มีคำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์เพราะเหตุต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา ๔๗ ผู้อุทธรณ์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งก็ได้ ถ้าคู่ความยื่นคำขอดังกล่าวแล้ว จะอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไม่ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอและการพิจารณาคำขอของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครหัสตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๔๙ การพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภครหัสในศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครหัสต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ภายใต้บังคับมาตรา ๕๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครหัสให้เป็นที่สุด

มาตรา ๕๐ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภครหัสในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การอุทธรณ์และการพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครหัสโดยอนุโลม

หมวด ๔
ฎีกา

มาตรา ๕๑ คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครหัสมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครหัสหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครหัส

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว

มาตรา ๕๒ ศาลฎีกาอาจพิจารณานุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๕๑ ได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย

มาตรา ๕๓ หลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้องตามมาตรา ๕๑ การพิจารณาคำร้องการตรวจรับฎีกา การแก้ฎีกา ตลอดจนการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาตามมาตรา ๕๒ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา ๕๔ ในคดีที่ได้รับอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคไม่ถูกต้องไม่ว่าทั้งหมดหรือ

สำนักงาน บางส่วนศาลฎีกาจะมีคำวินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายและยกคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้น แล้วมีคำสั่งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลชั้นต้นแล้วแต่กรณี ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งใหม่ภายใต้กรอบคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๕๕ ให้นำบทบัญญัติในหมวด ๒ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนในศาลชั้นต้นมาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีของศาลฎีกาโดยอนุโลม

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๕

วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๕๖ ก่อนยื่นฟ้องคดีผู้บริโภค หากมีเหตุเช่นเดียวกับกรณีที่จะทำให้โจทก์มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษตามมาตรา ๒๕๔ (๒) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือมีความจำเป็นต้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม ผู้ที่จะเป็นโจทก์อาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขอใช้วิธีการชั่วคราวดังกล่าวก่อนฟ้องได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

คำขอตามวรรคหนึ่งต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงที่แสดงว่ามีเหตุที่จะฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเป็นจำเลยและมีเหตุเพียงพอที่จะทำให้เชื่อว่าสมควรที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้น รวมทั้งจะต้องมีบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงของผู้รู้เห็นเหตุแห่งการขอนั้นเพื่อสนับสนุนข้ออ้างดังกล่าว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มาตรา ๕๗ ในการพิจารณาคำขอตามมาตรา ๕๖ ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอหากพิจารณาแล้วเห็นว่า

(๑) คำขอที่ยื่นและในโอกาสที่ยื่นคำขอนั้นมีเหตุสมควร และมีเหตุเพียงพอที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอนั้นได้ และ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๒) สภาพแห่งความเสียหายของผู้ขอไม่สามารถที่จะได้รับชดใช้เป็นเงินหรือทดแทนด้วยสิ่งอื่นใดได้ หรือผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้หรือทดแทนความเสียหายแก่ผู้ขอหรือกรณีเป็นการยากที่จะบังคับคดีเอาแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นได้ภายหลัง หรือจะเกิดความเสียหายต่อผู้บริโภคเป็นส่วนรวมอันยากต่อการแก้ไขเยียวยาในภายหลัง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากกว่ากันเพียงใดเป็นสำคัญ

ถ้าศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอนั้น คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

มาตรา ๕๘ ให้ศาลแจ้งคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ให้ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยทราบโดยไม่ชักช้า

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่งนั้นให้มีผลบังคับแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ทันที

มาตรา ๕๙ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ให้ศาลพิเคราะห์ถึงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลย และอาจสั่งให้ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ วางเงินหรือหาประกันมาให้ตามจำนวนภายในระยะเวลาและกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรสำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าวก็ได้

มาตรา ๖๐ ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจยื่นคำขอให้ศาลยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ได้ ถ้าศาลมีคำสั่งยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมดังกล่าว คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจมีคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ โดยขอรวมไปกับคำขอให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้น หรือยื่นคำขอต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมดังกล่าวและเมื่อศาลทำการไต่สวนแล้วเห็นว่าคำสั่งเดิมที่ถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการสั่งด้วยความผิดหรือความเลินเล่อของผู้ขอ ทำให้ศาลมีความเห็นหลงไปว่ามีเหตุที่จะฟ้องผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยนั้นหรือมีเหตุเพียงพอที่จะสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร และถ้าผู้ขอไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจบังคับผู้ขอเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

มาตรา ๖๑ ในกรณีที่ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ มิได้ฟ้องคดีเกี่ยวกับคำขอที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ให้ถือว่าคำสั่งนั้นเป็นอันยกเลิกเมื่อครบกำหนดดังกล่าว

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยอาจยื่นคำขอต่อศาลภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ถือว่าคำสั่งนั้นเป็นอันยกเลิก ขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ และให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขอชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่จะถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร และถ้าผู้ขอไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจบังคับผู้ขอเสมือนหนึ่งว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

มาตรา ๖๒ ในกรณีที่ผู้ขอตามมาตรา ๕๖ ฟ้องคดีเกี่ยวกับคำขอที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามมาตรา ๕๗ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้คำสั่งอนุญาตนั้นหรือคำสั่งอนุญาตที่ศาลมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงตามมาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง มีผลใช้บังคับต่อไป เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งตามคำขอของจำเลยให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น และให้นำมาตรา ๒๖๐ มาตรา ๒๖๑ และมาตรา ๒๖๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๖๓ ในระหว่างการพิจารณา ถ้ามีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือป้องกันเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความหรือ

ผู้บริโภคนั้นเป็นส่วนรวมเป็นการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความมีคำขอหรือปรากฏจากรายงานของเจ้าพนักงานคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการนั้นได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องแจ้งข้อมูลหรือออกหมายเรียกบุคคลนั้นมาได้ส่วนเกี่ยวกับความเสียหาย เหตุที่จะก่อให้เกิดความเสียหายรวมทั้งกิจการและทรัพย์สินของจำเลยได้ตามที่เห็นสมควร

หมวด ๖

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๖๔ ในการบังคับคดี หากการออกคำสั่งบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนมีการออกหมายบังคับคดีจะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหายและหากเน้นเข้าไปจะไม่อาจบังคับคดีได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่ต้องออกคำสั่งบังคับก่อนก็ได้

มาตรา ๖๕ ภายหลังที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคแล้ว หากความปรากฏแก่ศาลว่ามีข้อขัดข้องทำให้ไม่อาจดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาได้หรือมีความจำเป็นต้องกำหนดวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องดังกล่าวตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๖๖ บรรดาคดีผู้บริโภคซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป และให้บังคับตามกฎหมายซึ่งใช้อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนกว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้นในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สำนักงาน

กฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน

กฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา **ปริยานุช/ผู้จัดทำ**

๔ มีนาคม ๒๕๕๑

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวณัฐนันท์ วงศ์ปัญญา

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 59 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย

แห่งเนติบัณฑิตยสภา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทนายความ 219 /45 ตรอกประตู แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ

กรุงเทพมหานคร 10800